

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tractatus De Magis, Veneficis Et Lamiis, Deque His Recte Cognoscendis Et Pveniendis

Propter Varias & controversas de hac quaestione hominum sententias,
vtilissimus & cunctis ad Rerumpublicarum gubernacula sedentibus
maxime necessarius ... in tres libros distributus

Gödelmann, Johann Georg

Francofurti, 1591

VD16 G 2487

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61507](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61507)

N.
MAN.
line
1785

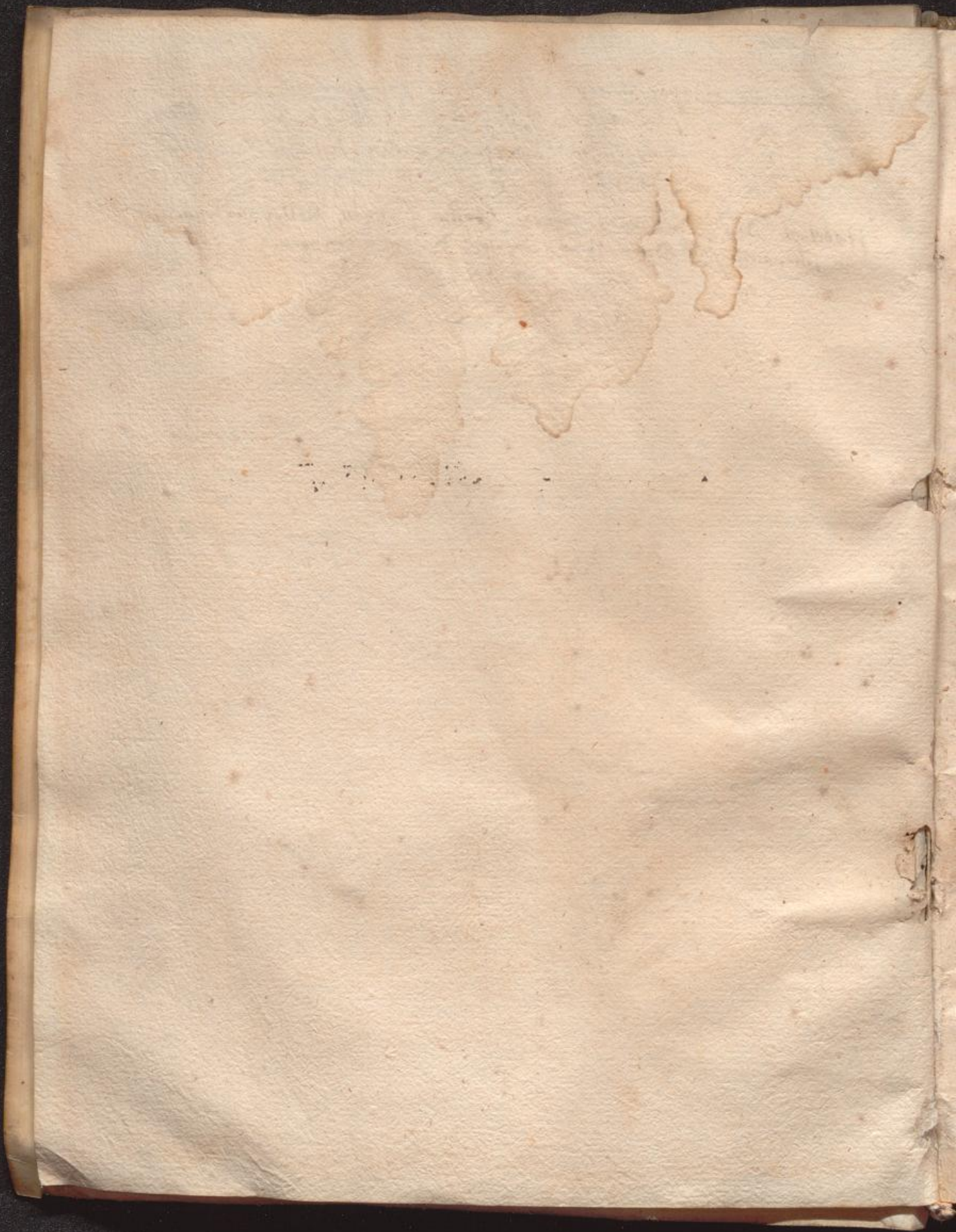
7
47

№. 4747.

N. Anno 31 Colonia apud Maternu Bartolomaei Spring ordinis p[ro]curatoru
de hac materia scribitur missis q[ui] n[on] titulu[m] est. Novus malleg malleximura
sub titulo de Injuriis seu malleximura, una cu[m] tractatu[m] Apologia[m] q[ui] Porrimbu[m].
D[omi]n[u]s Dickmannus habet illud autu[m] q[ui] in 8. Inno[n]i Diplo[m]a[m] cu[m] p[ro]curatoru[m] q[ui]
Habet et D[omi]n[u]s Dickmannus quonda[m] Grolla q[ui] inscribit Malleg malleximura
in folio, autu[m] D[omi]n[u]s Henricus Insitoris & Jacobo Springer. 7 delq[ue] est.

M. II

13

TRACTATUS
DE MAGIS, VE-
NEFICIS ET LAMIIS,
DEQUE HIS RECTE COGNO-
SCENDIS ET PVNIENDIS, PROPTER VARIAS
& controversas de hac quaestione hominum sententias, vtilissi-
mus & cunctis ad Rerumpublicarum gubernacula sedenti-
bus maximè necessarius, publicè in Academia Rosto-
chiana prælectus, & in tres libros di-
stributus

Sol. August. à Paderborna.

IOANNE GEORGIO GODELMANNO,

I. V. D. & professore publico.

2. Paralipom. c. 19. v. 2.

*Et precipiens Rex Iosaphat Iudicibus, Videte ait: quid faciatis. Non enim hominis ex-
ercetis iudicium, sed Domini. Et quodcumq; iudicaverit is, in vos redundabit. Sit ti-
mor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Domi-
num Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido.*

FRANCOFORTI
Ex officina Typographica Nicolai Bassai.
M. D. XCI.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is mostly obscured by the paper's texture and discoloration.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, D. CHRISTIANO III. DANIAE, NORVEGIAE, Vandalorum & Gothorum Regi, Duci Slesvicensi, Holsatiae, Stormariae, & Dietmarsiae, Comiti in Oldenburg & Delmenhorst, Regi suo Clementissimo.

Vm duabus praecipue rebus, praecipis & exemplis, serenissime Rex Christiane, vita mortalium gubernetur: recte faciunt vicarij Iehovae, Ducis exercituum, Reges & Principes terrarum, si se in coelestis & politicae doctrinae studijs quotidie exercent, & ad tam arduum munus, quo nihil in orbe terrarum maius & difficilius, non imparati accedant, quemadmodum Deus ipse in Psalmo 2. praecipit, & Georgius Buchananus poeta christianus suavissime ita cecinit:

*At vos in populos quibus est permissa potestas,
Et ius ab alta sede plebi dicitis,
Errorum tenebras depellite, discite verum:
Servite Domino cum tremore: gaudijs
Et timor & Domini accedat reverentia vestris.
Ut missum ab illo filium amplectamini:
In vos ne iuste vindictam exercent irae,
De calle recti devios: nam cum brevi*

A 2

Serviet

E P I S T O L A

Saxiet, iniustos contra, iusta ira, scietis

Quàm sint beati, spes in illo qui locant.

Dignissima igitur laude est R. M. T. voluntas & studium cognoscendæ vtriusque doctrinæ pietatis & politicæ, in qua R. M. T. ita profecit, vt non solum in patrio regno, verum etiam apud externos, maiorem quam pro ætate, eruditionem & virtutem ac prudentiam singularem sit cōsecuta. Sunt quidem aliqui sapientes & heroici Principes, qui in controversijs intricatis, ingenij sui luce, rectius ac certius, quid iudicandum sit, quam Iurisconsulti sæpè ex legibus, ratiocinari possunt, vt de Salomonis iudicio sapientissimo ex storgis naturalibus sumpto, historia nota est. Nec verò minùs admiranda mihi videtur Alphonsi Aragonum & Neapolitani Regis divinatio iudicialis: qui, cum duo fratres Barones, tertium fratrem natu minimum, velut spurium (nam mater paucis post mariti obitum diebus, conscientia exonerandæ causa, ex adultero se quosdam cōcepisse confessa erat) ab hereditatis paternæ aditione prorsus excluderent, & hic defensionem à Rege peteret, auditis partibus, hanc sententiam tulit, vt Sandapila patris effossa, metæ loco erigeretur, & is qui cadaveris paterni cor telo suo proximè attigisset, legitimus, qui verò à corde longius aberrasset, nothus esse iudicaretur.

Hanc

DEDICATORIA.

Hanc sententiam cum duo fratres seniores se reverenter amplecti & probare, minimus vero frater, malle se in perpetua mendicitate & ignominia vivere, quam in charissimi parentis cadaver sævire, diceret. Alphonfus hunc minimum natu solum esse legitimum, duos vero grandiores spurios esse pronuntiavit: & his exhæredatis, soli minimo fratri totum patrimonium adiudicavit. Sed paucorum est hæc ingenij dexteritas, & perspicacia, & iudicij rectitudo & integritas. Quare ut ipse Deus populo suo, quanquam sapientissimos gubernatores habebat, tamen scriptas leges tradidit, easque suis digitis scripsit. Ita quoque voluit eas à Regibus & Principibus disci, teneri atque observari.

Exempla vero virtutum boni Principis omnium, etsi non modo ad intuendum, verum etiam ad imitandum R. M. T. in sacra historia, ut Davidis, Iosaphati, Iosæ, Cyri: & Ethnicis, Scipionis, M. Antonini, Alexandri Severi: & Christianorum, Constantini, Theodosij, Caroli V. Maximiliani II. & aliorum, multa & illustria proponuntur: tamē magis adficiant animum R. M. T. domestica & naturæ ac sanguinis propinquitate attingentia. Proavus R. M. T. Fridericus I. Daniæ Rex, qui cum Deū rectè coleret exemplo suo magis, quam

E P I S T O L A

mandatis, inter illa reflorescētis verę religionis ini-
tia, plurimos ex regni proceribus & alijs, ad doctri-
nam puram cęlestem amplectendam invitavit, &
in tota gubernatione iustus, clemens, moderatus
& salutaris regno princeps fuit. Avus Christianus
III, reliquos terrarum principes sui temporis, pie-
tate, zelo & ardore verę religionis, iustitia, clemen-
tia & moderatione longę superavit, & ecclesiarum
& scholarum nutricius munificus & liberalis fuit,
& quemadmodum cursum vitę huius laudabili-
ter peregit: ita quoq; placidę & pię in Cygnea can-
tione orationis Dominicę, ex hac lachrymarum
valle discessit. Pater R. M. T. Fridericus II, pię re-
cordationis, qvt potentia, opibus, fortitudine bel-
lica, auctoritate, antiqua fide & virtute, cęteris in
Europa principibus longę antecelluit, sic erga v-
trumque ordinem, equestrem & Musarum, libe-
ralissimus fuit, & triste sui desiderium omnibus re-
liquit.

*O decus Europę Friderice & maxime Princeps
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.*

Illustrissimum & laudatissimum Germanię prin-
cipem R. M. T. Avum maternum D. Vdalricum,
ducem Megapolensium, Dominum meum cle-
mentissimum, non solum subiecta Megapolis,
propter eximiam & laudabilem gubernationem,
vtpot

DEDICATORIA.

utpote qui iudicijs ipse præest & ius omnibus absque respectu personarum, posthabitis voluptatibus, dicit: verum etiam vniversa Germania, propter summam sapientiam, fidei constantiam, vultusque maiestatem, colit & veneratur. Affines R. M. T. Serenissimus Scotorum Rex, Iacobus VI. & potentissimus Saxoniae Elector, Christianus, cognatus, item Brunsvicensium dux, Henricus Iulius, ut cognitione linguarum, potentia, opibus, & fortitudine bellica, multos Imperij principes superant: ita quoque expectationi, quam de ipsis christianus suscepit orbis, satisfaciunt. Vivunt quoque in aula R. M. T. proceres nobilissimi & sapientissimi, quorum ductu R. M. T. ad ima penetralia sapientiae perveniet. Quis enim non admiretur illustris ac generosi Domini Nicolai Caals, R. M. T. cancellarij magni, pietatem singularem, exquisitam doctrinam, variarum rerum cognitionem, admirandam sapientiam, consilij dexteritatem, & beneficentiam erga plurimos? Quis R. M. T. vicarium Cimbriae & consiliarium D. Henricum Ranzonium, totius nobilitatis Germaniae ornamentum & praesidium, propter suavem eloquentiam, historiarum, linguarum & Astronomiae peritiam, non colat & suspiciat? Hæc exempla
sapi-

E P I S T O L A

sapientissimorum Regum, Principum, & virorū,
 in hac epistola breviter recensere volui. Cū enim
 certis de causis scribere ad R. M. T. constituissē,
 gratiora fore R. M. T. hæc historica exempla existi-
 mavi, præsertim cum R. M. T. in hoc ætatis flore,
 non modò voluptatis causa has imagines laudatif-
 simorum Principum, intueri sciam: sed multò
 magis, vt, in administranda Repub. eas sibi ob ocu-
 los proponens, animum & mentem suam, ipsa co-
 gitatione virorum excellentium, conformet. Acce-
 dit eò mirifica & divina R. M. T. indoles, & non
 modò potentia & opibus, verū etiam doctrina,
 & sapientia alijs præstandi honestissima cupiditas.
 Ego quidem honorifica & clara multorum voce
 audiens, divinum R. M. T. ingenium prædicari, fa-
 teor me singulari R. M. T. amore & studio incen-
 sum esse: Ita vt qualicumque officio meam erga R.
 M. T. observantiam declararem: cum debita hu-
 militate & reverentia R. M. T. dedicandum esse
 duxi Tractatum hunc, de Magis, Veneficis, & La-
 mijs, quem ante annos quinque in R. M. T. avi
 materni Academia, publicè auditoribus meis tra-
 didi. Accipe igitur à me serenissime Rex Christia-
 ne, sereno vultu, hunc tenuem laborem, meum-
 que studiū, in iuvanda veritate & re literaria æqui
 bo-

DEDICATORIA

boniꝫ consule, et ijs, quæ iam ingressus es, vestigijs paternis insistere, vt facis, perge, tum in amanda & propaganda vera religione, tum in vitæ innocentia, satisfaciens expectationi, quam de Rege Christiano, christianus orbis suscepit. Neque dubita, quin Regem coeli & terræ, patrem Domini nostri Iesu Christi, semper habiturus sis fidissimū protectorem. Is R. M. T. ad nominis sui gloriam & Ecclesiæ ac Reipublicæ incrementum & tranquillitatem, quàm diutissimè conseruet, Rostochij Anno M. D. X C. III, Aprilis, quo ipso die, Anno mirabili R. M. T. parens Divus Fridericus II. relicto caduco regno in cœleste migravit.

R. M. T.

Deditissimus

Ioannes Georgius Gödelman.

B

IOSIAS

IOSIAS MERCERVS GALLIAE IV-
RISCONSULTVS, IN LAVDEM OPE-
ris Ioannis Georgij Gödelmanni. IC.

TV quoque ut hæc mihi sit longè gratissima tellus
Gödelmannæ facis: non nunc dulcissime manes
Sollicito, Gulielme tuos, quos doctè Georgi
In memori tibi mente sitos, agnoscere letor.
Est aliquid nostros eadem coniungit amici
Quòd pietas animos, verùm mihi maior amoris
Causa super, virtus isthac tua, non ea falso
Tantum umbrata foris fuco, sed pectoris ima
Vera colens intus penetralia, quæque videri
Non cupit, esse cupit, quid, quòd nos vna studendi
Optio coniungit? quam vis vestigia longè
Tanta sequor non passu æquo te iura docentem
Miratur fausto applaudens clamore iuventus.
Te procul à nostro seiuncta cardine gentes
Expetière sibi: dubijs quem rebus egenæ
Consulerent, quin & qua postuma secla iuvares
Invenisti etiam, libris ea scripta propagans,
Quæ stupidi quondam laudentque legantque minores,
Quale quod in sacras leges tua maxima cæpit
Elimare manus, quæ, si Deus otia libris
Exoptata dabit, nec te vèxata ruinis
Oppida supplicibus cogent differre querelis
Perficiēs, & perfectis quî magnus es, idem
Maior eris, dum grata tuum Germania nomen,
Viventis tollet cælo, vicinaq; tellus
Mirata invidiam taciturno pectore claudet,
Laudabunt hæc secla, colent post fata nepotes.

IOHAN-

IOHANNES POSSELIUS

Collegæ charissimo,

Χρησδὸς ἀνὴρ, ἀγαθὸν τελέθει κοινὸν, μεγ' ἀληθῶς
 ὡσπερ τῶν ἀνδρῶν τίς ποτε εἶπε σοφῶν.
 ἢ δ' ἀγαθοῖο βροτῦ τὸς ἄλλους δεῖ νύνησαι,
 ἢ δὲ βοηθῆσαι ζήλῳ ἀνδ' χαλεπῶ.
 ἄφθονός δεῖν ἅπας δεράπων μουσῶν δεοῖδ' ἄν,
 χαίρει τ' εὖ ποιῶν. ἢ δὲ χαιρεζόμενῳ.
 καί περ γ' ἔν' ἰκῶ λίην Χρῆσανδρον ἀγαθόν,
 Κυρῶν γαμβρόν κλειτῶ ἐβόλα φίλον.
 μάλλον ὁμοῖα ἀγαπῶ κείνον πρῶτ' ἀτεχνῶς,
 ὅτ' ἔκαρ' ἔται μῦν' ἔλω διδαχλῶ,
 ἀλλ' αὐτῆς μέλαδος πολλοῖς θαλεροῖς νεανίσκοις,
 λυσιτελεῖ κοίη ἢ δ' ἅμα δημοσίᾳ.
 ἔμμενε γ' ἔν' φίλε τῆδε περαιρέσει ἐσθλὲ βεβαίῳ,
 πολλὰς εὖ ποιῶν παντὸς ἀνδ' χαμάτη.
 καί γ' ἔση πάντεσι φίλος κλειτοῖσι βροτοῖσιν,
 οἱ τελέθουσι νέοι ἢ δὲ παλαιοὶ ἔμῳ.
 ἔσαι κ' δόντος δεῦ' ἀθανάτω σοι ἀμοιβῆ
 αὐτάρκης ποτε καὶ μισθὸς ὀφειλόμενῳ.

NATHAN CHYTRAEVS, IOAN. GE-
 ORG. GODELMANNO IC. COM-
 patri & affini charissimo:

OMnes si legum & iuris iustiq; patroni
 Officium hac facient sedulitate suum;
 Qua leges ipsas Agathander amabilis ornat,
 Eloquij pandens flumina pulcra sui:
 O quam mirifico gentes in flore vigeant,
 Quam vis & patriæ rara nocebit Eræ.

IN TVMVLVN
 HIERIMIAE GODELMANNI, PA-
 TRIS CHARISSIMI, IO-
 annes Georgius F.

B 2

No.

Nomine vt Euandrum, sic & virtutibus æquans
 Ieremias iacet hîc, præstans pietate, Deiq̃
 Sincerus cultor, fuci expers, integer omnis,
 In dictis factisq̃, fides, constantia, candor,
 Et probitas inerant: commissi cura fidelis
 Officij, & patribus patriæ, populoq̃, probata
 Integritas, scelerisq̃ue odium, fraudisq̃ue dolosæ,
 In natos propensus erat, quos, optimus, inter
 Me quoq̃, præcipue, non parvis sumptibus, alma
 In patria atq̃, alibi fovit, iuravitq̃, benignè.
 Mitibus in studijs, legumq̃ue forique palæstra:
 Iam quoq̃, nomen erat claro commune Chytræo
 Me patre nactus avi, nato paulò antè nepote
 Nominis eiusdem Rosiani ad littora Varni,
 Quando ille ad Nicrum precibusq̃, operumq̃ue labori
 Consueto immoriens mortem non sensit, & isto
 Deposuit tumulo corpus, mentem intulit astris.

MEMORIAE V. OPT. ET DOCTIS-
 SIMI IOHANNIS GEORGII GO-
 delmanni I. V. D.

Divinus Georgi, dum colesq̃, virtutem,
 Meum te eundem semper esse censebo:
 Dum sacra vatam ipse excolam atq̃, virtutem,
 Tuum me eundem semper esse censebis.
 Nam inter bonos amoris vnicum vinclum est,
 Nec est vt hoc sacrarium imbibant pravi.

Ianus Gulielmus Lubecensis ponebat:
 Colonia Anno 82.

IOAN-

I
IOANNIS GEORGII GO
DELMANNI IC. DE MAGIS
ET VENEVICIS.
LIBER I.

IN PRAEFATIONE M.

Summæ.

- 1 Ad læsæ Maieſtatis crimen, referuntur quoque delicta in Deum altissimam Maieſtatem commissa.
- 2 Verba constitutionis Carolinae 109. 43. & 21. referuntur.
- 3 Vnde constitutiones allegatæ sint desumptæ.
- 4 Multa in hoc delicti genere turbulenter aguntur.
- 5 Discrimen inter Magos, Veneficas & Lamias observandum.
- 6 Varia sunt hominum iudicia & opiniones de prædictis maleficis.
- 7 Ioannes Bodinus Lamiarum potentia nimium tribuit.
- 8 Iohannes VVierus Veneficas parum aut nihil efficere posse existimat.
- 9 Gulielmus Adolphus Scribonius purgationem per aquam frigidam, in cognoscendis Veneficis, iam dudum abrogatam, in usum revocare studet.
- 10 Maledictis, non doctis dictis, hac ætate certatur.
- 11 Diversæ sententiæ in hoc arduo negotio iudicum, animos dubios reddunt.
- 12 Tractatio huius operis obscura & difficilis.
- 13 Commendatio & utilitas ordinis.
- 14 Distributio libri in certa capita.

Vod felix & faustum sit, Auditores huma-
nissimi, in explicatione publicorum iudiciorū con-
stitutionis Carolinæ, quam nominamus die Peint-
che Halsgerichtsordnung pervenimus vsq; ad c. 109.

De magis & veneficis, reis criminis læsæ maiestatis divinæ. Ad læsæ enim Maiestatis crimen, referri quoq; possunt delicta im-
mediatè in Deum altissimam maiestatem l. fin. C. de Ferijs, cō-
missa, vt sunt blasphemix, hæreses, magiæ, incantationes noxię,
prædictiones & consultationes divinantium, vt rectè VVesenbe-
cius in Pa. D. ad l. lul. Maiest. in fi. Iacobus Damhoud. in pract.
Cri. c. 61. n. 1. Et Althusius l. 1. Jurisp. Rom. c. 52. notarunt: est. n.
longè grauius æternam quam temporalem offendere maiesta-
tem. Authent. Gazaros C. de hæret. & Manichæis verba c. sunt:

So jemandt den Leuthen durch Zauberer Schaden oder nachtheil
zufügt / sol man straffen vom Leben zum Tode / vnd man soll sol-
che Straffe mit dem Feuer thun. Wo aber jemandt Zauberer ge-
braucht / vnd damit niemandt Schaden gethan hette / soll sonst ge-
strafft werden nach gelegenheit der Sach / darinn die Vrtheyle
Raths gebrauchen sollen / wie von Rathsuchen hernach geschrie-

ben stehet. Si quis hominibus magicis artibus & veneficij damnū
dederit, iniuriam fecerit, is morte multandus est & igne comburen-
dus. Qui verò Magia vteretur, nec alicui damnū intulisset, puniri
quidem iuxta qualitatem causa debet. In quibus casibus Iudices consilio
vtantur, sicuti infra. Huc quoque pertinet c. 43. De sufficientibus in-
dicijs in crimine Veneficij: Si quis se offerret ad tradendum docendumq;
alios, i. cantationes, aut eas cuiuspiam minaretur etiam, ac illi, cui mi-
nata essent, tale quippiam contingeret, seu cum incantationibus aut si-
milibus suspectis rebus commercium haberet, ac se talem, vultu, verbis,
moribus, quæ incantationibus conformia essent, exhiberet, aut alioqui
de his persona ipsa notata, diffamataque esset, iudicium legitimum præ-

bene

hinc incantationis, sufficientemque occasionem torquendi. Von Zau-
 berey gnugsam anzeigung: Wann jemandt sich erbeut andere
 Menschen Zauberey zu lernen / oder jemandt zubezaubern bedra-
 wet / vnd dem bedrawetē dergleichen geschicht / auch sonderlich ge-
 meinschafft mit Zauberey oder Zauberey hat / oder mit solchen
 verdchlichen Dingen / Geberden / Worten / vnd Wesen vmbges-
 het / die Zauberey auff sich tragen / vnd dieselbige Person desselben
 sonst auch rüchtig / das gibt ein redlich Anzeigung der Zauberey
 vnd gnugsam Ursach zu peinlicher frage. *Et capitulum 21. De iu-*
dicijs Maleficorum & Magorum: Nemo ex iudicijs Maleficorum seu
Magorū, hoc est, eorum qui Magicis & prohibitis artibus vtuntur ac
presagiunt, vinciat, torqueatur, quin potius eiusmodi arioli & ac-
cusatores idcirco puniantur. Desumptæ sunt autem supra dicta consti-
tutiones ex titulo D. ad l. Corneliam. De Sicar. & Venef. Idem ex tot.
1. C. de malefic. & Mathematic. presertim ex l. 4. & b. ibidem, vbi Imp.
Constantinus: eorum est scientia punienda, & seuerissimis merito legi-
bus vindicanda, qui Magicis accincti artibus, aut contra salutem homi-
num moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflectisse deteguntur. Nul-
lis verò eriminationibus implicanda sunt remedia humanis quæ sita cor-
poribus aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne matu-
ris vindemijs metuerentur imbres, aut ventis, grandinisq; lapidatione
quaterentur, quibus non cuiusq; salus aut æstimatio laderetur, sed quo-
rum proficerent actus, ne diuina munera & labores hominum sterne-
rentur. Idem Constant. in d. l. b. Multi magicis artibus vsi elementa tur-
bare, vitam innocentium labefactare non dubitant, & manibus accitis au-
dent ventilare, vt quisq; suos conficiat malis artibus inimicos, hos quo-
niam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absumat. Concordat quoq; cū
supra allegatis constitutionibus & legibus §. Item l. Cornelia. Instit. de
publ. iud. vbi Imp. ait, eadem lege & Venefici capite damnantur, qui
artibus odiosis tam venenis, quàm susurris Magicis homines occiderint,
vel mala medicamenta publicè vendiderint. Cum autem in hoc
 maleficij genere multa turbulenter, ex sinistra fanatica ac pesti-
 lenti

5 lenti solùm suspitione agantur, quòd laudabile illud discrimẽ
inter prophanos vel infamos Magos, Veneficas & Lamias sit
confusum, & hætenus confusè absque vllò discrimine & ex-
actissima cognitione de his actum & pronunciatum (Germani
enim nostri absque vllò discrimine Magos, Ariolos, Incantato-
res, Veneficas, Exorcistas, eiusque farina: semidæmones, Sagas,
Lamias & Striges nominant, *Schwarzkünstler/ Zauberer/ He-
ren/ Böhlden/* & hoc idiomate *Tonnerer/ Tonnerschen*) Ideò
ne nominum confusio in hoc tractatu errorem pariat, primò
6 omnium Magos & Veneficas à Lamijs seiungere volui: Deinde
cum diversæ sint de hoc maleficij genere opiniones & senten-
7 tiæ (Iohannes enim Bodinus IC. Gallus, & præclarè aliàs de Re-
publ. literaria meritis, Lamiarum potentia nimium tribuit,
ordinarium processum in hoc delicti genere reijcit, & multas
absurdas & iam dudum explosas opiniones in lucem revocat:
8 Iohannes verò VVierus Medicus Germanus Veneficas parùm
9 aut nihil efficere posse scribit: Et denique Gulielmus Adolphus
Scribonius explorationem per aquam frigidam, iam dudum à
Lothario Cæsare, ecclesia abrogatam, in vsum revocare stu-
det.) Primùm has opiniones diversas ordinè enumerabo, & de-
inceps quæ receptior veritatiq̃ue magis consentanea, & cui iu-
dex absque vlla suæ conscientia læsione tutò insistere poterit,
fideliter monebo, idque absque vllis convitijs, quæ nostrum or-
dinem non decent, & qui eo nomine apud omnes malè audit,
10 hac præsertim atate, in qua haud doctis dictis, sed maledictis
certatur, non ex iure manu confertum, sed magis ferro rem re-
petunt, regnumq̃ue petunt & solita vi Reipublicæ literariæ
11 publicas calamitates augent. Sanè hæ discrepantes tot
præstantissimorum virorum sententiæ de hoc argumenti
genere iudicum animos ita perturbatos & dubios reddunt, vt
in hoc arduo negotio, in quo non de tritico vel oleo legato a-
gitur, sed de vita & existimatione hominis, quibus rebus in or-
beter-

be terrarum nihil est pretiosius, perpetui sint Academici & hodie huic opinioni, cras alteri insistant, & in miseris illas mulierculas, quæ cum Diabolis se colludere, choreas ducere, concubere, scopis insidentes per caminos evolare somniant, sub nomine Magorum & Veneficarum indistinctè sæuiant.

Porro cum tractatio huius argumenti obscura & difficilis sit, ¹² adeò, vt hîc inter scopulos mihi sit nauigandum: spero tamen futurum, vt nullum hîc faciam naufragium, primùm manibus ad cælum erectis, & æterno auxilio inuocato, fretus Deo, qui & res penitùs desperatas donare & consummare virtutis suæ magnitudine potest: Deinde doctissimorum tùm veterum tùm inprimis recentiorum huius argumenti interpretum scriptis adiutus. Et quia ordo, quientium modus à Baldo in proœmio ¹³ D. appellatur, in iure præsertim laudabilis est, idem in l. 2. C. de origin. Iur. & bonum in ordine consistat, ac scire quid facias, nescire verò quo ordine facias, non est perfectæ cognitionis, idem in d. proœm. Ordo denique memoriam, quæ aliòquin infirma est, l. 44. D. de acquir. poss. & non omnia retinet, l. 2. C. de veter. iur. enucl. plurimùm iuuat, hos tres libros in certa capita redigam.

C

CAPIT.

CAPITA LIBRI

P R I M I.

CAPVT I.

De malicia & odio diaboli aduersus Deum & homines.

CAPVT II.

De Magia naturali, siue licita, & præternaturali Diabolica siue illicita.

CAPVT III.

De prestigatoribus.

CAPVT IIII.

De Necromanticis.

CAPVT V.

De Ariolis.

CAPVT VI.

De Incantatoribus.

CAPVT VII.

De Veneficis.

CAPVT VIII.

De Curatoribus morborum hyperphysicorum præstigijs.

CAPVT IX.

De Sortiarijs, & Sortilegijs.

DE

LIBRI I. CAPVT I.

DE MALITIA ET ODIO
DIABOLI AD VERSVS DE-
VM ET HOMINES.

Summæ.

- 1 *In quantis periculis mortales in hoc mundo versentur.*
- 2 *Diabolus obambulat sicut leo rugiens, quærens quem devoret.*
- 3 *Satanas Christum tentauit.*
- 4 *Diaboli potentia describitur.*
- 5 *Augustini dictum de malitia Diaboli.*
- 6 *Historia de hospite Marchico.*
- 7 *Historia duæ memorabiles, quæ in Silesia acciderunt.*
- 8 *Historia de Sponsa Saxonica.*
- 9 *Abstinentium à diris imprecationibus & seruanda sunt promissa.*
- 10 *Arma piorum contra Diabolum.*
- 11 *Diabolus nouit Christum Salvatorem esse hominem.*
- 12 *Diabolus in propagando suo regno, tanquam simia, Deum imitatur.*
- 13 *Diabolus nihil magis in votis habet, quam ut crescat inter homines Dei prophanatio.*
- 14 *Dæmones pro Dijs colebantur.*
- 15 *Numerus Deorum apud gentes.*
- 16 *Potestas Diaboli finita.*
- 17 *Citra Dei assensum nihil potest Satan.*

C 2

Mulra

1 **M**ulta quidem & gravia pericula miseros
 mortales in hac lachrymarum valle & diversorio
 exercent, at omnium gravissimum est quòd (vt
 Doctor gentium Ephes. 6. vers. 5. scribit) nobis non
 solum adversus carnem & sanguinem lucta est, sed adversus im-
 peria, & potestates, & dominos tenebrarum seculi huius, id est,
 adversus Satanam, qui mundi imperium sibi vendicat, qui om-
 nes homines aeterno exitio, cui ipse iam olim destinatus est,
 2 demergere conatur. Ideoque obambulat sicut leo rugiens, que-
 rens quem devoret, 1. Pet. 5. vers. 8. & ita indefesso studio mille
 dolis, mille artibus nocendi salutis nostrae insidias struit, vt qua-
 vis sapissimè repellatur, pugnam tamen sapissimè instaurat.
 3 Si enim tanta est eius audacia vt aeternum Dei filium, semel atq;
 iterum aggredi non sit veritus, quam obsecro securitatem no-
 bis polliceri possumus, qui & proprijs cupiditatibus abrepti ad
 malum ferimur, & ipsi occasiones praebeamus hosti nostris pec-
 4 catis nos aggrediendi. Has diaboli insidias poeta quidam chri-
 stianus sequenti carmine ita descripsit:

*Et tempestates, incendia, seditiones,
 Bella, famem, pestem, dirigenus omne tumultus,
 Et varios morbos, varia infortunia rerum,
 Naufragia, & mentes discordes, horrida vita
 Exempla, & casus tragicos, & cuncta pericla
 Incitat, & cumulat satanas, afflatq; furorem,
 Ex scintilla ignem facit, & surit impiger hostis.
 Omnia, momento, cupit esse extincta, vel vno,
 Omnia molitur, vocat alta tonitrua caeli,
 Permittente Deo, vocat omnia flumina aquarum:
 Quod cadit ille, pedes quod frangit & vnus, & alter
 Amittit miserè vitam, certe efficit iste,
 Quòd tantus cumulus, moles & tanta malorum est*

Iste

DE MALITIA DIABOLI.

*Iste facit, videt, auscultat, movet omnia dira,
Promptus ad exitium nostrum, vi, fraude, dolisque,
Arte valet, valet insidijs, & robore & astu.*

*Nemo sua poterit virtute resistere tanto
Hosti, divino fulius nisi robore praestet.*

Artificiose nimis maligni huius spiritus conatus varios descri-
bentem audi Augustinum, Sermon. commun. Serm. 4. Quid
pravius, quid malignius, quidue adversario nostro nequius? quod
posuit in Caelo bellum, in Paradiso fraudem, odium inter pri-
mos fratres, & in omni nostro opere Zizania seminavit. Nam
in comestione posuit gulam; in generatione luxuriam, in exer-
citatione ignaviam, in conversatione invidiam, in gubernatio-
ne avaritiam, in correctione iram, in praesulatu sive dominatio-
ne superbiam, in corde posuit cogitationes malas, in ore posu-
it locutiones falsas, in membris operationes iniquas: in vigi-
lando movet ad prava opera, in dormiendo ad somnia turpia,
laetos movet ad dissolutionem; tristes ad desperationem: Sed
ut brevius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius pravitati com-
missa. Haecenus Augustinus. Ut autem diabolorum saevitiam
& impiorum poenas accuratius consideremus, & in timore Dei
vivamus, quatuor historias adijciam; diligenter omnibus per-
pendendas. Ioachimo I. Electori Brandenburgico nupta fuit
Ioannis Daniae, Sveciae & Norvegiae Regis filia Elisabetha,
cui, ut alimenta se mortuo Regina haberet, oppidum Spanda-
co ad Svevi & Haveli fl. confluentem maritus attribuit, in quo
oppido, ipsa adhuc vivente, miles quidam per Marchiam iter
faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradi-
dit crumenam pecunia refertam hospita asservendam. Post
aliquot dies, cum convalescit, repetit saccum. Mulier avara
cum egrae tantam praedam amitteret, deliberat cum viro, utrum
reddere debeat. Incunt consilium, ut mulier neget depositum.
Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se quod-

quam accepisse, simulat se mirari impudentiam militis, qui astitit flagitare, cum nihil dederit ad servandum. Miles indignitate rei motus, obijcit vicissim hospiti perfidiam. Quare maritus tanquam defensusus suam coniugem, extrudit militem domo: is ante fores irritatus scelere hospitem stringit gladium, veluti impetum facturus in virum & ferit ianuam. Hospes implorat fidem vicinorum, & queritur suas aedes oppugnari, accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi alio mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat aedes publice oppugnatas esse. Quare fertur sententia, ut miles ultimo supplicio afficiatur. Cumque iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captivum, indicans ei, quam sententiam iudices laturos sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberaturum esse, hac conditione, ut se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamvis sit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei liberationem, sine ulla conditione. Et, cum veneris, inquit, in iudicium, dicte imperitum esse forensium negotiorum, & patrono indigere, ibi a stabo caruleo pileo tectus, & ornatopennis. Pete igitur ut me iubeant causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio usurum esse. Postridie in iudicium ducitur, adest etiam orator tectus caruleo pileo: ibi cum actor peteret militem propter vim publicam capitali supplicio affici, miles respondit, se imperitum forensium negotiorum petere, ut liceat isti suo advocato pro se dicere, concedunt iudices. Ibi diabolus de iure eruditè disputat, non esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum & spoliatum esse, iubet quæri saccum & locum monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens etiam diras imprecationes, ut ipsum abre-

ptum

ptum diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem cum invocatione diaboli, cum aliquoties repetivisset, ibi causidicus omiſſa iam diſputatione forenſi adoritur hospitem, & comprehenſum per fenestras & medium forum omnibus perhorreſcentibus, cum fragore abducit, nec poſtea vnquam corpus hoſpitis inventum eſt. In Sileſia acciderunt duæ memorabiles hiſtoriæ, quæ oſtendunt, Angelos nobis adverſus diabolos opem ferre. Quidam nobilis, cum invitaret convivas, & hora convivij iam inſtante & apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet, excuſantibus ſe convivis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes Dæmones, ſi nullus hominū mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templum, vbi paſtor Eccleſiæ concionem habebat, & vt iracundiam concoquat, auſcultat aliquandiu: Dum verò in templo moratur, veniunt equites in aream domus, magni & nigri, & iubent ſervū nobilis, vt dominum ſuum advocet, ei quæ ſignificet, ad eſſe hoſpites. Servus conſternatus abit in templum & indicat hæc domino ſuo, qui neſcius conſilij paſtorem conſulit. Paſtor abruptens concionem hoc conſilium dat, vt tota familia domo exeat, quod cum fieret, & famuli & ancillæ properarent, fortè obliſi infantem in cunis iacentem & dormientem ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt commeſſari, & vociferari, proſpicereque per fenestras formis vrsorum, luporum, felium & hominum, & monſtrare pocula vino repleta, aſſaturas & piſces. Hæc vicini, nobilis, paſtor & alij cum viderent, Ah inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixiſſet, vnus ex Dæmonibus vlnis ſuis infantem ad fenestras geſtat, quaſi monſtraturus parentibus. Nobilis prorsus conſternatus & ſolicitus de incolumitate infantis, fidum habens ſervum, quem interrogat, queſo tu, dic quid agam? Servus, Domine, inquit, commendabo & committam vitam meam Deo meo, & in nomine domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio & beneficio Dei. vide-

bo,

bo, benè, inquit nobilis, Deus tecum sit, & iuuet te, animùm-
 que tibi cōfirmet. Servus accepta benedictione à pastore & reli-
 quis, ingreditur, & ante conclave, in quo erant Dæmones cō-
 gregati, procidit in genua, & se Deo commendat & hoc animo
 aperit ianuam, & videt Dæmones horribili specie, sedentes,
 stantes, obambulantes, serpentes, & vno impetu accurrentes
 ad se & vociferantes, Hui; Hui, tu quid hic tibi? Ille sudans, &
 tamen divinitus confirmatus, alloquitur Dæmonem, qui in-
 fantem gestabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquã,
 respondet iste, meus iam iste est infans, dic domino tuo, vt ve-
 niat, & accipiat infantem. Cui servus: Ego fungor iam officio
 meæ vocationis, in quam me Deus collocavit, & scio quicquid
 in hoc officio facio, id Deo gratum esse. Quare ratione mei of-
 ficij & auxilio, nomine & virtute Iesu Christi aufero abs te in-
 fantem, & patri eius restituo: Atque ita ipse apprehendit infan-
 tē, & brachijs suis amplexus est. Isti nihil aliud responderūt, nisi
 vociferantes, hui nebulo, hui nebulo relinque infantem, relin-
 que, alioq̄ te discerpemus. Ille nihil curas minas diabolicas abijt
 incolumis, & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæ-
 mones postea aliquot diebus elapsis evanuerunt, vt in ædes de-
 nuò migrate tota familia nobilis potuerit. Altera historia est:
 Quidam nobilis pro more vocavit omnes Dæmones, & equi-
 tans aliquando noctu, neminem nisi puerum secum habuerat:
 Tūm diabolorum magna caterva in eum irrupit, quasi eum
 abductura. Puer Dominum servatum cupiens, brachijs com-
 plectitur. Diaboli clamitant, puer aufer manus. Hac ratione
 servatus est nobilis. Puer enim secum Angelos custodes habu-
 it, cuius membris nocere diaboli non potuerunt, ex quo etiam
 latere, & ad quod puer equitârat, semper inde recesserant Dæ-
 mones. In Saxonia virgo opulenta formoso iuveni, at tenui-
 oris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præ-
 videns, illam prædivitem & sexus ratione mutabilem, fidem

vix

vix servaturam esse, puella respondit. Illa contra diris se execrari his verbis coepit, si alteri quam tibi nupsero, tunc diabolus in nuptijs illis me abripiat. Quid fit? Post intervallum aliquod mutat animum, nubit alteri, priore sponso spreto, qui eam semel atque iterum promissi, diraq; imprecationis admonuit. Sed illa post habitis his omnibus, nuptias cum altero sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali cognatis amicis & convivis hilaribus, sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem diaboli duo, sub specie duorum equitum, in aedes nuptiales adveniunt, excipiuntur, adducuntur mensa, hisque remotis, chorea; vniq; ex his sponsa honoris causa, tanquam peregrino, adiungitur, cum qua bis saltavit, & tandem eam e conspectu parentum & amicorum, summo cum gemitu & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes & amici moesti, sponsam quaerunt, vt delapsam forte sepe-
 pelirent, sed ecce idem socij occurrunt, vestes, aurum referentes, additis his verbis : non in has res, sed in sponsam a Deo nobis fuit potestas concessa. Hanc potestatem Satanæ in ho-
 mines, Deus, quandoque permittit, vt reliqui exemplo eorum admoniti, a diris istis imprecationibus abstineant. Quidam enim his votis vsque adeo assuescunt, vt in habitum ea degenerent, & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in colloquio horrenda eiusmodi concrepent voces. Deinde vt tractatus ac pactrones de coniugio contrahendo, non pro levibus sermocinationibus, quasi defabulis aut asini umbra, sicut in proverbio dicitur, habeant, vt ait Franciscus Hottomannus Conf. 44. n. 8. Sed pro conventionem de re omnium gravissima, & vt Apostolus ait, maximè honorabili. Cum
 itaque tanta sit malitia & odium diaboli adversus mortales, semper nos in excubijs stare, semper armis spiritualibus, oratione, invicta fidei constantia, suspirijs ad Iehovam, Ducem exercituum, munitos esse, semper gladium spiritus, ore simul, &
 D mani-

- manibus vibrare convenit, ne, Christi merito partam victoriam, nostra socordia amittamus, & salutis nostræ naufragium
- 11 faciamus. Noverunt enim Diaboli Christum venisse in mundum, vt destruat opera eorum : sicuti confitentur Marc. i. v. 24. illum ipsum esse sanctum DEI, qui sit Redemptor Israëlis, dum ad Christum dicunt, Ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? venisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nimirum sanctus ille Dei. Et Matthæi 8. v. 29. Quid nobis tecum IES V fili
- 12 DEI? venisti ad torquendum nos. Certum præterea est, Diabulos tanquam simiam DEVM imitari, in erigendo & stabiliendo suo regno. Nam vt DEVS per Prophetas suos sanctos cum populo suo locutus est : ita hic princeps mundi per sua mancipia, Magos scilicet sceleratos, cum hominibus confabulatur, eosque mille modis decipit : Deinde vt D E V S verbo, Sacramentis, miraculis, & spiritu suo erigit Regnum & propagat : Ita Satan suo verbo (*cum verbum Dei facit suum abusu*) suis sacramentis (*id est characteribus, figuris, pilis, & alijs nugis*) suis præstigijs (*loco miraculorum*) & suo spiritu (*quo efficax est in voce Magorum*
- 13 & *Incantantium*). Nihil enim in votis magis habent maligni hi spiritus, quàm vt indies magis magisque crescat inter homines prophanatio nominis & verbi DEI. Hinc fit, quod se adeò obsequentem præbeant Magis & Veneficis, qui nomine DEI & sacrosancto eius verbo, ad Magicas incantationes superstitiones, figuras & sacrilegas adiurationes, abutuntur, vt Nicolaus Hemmingius, doctissimus Daniæ Theologus in Syntag. Instit.
- 14 Christian. de Magia. num. 2. 3. & 18. scripsit. Eò demum audaciæ & petulantis fastus excrevit horum insolentia, & ars, vt pro Dijs quoque haberi voluerint, & præsidere regionibus, populis, insulis, montibus, locis, vrbibus, vicis, familijs, quorum nomina partim sacræ literæ, partim historiographi recensent.
- 15 Fuerunt apud gentes ad minimum tricies sex mille Dij, vt veteres annotarunt, præter Deos Manes, id est, parentum, &

con-

conſanguineorum ſpiritus, quos pro Dijs habebant, quibus ſa-
 crificabant, & ad quorum ſepulchra comedebant. O in quan-
 tis tenebris & denſa caligine noctis, ſederunt gentes, antequam
 redemptor gentium advenit, qui iſtis, qui vincti erant dixit:
 Exite, & ijs qui in tenebris ſederunt: Illuminamini, Eſaię 48. v. 8.
 Et quanquam DEVS ex ſuo arcano conſilio & noſtro merito, 16
 vt diabolus ſuam Tyrannidem & ludibria in cuiuſcunq; or-
 dinis homines exerceat, quandoq; permittit: Non tamen in-
 dulget ei, conuiuetq; ad omnia: ſed limitatam & finitam po-
 tentiam ei concedit, alioqui vno momento à diabolo eneſti
 interiremus omnes. Exemplum habes Matth. 8. v. 31. & 32. vbi
 porcos ingredi nequiuit, niſi ſingulari Chriſti permiſſione. Nec 17
 vnquam illi DEVS in homines vel tantillum concedit, niſi vt
 vel probentur, ſi boni ſunt, vel caſtigentur, punianturq; ſi pec-
 catores, præfixis terminis, vltra quos egredi non poteſt.

CAPVT II.

DE MAGIA NATVRALI SIVE LICITA:
 ET PRAETER NATVRALI, DIA-
 bolica ſiue illicita.

Summæ.

- 1 Deus vult hoc mundi theatrum à ſe conditum, & abditas in eo re-
 rum cauſas ab hominibus perveſtigari.
- 2 Definitio Magiæ naturalis & licitæ.
- 3 Magorum profeſſio olim laude digniſſima.
- 4 Qua ratione Magiæ naturalis in Goëtiam Pharmatiam & Magi-
 am infamem diuidi cœperit.
- 5 Thomæ Eraſti ſententia de Magiæ licitæ.

D 2

6 Magia

6. *Magia triplex, iuxta Iulium C. Scaligerum Europæ philosophum summum.*
7. *Magorum definitio.*
8. *Pacti & confederationis Magorum cum diabolo modus.*
9. *Quomodo diabolus suis mancipijs & cultoribus, se conspiciendum præbeat.*
10. *Quomodo eos Magica arte instruat.*
11. *Diabolus se à Magis cogi patitur.*
12. *Quæ sit præcipua causa, quamobrem Magi se diabolo obstringant.*
13. *Magi plerique fuerunt Clerici.*
14. *Historia de Iacobo Mago Perusino sacerdote Italo.*
15. *Historia de quodam Italo Viensi.*
16. *Magorum insignis est differentia.*

DEVS Iehovah, Rex Zebaoth, & Dux exercituum fortissimus; vult pulcherrimum hoc mundi theatrum à se conditum, & abditas in eo ac latentes rerum causas; vires ac effectiones ab hominibus peruestigari ac cognosci, vt ipsius Dei bonitatem, sapientiam, ac potentiam celebrent. Et in lege æterna, DEVS, non solum quid in præsentia agendum sit, verum etiam futura rectè factorum præmia, & scelerum pœnas fatali ordine sequentes, prædicit; & de secuturo iudicio ac æternis impiorum pœnis, & piorum gloria, vaticinationes edidit, quas vult à nobis considerari, non vt curiositatem inanem, sed assensionem de providentia alant, & metu pœnarum homines à sceleribus deterritos, ad pietatem & virtutis decus, maiori cura colendū exsuscitent ac invitent. Hanc igitur naturæ à Deo condita, & generationum ac corruptionum; aliarumque mutationum in natura & imperij causas; vices; periodos, effectiones, qui scrutabantur, à Persis Magi, ab Hebrais Propheta: à Græcis Sapientes &

res & Philosophi: fortè ab Hagah, quod meditari, cogitare, inquirere significat: ab Aegyptijs Sacerdotes vocabantur: & 2 hanc, Magiam naturalem siue licitam, vulgò adhuc nominant, ad quam Physicorum & Medicorum Prognostica, ab ipso natura ordine & signis divinitus in natura conditis sumpta, item Astronomicae praedictiones Ecclipsium, magnarumq; conjunctionum: imò etiam Politicæ divinationes, iniustis & sceleratis, poenas certò secuturas, denunciantes (quæ omnes diuinitus approbatae & concessa sunt *ἡμαρμένον γὰρ τῶν κατὰ ἐξουμάτων καὶ ἀμοιβὰς ἐστὶ παρὰ τὸν θεὸν*) referri queunt. Et sic Magorum 3 professio olim fuit laude dignissima, quia cognitio illa Dux est ad cognitionem DEI talem, qualè mens humana post lapsum, extra verbum DEI revelatum ex naturæ contemplatione concipere potest. Tales Magi ex Theologorum sententia fuerunt, Moyses, Iosephus, Salomon, & tres Magi Orientales, qui ex aspectu & cōtemplatione stellæ cœlestis Christi Dei filij nativitatem prospicientes ex Persarum vrbe Susa (in qua florentissima fuit olim Magorum schola) iter videlicet dimensi ducentorum & triginta miliarium ad adorandum eum, vsq; Hierosolymam profecti sunt, vbi interrogati à Herodè de loco nativitatis Christi, citant vaticinium Michæ. 5. v. 5. Vide Lambertum Dançum doctissimum Galliae Theologum in Physica sua. Tract. 4. c. 3; 6. Postea, cum luce cœlestis doctrinæ, & vera Philosophia relicta, Magi supersticiosas ac diabolicas artes colerent, dæmonum evocationem his rebus adiungerent, sicut Proclus testis est in libr. de Sacrif. & Mag. fascinationem, item praestigia, de quibus in lib. de Mysterijs loquitur Iamblichus, Philtorum etiam, Pharmacorum & incantationum maleficia, de quibus passim poëta, & pulchrè Virgilius in Ecloga, quæ de Pharmaceut. inscribitur. Et Horatius Epod. Ode vlt. & serm. Sat. 8. factum est, vt *ἡλιανὰ τοῦ χρυσοῦ* honestissima olim Magorum appellatio ad eos, qui infami illa incantationis arte vtuntur, trās-

4 lata sit : & Magia, quæ antè perfectissimæ ac secretioris sancti-
 orisq̃ue Philosophiæ erat appellatio, in Gœtiam & Pharmati-
 am dividi cœperit. Carolus Molinæus ad Constitut. Parisien-
 ses Tit. I. de matiere feodal. §. 30. nu. 38. Vide Stephanum Sze-
 5 gedinum in locis com. de Magia. Tab. I. Quis igitur non sum-
 moperè demiretur, vt rectè Scribonius in Physiologia Sagarū
 scribit, sententiam Thomæ Erasti, in disputat. suis, parte I. vbi
 contendit, nullam Magiam inueniri licitam, adeò, vt dicere
 non vereatur de Magis solis, qui ad Christum venerunt, quid
 6 loquatur, se non habere, bonine fuerint an mali. Longè cir-
 cumspectior Erasto, magnus ille Europæ philosophus. Iulius C.
 Scaliger, qui Magiam in libro de Subtilitat. ad Cardanum Ex-
 ercit. 327. ita destinguit : Magia (inquit) est triplex : Vna infima,
 foeda & sordida, cum cantiunculis, cadaveribus, funibus su-
 spendiosorum. Quæ si quis attrectare audeat etiam moriatur.
 Media ex astris deducit vires in specula, sigilla, annulos, tabel-
 las. Tertia divina est. Nomen apud vulgus odiosum facit col-
 luvies impostorum (at apud Persas nihil aliud, quàm Sapientem
 sonat) propter smerdis proditionem, ac perfidiam infensam
 diu. Hæc dominum IESVM fuisse promissum regem, cogno-
 verunt illi, qui ad eum adorandum longinquis è regionibus
 7 profecti fuerant. Hætenus Scaliger. Magi itaque hîc nobis
 sũnt, qui scienter se ad dæmones convertunt, cum ipsis fædus
 ineunt, pro DEO eos colunt, ipsorum opem & consilium im-
 plorant, ipsosq̃ue per Magicas ceremonias, verborum sive bar-
 barorum & ignotorum sive cognitorum recitationem, additis
 monstrosis characteribus, imaginibus, exorcismis, dirisq̃ue ex-
 ecrationibus, evocant & alliciunt. Germanicè nominamus
Schwartzkünstler / propterea, quod plurimùm artes suas Magi-
 cas noctu & in tenebris conficiunt, & Satan nigra imagine illis
 apparet, vt nigri hominis, canis nigri, felis, vrsi, monachi vel
 anus. Iacobus Reyardus IC. Magiam in c. 23. in LL. XII. Tabu-
 lar.

lar. ita definit : Magia est res, occulta non minùs quàm tetra & horribilis, plerumque noctibus vigilata & tenebris obstrusa, & arbitris solitaria & carminibus murmurata, cui non modò fervorum, sed & liberorum pauci adhibentur. Pacti porrò 8 & confœderationis ipsius modus ex Magorum confessione talis esse perhibetur, vt quicumque se Satanæ dedere velit, primùm (quod dictu horrendum est) DEO conditori suo renunciât, fœdus cū eo in sacro Baptismo factum rescindat, Filium Dei abneget, eius beneficia detestetur, nomē Blasphemij, convitijs & contumelia adficiat, ipsum Diabolum solum adoret, omnemque spem & fiduciam in ipsum collocet, imperata sedulò exequatur, rebus a DEO creatis non nisi ad noxam & perniciem hominum vtatur : postremò fato suo functus, corpus & animam diabolo destinet, idque alij per dæmonis familiaris nomen iureiurando, alij chi-rographo sanguine proprio scripto, polliceri coguntur. Econtra diabolus hisce suis mancipijs & cultoribus, 9 assumpta monstrosa forma & nomine vel hominis, vel animantis, conspiciendum se offert, familiariter colloquitur, multisq; fallacibus obligationibus pollicetur, se vocatum ab ipsis quovis tempore præstò futurum, consilia collaturum, omnibus in rebus, & maleficijs opem laturum, ad interrogata quæcunque responsurum, ex omnibus periculis & carceribus liberaturum, opes, divitias, voluptates, sine ipsorum labore ministraturum, denique se totum eorum voluntati, veluti mancipium subiecturum, & imperata studiosè exequuturum. Peracta de 10
inde

inde hac nefaria confœderatione, discipulos suos, vel ipse per se, vel per veteranos Magos & libros Magicos edocet, initia artis Magicæ: Primùm quomodo solennes mysterij sui ceremonias instituire: Secundò monstrosos characteres depingere, sigilla sculpere, imagines ex cera & metallis fingere: Tertiò, quas res, vt stirpes, lapides, metalla, terras, rotarum & furcarum & funiculorum, quibus pœna affecti sunt fontes, particulas, ossa & pilos mortuorum, aliæque plura, quo loco, quo tempore, quibus verbis, ad peragenda sua maleficia, vt vim maleficam nanciscantur, adhibere debeant. Quartò, quomodo hæc ipsa intra corpus exhibere, vel foris applicari, offundi, suffundi, & quomodo vsurpari conveniat. Hoc modo instructis discipulis ipse statim vocatus adest, vel hominis, vel animalis monstrosa forma, quæ sibi placeat, vt & videri existimetur, & humana voce vti & cum ipsis familiariter colloqui, consilia suggerere, **11** ad interrogata respondere, futuraque prædicere. Neque præstò est modò (*vt diximus*) verùm etiam vt suis laqueis irretitos contineat, se ab ipsis cogi, & in certam custodiam, veluti anulum, capulum gladij, vitrum cristallinum, & alia includi patitur, & quæ mandata sunt, exequitur. **12** Nimia autem cupiditas futura & occulta sciendi, quæ ipsos primos quoque parentes decepit, præcipua causa est, propter quam Magi sese diabolo obstringunt. Nec enim quisquam sua sorte contentus est, sed certatim omnes in DEI arcana penetrare volumus, eiusque summam illam præscientiam consecuti nobis videmur, si quædam futura, & alijs adhuc ignota ipsi præsciverimus. Hanc vanitatem cum in animis hominum inesse videret omnibus sæculis Satan, & futura prænosse gestirent homines, istam hominum demulcendorum sibi que devinciendorum & conciliandorum occasionem sedulo arripuit. Itaque pollicitus est se facile ijs præstiturum & effecturum, quæ ipsi cuperent, daturumque rerum futurarum cognitionem, si sibi parere & obtemperare vellent.

vellent. Id quod vani, infani, curiosique homines nequaquam renuêre. Itaque tandem contractum est inter vtrosque, Satanam & istos divinandi cupidos homines, arctissimum foedus, & vinculum, vt Satan futura præmonstraret, ipsi in eius mancipio & peculio de cætero essent, vt ait Lampertus Danaus de Sortiarijs c. 1. Olim rarum hoc studium, sub Christianismo vero, tandem ad eò invaluit, vt Sacerdotes & Clerici, non satis ex-culti literis viderentur, nisi in hac damnata professione laudem haberent. Sed & Pontifices hac arte sedem foedarunt. Si Platinae & alij credimus, bona pars Magicis artibus Pontificatum assecuta est, legantur illorum vitæ, Syluestri II. qui caput æneum habuit, quod consuluit. Benedicti VIII. Gregorij VII. Ioannis XX & XXI. Alexandri VI. & aliorum. Iacobum Perusinum Sacerdotem, Paulus Grillandius IC. scribit lib. 2. de Sortil. c. 6. maximum fuisse totius Italiæ Magum, qui cum missam canens, versus populum sese obuertisset, vt diceret: Orate pro me & c. die quodam dixit: Orate pro castris Ecclesiæ, quia laborant in extremis: eodemque momento cæsa fuisse castra, quæ Perusio (*vbi canebat missam*) viginti quinque milliaribus aberant. Similem historiam legimus in Philippo Comminæo, de quodam Italo Vienenfi Archiepiscopo, q̄ præsentem Ludouico Rege XI. die Epiphaniæ missam celebrans in æde S. Martini Turonensis, quando pacem Regi osculandam præbuit, hæc verba pronunciauit: Pax tibi ô Rex, hostis tuus est mortuus. Et hora eadem compertum est, Carolum Ducem Burgundiæ ad Nancem in Lotharingia occidisse. Insignis est autem Magorum differentia, quam ob varietatem suppliciorum necesse est cognoscere. Quidam expressam malorum spirituum invocationem adhibent, alij carent malorum spirituum invocatione. Hi autem præ omnibus abominandi sunt, qui Deo & cultui eius renunciarunt, & in eorum impijs actionibus diabolum invocant. Et hi, vel Præstigiatores, vel Necromantici, vel Arioli, vel Incan-

E

tato-

tatores, Venefici, & Curatores morborum præstigiofi nominantur. Reliquos verò Sortilegos, & Lamias appellamus.

CAPVT III.

DE PRAESTIGIATORIBVS.

Summæ.

1. Præstigium antiquissima artis Magica species est.
2. Præstigium quid sit.
3. Præstigiatōres qui dicantur.
4. Quid Græcis sit fascino.
5. Author fascino est Diabolus.
6. Diabolo non est difficile varijs speciebus apparere.
7. Dictum S. Bernhaldi.
8. Historia de Colloquio Diaboli cum D. Luthero.
9. Historia quæ accidit Friburgi in Misnia.
10. Diabolus in oppido Saxonie Hammel humana forma in plateis obambulauit.
11. Diabolus præstigia vt plurimum per suos Magos perficit.
12. Præstigiatōres Pharaonis.
13. An Magi Pharaonis veros fecerint serpentes, prout Moyses.
14. Qualis præstigator fuerit Simon Magus.
15. Narratio de præstigijs cuiusdam Iudæi Magi.
16. Narratio de præstigijs Alberti Magni.
17. Narratio de præstigijs Ioan. Fausti, & alterius cuiusdam.
18. Circulatorum varia præstigia.
19. Historia de præstigiatore quodam nobili.

Prima .a

PRima & antiquissima artis Magicæ speci-¹
 es est præstigium, vel fascinatio, teste Moise, Exod.
 7. 8. & 9. Præstigium nihil aliud est, secundum Isi-
 dor. 8. Ety. c. 9. quàm sensuum & oculorum delusio.
 Hinc dicitur à præstringo, quia aciem oculorum præstringit, ita²
 vt res videantur aliter esse, quàm sint. Et vt Alexander de Ale-
 xandro dicit p. 2. Præstigium propriè sumptum est illusio Dæ-
 monis, quæ non habet causam ex parte mutationis rei, sed so-
 lummodò ex parte cognoscentis, qui deluditur, siue quan-
 tum ad interiores sensus, siue quantum ad exteriores. Præsti-³
 giatores itaque sunt, qui opera Satanae hominum oculos in-
 cantationibus & illusionibus fascinant & fallunt, vt non vide-
 ant ea quæ sunt, & videre se arbitrentur, ea quæ non sunt.
 Hi propriè dicuntur **Zauberer**. Et hoc verè fascinare, effasci-⁴
 nare dicitur γουτέειν Græcis ἐπώθειν, vel etiam βροναίνειν, qua di-
 ctione, Paulus Galat. 3. vsus est: O insentati Galatæ, τίς ὑμᾶς
 ἐβόωνυε, quis vos incantavit & oculos veluti præstigio imposu-
 it, vt non crederetis veritati, **Wer hat euch bezaubert?** Vt enim
 Corpus & oculi fascinantur, vt credant se videre, quod mini-
 mè verum est: sic animus prauis opinionibus imbutus, à veri-
 tate recedit, vt credat mendacio, interim iuret per omnia sa-
 cra, veras se amplecti sententias. Theodorus Beza in dicto ca-
 pite tertio ad Galat. Benedictus Aretius in Problematibus de
 Fascination. Author itaque fascini est, vt eleganter Scaliger⁵
 de subtilitatibus ad Carda. Exercitat. 349. ait, non coelæstis in-
 telligentia, sed malus Dæmon, non vt hominem faceret po-
 tentiorem, sed vt ipsum deciperet credulitate, atque socium
 haberet, tum impietatis, tum æterni exilij. Ipse igitur agit
 Dæmon: stultus ille, ac vecors putat, suis sese verbis agere.
 Diabolo enim non est difficile varijs speciebus, non viuenti-⁶
 um solùm, sed & mortuorum hominum, item quod minus

est, etiam quadrupedum, auium &c. veluti in specie nigri canis, draconis, bubonis, & hirci apparere, & res incredibiles efficere manifestum est. Hinc sacra scriptura diabolos hircos nominat Esaia 13. & 34. Non rarò etiam figura monachi & hominis proceri & nigri, atrati, ocreis & calcaribus instructus Satanas seipsum exhibet. In Paradiso assumfit formam serpentis, 7 faciem virgineam habentis, & ita primos parentes deceptit. S. Bernhardus dicit, quòd faciliùs vellet fornacem calentiùs ferventem intrare, quàm diabolum in sua propria forma ap- 8 parentem videre. Cùm in celeberrima Academia Vvitebergensi operam darem studio Iuris, memini me aliquoties à præceptoribus meis ibidem audiuisse, Lutheri ades accessisse monachum, fores vehementer pulsantem: cui cum famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid vellet? num domi esset Lutherus? quærit Monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullum multò tempore vidisset monachum. Ingressus hic, se quosdam errores Papisticos habere ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitque Syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicat minus faciles. Vnde offensus non nihil Lutherus, in hæc prorupit verba: Multum mihi faceßis negotij, aliud enim quod iam agerem, erat: simulque surgens, loci à Monacho propositi explicationem ostendit, atque in eiusmodi collatione cùm manus Monachi non esse auium vnguibus dissimiles, animadvertet, inquit: Tunè is es? ausculta, sententia hæc adversus te pronunciata est, *Et mox locum in Genesi commonstrat: Semen mulieris conteret caput serpentis: inde subiungit: nec cunctos tu digluties.* Hoc dicto victus Dæmon, indignabundus, secumque murmurans abiit, eliso crepitu non exiguo, cuius suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum, & proiecto atramentario post

post fornacem. Friburgi in Misnia venit Diabolus humana spe-
cie ad egrotum, decumbentem in lecto, afferens librum & di-
cens, vt ægrotus numeraret sua, quorum recordaretur, pecca-
ta, se enim illa annotaturum. Aegrotus in initio territus, & tamen
animum recipiens, dixit: benè est, dictabo tibi ordinè mea pec-
cata, sed titulum præfige illis, hunc in modum: Semen mulie-
ris conculcabit caput serpentis. Diabolus hæc audiens, abiit, &
fœtorem pessimum post se in illa dōmo reliquit.

In oppido Saxonix Hammel, Anno M.D. LXXVIII. die 10°
XXVI. Iunij, Diabolus forum in plateis obambulavit, fistu-
lans, & pueros ac puellas canendo ad se alliciens, eosq; magno
numero, videlicet centum & triginta extra ciuitatem ad mon-
tem koppen dictum, educens, atque ita vnà cum pueris euane-
scens, ita vt quò illi pervenissent, resciscere nemo potuerit. Vnà
tantum puella eminùs reliquos secuta fuerat, quæ rem parenti-
bus tremore magno significauerat. Vt plurimùm autem Pro- 11
theus hic infernalis per sua mancipia Magos, Præstigiatores, &
Incantatores sua præstigia perficit, qua de re sacræ literæ & hi-
storiæ testantur. Tales Præstigiatores fuerunt Magi Pharaonis, 12
qui signa videbantur potius facere, vt scribit Clemens, quàm
facerent. Vnde disputant Eruditi, an Magi Pharaonis veros se- 13
cerint serpentes. Cyrillus dicit demones Magis obsecutos sustu-
lisse virgas subitò ex oculis adstantium, & in earum locum sup-
posuisse serpentes magna celeritate alio ex loco illuc allatos,
vivos & veros, & adstantes hæc Dæmonum artificia ignoran-
tes credidisse virgas in serpentes esse conuersas. Lyra dicit tantū
fuisse apparentes serpentes. Burgenfis veros fuisse asserit, poten-
tia Satane factos. D. Heerbrandus in disputatione de miraculis
Thes. 46. & 97. scribit, quòd si quis omninò contendat, non fu-
isse planè phantasticos serpentes, sed corpora quæ tangi potue-
runt: respondemus tales fuisse serpentes qualia sunt Angelorū
bonorū & Dæmonū corpora, quæ ad tempus adsumunt; quan-

do apparent vt sensibus percipiuntur, quæ non sunt phantastica & prorsus nihil, sed tamen nec durabile quid, verum proprij & medij cuiusdam generis inter vera & mera phantastica corpora. In disputatione tamen de Magia Thef. 66. scribit. Non igitur Magi suis incantationibus virgas suas in serpentes verè mutauerunt, sed præstigijs oculos spectantium fascinantes luisse arbitror, cum ne pediculum producere potuerint. Augustinus in libro de Trinitate veros fuisse serpentes arbitratur, hac ratione motus, quod in alijs signis deinde defecerint. In eadem quoque sententia est Petrus Martyr in locis Com. & Ioann. Bodinus de Dæm. lib. 2. c. 6. vbi sic scribit. Præterea dicuntur Magi Pharaonis easdem res fecisse, quas fecit Moïses, id est, baculos in virgas vertisse, & tanas produxisse: quod minimè fuisset dicturus, si qua fuisset oculorum fascinatio: nihil enim Moïses per illusionem fecit, neq; Moïsis serpens baculos fuisset digestura, si Magorū serpentes meri fuissent baculi. Sed his nō obstantibus, communis est Theologorū conclusio, horū Magorū miracula Magica, præstigia, ludibriaq; Satanæ nec veros serpentes fuisse: propterea q̄ Moïses serpentes Magorū deuorârunt, id est, veros serpentes nō fuisse declararūt, vt Thom. Erast. in Disput. Paracel. p. 1. fol. 40. ait. Et D. Lucas Oslander in eruditis suis commētarijs super Exo. c. 7. scribit. Quod enim Magorū suorum præstigijs effecti serpentes devorabantur à serpente Aaronis, perspicuè significabat Aaronis miraculum diuinum, Magorum verò incantationes diabolicum fuisse ludibrium. Idem affirmat Iosias Simlerus, vbi ait: Quæruntañqui an virgæ eorum reuera mutata fuerint, an tantum fuerit sensuum delusio. Et videtur verosimile fallacibus præstigijs, impij regis oculos delusos esse, cū eorum ars impostura mera fuerit. Et Ioannes Calvinus eod. ca. v. 22. Verane an imaginata fuerit imitatio, non audeo asserere, nisi quod magis consentaneum est, Satanæ artificio delusos fuisse impiorum oculos. Hanc sententiam confirmat quoque

autor

autor libri Sapientiæ, cap. 17. sic scribens. Aderant autem Magicae artis ludibria & cõtumeliosa exprobratio eius arrogantia, qua ob prudentiam vsi fuerant. Et cap. 18. Atque ita, qui propter praestigias nihil crediderant & c. Clare nominat hic autor praestigias & ludibria artis Magicae, quod certè non faceret, si quidem vera fuissent, quæ vera videbantur Aegyptijs. Idem hoc apertissime affirmat Ioseph. libr. Antiquit. 2. cap. 5. Magorum Dracones non veros extitisse Dracones, sed Aegyptijs vilos tantum fuisse scribens. Talis quoque praestigiator fuit Simon Magus, qui Neronis oculos & totius cœtus sic fascinaverat, vt arietem, Simonis loco, carnifex decollaret. Simile est, quod narrat Apuleius de tribus hominibus quos à se putabat occisos, cū tres hircinas pelles à Pamphila venefica fascinatas confodisset. Hic Simon Magus malis suis artibus Samaritanos lōgo tempore ita fascinavit, vt dicerent, ipsum esse magnam Dei virtutem. De hoc Mago multa scribunt veteres, velut Irenæus lib. 1. c. 10. Euseb. lib. 2. c. 13. Egesippus scribit lib. 3. c. 2. de Excidiō Hierosolymitano, Simonem illum Romam venisse, ibique se opposuisse Petro, gloriatū esse se velle in cœlos volare: die constituto venisse in mōtem Capitolinū, defiliisse de petra, volasse aliquādiu, nō sine magno populi stupore q̄ verbis ipsius fidem adhibere cæperit: mox decidisse & crus fregisse: postea Aritiam translātū ibidē obiisse. Ioann. Trittenheimius Abbas Sparcheimen-¹⁵sis scribit, Anno 876. fuisse quendam Iudæū, nomine Sedechiā, olim Physicum & Medicū Ludovici Impe. q̄ Magicis disciplinis instructus, faciebat multa miracula & stupenda ludibria publice corā Princip. & quibuscunq; alijs. Effecit nāq; arte sua, vt hominib⁹ videretur devorare virū armatū cū equo & omnib⁹ armis: cutrū quoq; onustū fœno, cū eqs & auriga. Amputabat hominib. capita, manus aut pedes, q̄ pelui corā imposita cum sanguine defluēte, ōnib. videnda p̄buit: q̄ statim ad loca vnde videbantur abscissa, sine detrimēto hominū restituit. In aère & nubibus
 vide

videbantur & audiebantur ab omnibus, venationes, cursus, & alia exercere, quæ homines super terrâ exercere solemus. Tàm multas & varias & ludificatiões faciebat, vt omnes suprâ quàm
 16 credi potest, mirarentur & obstupescerent. De Alberto Magno referunt, quòd Colonia in media bruma, ferijs natalitijs coram Imperatore VVilhelmo, & multis alijs principibus suis præstigijs effecerit, vt Cæsaris palatium arboribus, frondibus, gramine, & varijs generibus herbarum, tanquam amœnissimus hortus floreret, lusciniæ quoque, merulæ, aliæque auiculæ canerēt. Et hoc spectaculo ita delectatum Imp. VVilhelmum scribunt, vt Alberto eiusque fratribus Traiecti prædium amplissimum
 17 donarit. Vidi præstigiatores, qui nives & pruinas facere poterunt. Hac fraude mirificè quoque fuit celebris Ioan. Faustus superiori seculo, is rustico nolenti de via cedere, equos cum curru devorare visus: & alius qui cuidam vendidit benè pingues & obesos porcos, quos cum emptor domum abacturus in via per obiectum torrentem pelleret, sola stramina vidit defluere in aquis, amissis porcis, mox aliud insolentius inde nascitur. Nam redit ad hospitium, quæsiturus venditorem nebulonem. Is in hospitio, re cum hospita composita, retrò fornacem, dormienti similis, stertit, accedit iracundè emptor, heus tu impostor, ac pede trahit, pes totus sequitur, vt eximi videatur ab ipso corpore, miser hic attonitus stat, alterv nipes vociferatur de accepta iniuria, tandem res amicè componitur, & crure admoto, iterū suo loco refigitur &c. Præstigiator quidam Magicus Magdeburgi equulum, theatro frequenti, per circulum transilientem ostentabat certa stipe, in fabulæ exitu exiguam se apud mortales collegisse pecuniam quæstus, se in cœlum conscendere velle ait. Hinc in sublimi erecto fune consequitur in altum equulus: præstigiator quasi eū cauda retenturus, quoq; ascendit: cuius vxor maritum apprehendens affectatur, itidem ancilla, vt viderentur ascensu contiguo velut concatenati simul aëra petere.

Hæc

Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam cui eò fortè
 declinanti, quærentiq; quidnam rerum ibi gereretur? respon-
 sum est, circulatorem cum equulo in aëra conscendere: hic se
 statim vidisse eum in vico ad diversoriū abeuntem asseveravit.
 Illufos itaque se vbi animadverterent, discesserunt. Huc perti- 18
 nent Agyrtæ & Circulatores circumforanei die *Gaukelbus-*
ben/ qui hinc inde in ciuitatibus, pagis, varia genera præstigio-
 rum exercent. Iubent aliquem vorare cibos, is postea si spuat,
 ex ore stercora, & alia eijcit: rosam ancillæ in gremium conijci-
 unt, ex qua postea membrum virile fit, gladios, pugiones acu-
 tos devorant, & super ijs absque vlla læsione incedunt. Luthe-
 rus scribit se vidisse præstigiatores quendam iuuenem, qui nu-
 do cum ventre tanto impetu mucroni incubuerit, vt gladius
 sese incuruauerit, & mucro ad capulum vsque pervenerit. In- 19
 terdum quoq; præstigiatores socio caput amputare, eiq; rur-
 sus imponere solent. Sicuti præstigiator quidam nobilis in di-
 versorio publico in N. hospitis famulum, ita petentibus reliqs
 conuiuis, decollauit. Cùm autem ei caput rursus imponere
 vellet, animadvertit adesse alium Magum qui eum in hoc
 proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verum
 eum admonitioni repetitæ alter non pareret, præstigiator in
 mensa lilium crescere fecit, cui cùm caput & flores amputasset,
 concidit statim absque capite de mensa Magus ille, qui alterum
 impediuerat, & præstigiator absque vlllo impedimento è vesti-
 gio famulo caput imposuit, & ex hospicio vrbeq; ne à Magi-
 stratu propter commissum homicidium deprehenderetur, au-
 fugit. Sic cessit spiritus infirmus & malus potentiori & quidem
 libenter, modò vt homicidium committeretur.

CAPVT IIII.

DE NECROMANTICIS.

F

Sum-

Summæ.

- 1 *Magia species est Necromantia.*
- 2 *Necromantici qui dicantur.*
- 3 *Ritus in euocandis manibus obseruati.*
- 4 *Necromantia, execranda est Magia species.*
- 5 *Diabolus insinuauit se in animarum corpora, quæ in templis erant, & per eas loquebatur.*
- 6 *Pythia mulier.*
- 7 *Gastrimantia quid sit.*
- 8 *Sibylla Cumana fuit Dæmoniaca.*
- 9 *Sibyllæ omnes fuerunt Idolatra, & Dæmonum cultores.*
- 10 *Error patrum.*
- 11 *Doctrina Sibyllarum.*
- 12 *An malefica in Endor verum Samuelem, an spectrum excitauerit, nec ne.*
- 13 *Historia, in qua ostenditur, multas eiusmodi apparitiones, nequitia & auaritia sacrificulorum instructas, & confectas fuisse.*
- 14 *Appion & Vlysses, Homeri & Achyllis manes euocarunt.*
- 15 *Historia de Necromantico in Aula Maximiliani I. Imperatoris.*
- 16 *Historia Cytharistria Bononiensis.*
- 17 *Historia de extincta uxore nobilis cuiusdam in Bavaria.*
- 18 *An Diabolus mortuos resuscitare ac viuificare possit.*

1 **M**agia quoque species est Necromantia, per quam manes seu vmbrae defunctorum excitantur vt consulant, aut ad interrogata respondeant. Et

2 Necromantici sunt, qui sacrificijs solenni ritu constitutis & peractis, Magicis artibus & diris execrationibus, ab inferis manes euocant, accitosque de futu-

futuris sciscitantur. *venos* enim græcè, latinè mortuus, *μάρτυρα* di-
 uinatio nuncupatur: e. nec mirū 26. quæst. 5. Ritibus his, vt ait 3
 Peucerus de Diuinat. in loco de Magia utebantur. Aras quæ
 plerunque geminæ erant, & pares, nigris ornabant vittis aut
 ceruleis, & Cupresso: cumque pecudes confodissent, spiran-
 tem adhuc cruorem in effusam spargebant terram, vinumque
 lac & mel miscebant, postea cæsæ victimæ viscera ter circum a-
 ras gestabant, igne accenso. Hoc ritu commoueri ex imo ani-
 mas produci que arbitrabantur, cumque manes placarent, po-
 cula libabant, rogamque & sepulchrum vino, sed inversa manu
 conspergebant, & nigras immolabant victimas, quarum visce-
 ra oleo rigata conijciebant in ignem, accensis lignis sterilibus,
 quæ è sepulchris eruta esse oportebat. Sacra verò noctu perage-
 bant vel in meridie vel die decrescente. Fugere enim manè ad-
 uentantem solem credebantur manes. Inualuerat autem hæc
 consuetudo apud Ethnicos adeò, vt Romani annuatim ter po-
 stridiè Vulcanalia, & ante sexto Idus Nouembris, & ante tertio
 nonas Octobris, Diti & Proserpine, in campo Martio, vbi aram
 diris manibus in loco abdito subter terram effosso statuerant,
 victimis, epulis, thure, & mero sacrificarent, & decreta facerēt
 de rituum illorum conseruatione, & atro die manibus paren-
 tare, ne infesti redderentur prohiberent: denique si non ritè
 administrata, vel ex leuibus causis intermissa essent, secundò
 tertioque instaurari ea ac refici vellent. Hactenus Peucerus.
 Execranda autem hæc est Magiæ species, qua Diabolus pater 4
 mendacij de Veritate, de rebus abditis, atque etiam de Salute
 hominum consulitur. Etenim animæ quas Necromantæ sacri-
 ficijs à se adduci putant sunt Diaboli, ac propterea quicūque ca-
 pita mortuorum seruant, nisi medicinam aut chirurgicam fa-
 ciant, ij plerunque exercent Necromantiam, vt Ioachimus Ca-
 merarius à se visos narrat non ita pridem, qui Diabolo per ca-
 put mortui, loquente utebantur. Sed quoniam homines ali- 5

teredocti, aut aliàs meticulosi perhorrescunt noctu sepulchra accedere, & in artes istas incumbere, alias rationes excogitauit Diabolus, vt hos ad sui adorationem pertraheret: insinuabat enim se in earum corpora, quæ frequentes in templis erant, & per eas loquebatur. Id autem plurimum virginibus accidebat: sortilegis, ad impietatis onus adornatis, quæ ieiunantes religione maxima orabant in specu Apollinis, somnumque in ea capiebant (*nam quò grauior est impietas, eò honestiore pietatis & religionis velo obtegatur*) tùm Diabolo in illius corpus ingressò, quæ ita nocte trãfegerat, illa postridiè diuinabat, & de rebus quæ sitis responsa dabat plerunq; amphibola, atq; hæc Sacerdotes Pythiæ, nonnunquã etiã Sibyllæ dicebantur, sicut Bodin. de Dæm. li. 2. c. 3. scri.

6 Chrysof. de Pythia vel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuisse scœmina, quæ super tripode diuaticatis cruribus malignum spiritum inferius immissum, partesque genitales è quibus loqueretur subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis, spumansque ore debacharetur, funderetque insana oracula. Hæc diuinationis species Gastrimantia nominatur, quæ vaticinia profert ex ventre spiritibus turgido. Quare qui hoc diuinationis genere obsidentur, Ventriloqui ab Augustin. lib. 2. ca. 1. appellantur: nec aliter prolata fuerunt vaticinia tùm Pythonicorum, quorum in sacris literis fit mentio, tùm Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquod sit. In mulieribus enim sonus horum vaticiniorum ex genitalibus partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia via ex Pythijs Delphicis Dæmon pronunciare solitus fuit, quàm diductis scœminibus per inguen. Quin & Tertullianus autor grauiissimus affirmat, se ventriloquas vidisse scœminas, è quarum pudendis vocula quædam dum sedebant, excitabatur, respondebatque sciscitantibus. Sic Virgil. li. 6. Aeneid. Sibyllam Cumanam omnium celeberrimam Sacerdotem Pythiam fuisse ac Dæmoniacam, testis est, Et Cicero lib. 2. de diuinatione.

nat. Sibyllæ versus, inquit, obseruamus, quos illa furens fudisse dicitur. Fuerunt enim omnes Sibyllæ Idolatræ & Dæmonū cultores, & à fide nostra alienæ, quarum neque sacræ literæ meminere vnquam, neque vllam confirmationem aut approbationem dedit Conciliorum autoritas. Non obstat Lactantij & eorum, qui tanti fecere Sibyllarum oracula, authoritas. Videns enim Lactantius apud Ethnicos nihil maiestatem Bibliorum posse, Sibyllinis oraculis tētavit, id quod volebat ostendere, vt Bodinus ait. Existimauerunt enim sancti patres benefactū eo tempore, si Ethnici quocunque modo pertrahi ad religionē christianā possent, q̄ tamen opinio impia fuit, cū Prophetias diuinit⁹ institutas cū ijs sit nefas cōiungere, quas apud pagāos Diabol⁹ Sibyllis inspirauit. De doctrina Sibyllarū sic scribit Ioann. VVierus in Apologia sua: Præterea doctrinæ existimationē non immeritò eleuare debent figmēta, de Saturno, Titane, Iapeto, Iunone, Venere, Dione, Ioue, Neptuno, q̄ certè mihi spiritū diuinū sapere non videntur: eorum tamen meminit Sibylla li. 3. oraculorum. Huc facit & Ciceronis testimonium de Arusp. responsis: Ne hoc quidem tibi in mentem veniebat Sibyllino sacerdoti, hæc sacræ maiores nostros ex libris vestris expetisse. Hinc pleraque gentilium sacræ ex Sibyllarum scriptis originem traxisse indubitatè constat. Multa item referunt Sibyllarum libri de Christo, Ioanne Baptista & alijs, quæ potius à Græcis transscripta ex Euangelistis, postquam facta fuere, quàm Sibyllarum scriptis prædicta, non temerè affirmari, qui in receptorum vatum prophetiis de eisdem personis & rebus sit versatus. Tàm si quidem singula cum omnibus circumstantijs nudè & explicitè ob oculos in Sibyllinis libris sunt posita & depicta, vt tenebras esse nostrorum prophetarum scripta cum illis collata quis dixerit. Hactenus VVierus. Disputant Theologi, & Legum Ciuiliū Interp. An Pythonissa in Endor verum Samuelem 1. Reg. 28. excitauerit, nec ne? Lyra, Burgensis, Galatinus, alijque existimant,

stimant, fuisse verum Samuelem partim ex ipso textu, partim ex loco Syracidis. 46. Ioannes Bodinus IC. lib. 2. ca. 3. De Dæmon. videtur dubitare, dum ita scribit. Non sum nescius placere quibusdam Theologis Diabolum fuisse istum, ac non Samuelem: sed bona pars refragatur freta loco Ecclesiastici ca. 46. qui narrat in Samuelis laudibus, ipsum post mortem prophetasse, prænuntiata morte Regis, & Philistæorum victoria. In eadem sententia est Iustinus Martyr, Rabbi Sædias, & Hebræorū plerique: & ijs observandum est illud suffragari, quod responsio per Samuelis imaginem, quem Diabolum putant, Sauli facta, magnū Iehouæ nomen habet quinquies repetitum, quod etiam audire Dæmones perhorrescunt. Ideoque iudicium Dauidis Kimhi, in hunc locum, neque Tertulliani lib. de anima, neque Augustini, complecti possum, statuentium hūc fuisse Diabolum, nec adversantem huic sententiam planè confirmare. Haftenus Bodinus. Sed communis est Theologorum, & Veterum & recentiorum sententia, spectrum seu Diabolum fuisse, non verum Samuelem. Primū quod non sit credibile animas iustorum in manu Dei positas, etiam sub potestate Diaboli esse, & Pythonissæ mulieris Satanae spiritu plenæ, quia & Saul & mulier, faciebant contra mandatum DEI. Deuteronomij. 18. Nec credendum est, quod Spiritus sanctus per Moysen præceperit veritatem à mortuis quærendam, & postea Sauli permisit, vt ex Samuele resuscitato discat, quid sit futurum. Tertiò, quod in tota scriptura nullum proditur exemplum de mortuis interrogandis, adeò rigidè Spiritus sanctus obseruat hoc mandatum Deute. 18. Quartò, quia si Samuel vir iustus apparuisset, non vtique permisisset se à Saule adorari, qui prædicauerat Deum solum adorandum. Quintò, quia homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, non dixisset ad virum impium, dignum ardore gehennæ: Cras mecum eris, S Z E G E D I N V S in loc. com. de Magia fol. 409. Augustinus, Tertullianus, Lutherus super cap. 7. Exod. 1.

Tomo

Tomo Illebien. fol. 320. vbi sic scribit: *Dann der König Saul ward durch des Teuffels Betrug / recht geäffet / das er nicht anders wuste / es were der verstorbene Samuel / da es doch nicht Samuel war / der im H E R R E ruhet / sondern ein Gespenst des Teuffels / dem Saul zur Straffe von Gott verhenget / dieweil er sonst Samuels Lehr in seinem Leben veracht / vñnd in Wind geschlagen hatte.* Brentius, Chytræus, Petrus Martyr. Oslander. Victorinus Strigelius. Ioannes Mathesius in d. cap. 46. Syracides. Benedictus Aretius in problematib. Theolog. de Spectris, Ludovicus Lavaterus de Spectris part. 2. cap. 7. & 8. Scribonius de Phys. Sagar. fol. 74. Thomas Erastus in dispu. de Med. p. 1. fol. 8. Negat enim disertè Chrysostomus, Animas defunctorum in terra oberrare. Vnde mihi persuadebis hoc? ait, in ca. 8. Matth. An quia ipsos Dæmones clamare audivisti, Anima talis ego sum? Verum hæc quoque oratio à fraude & deceptione Diabolica proficiscitur: non enim anima defuncti est, quæ illa dicit, sed Dæmon qui hæc, vt audientes decipiat, confingit. Et mox idem author subiicit. Quare vetularum hæc verba, imò decipientium & puerorum ludibria ducenda sunt: non enim potest anima à corpore separata in his regionibus errare: iustorum enim animæ in manu Dei suat &c. Probat id exemplo Lazari & Stephani. Quod autem nec peccatorum animæ hic commorari possint, confirmat exemplum divitis Luca 6. Et palàm constat multas eiusmodi apparitiones, nequitia & avaritia sacrificalorum instructas & confictas esse, sicut Erasmus duo exempla recitat. Parochus quidam sub diem Parasceues clam immisit in cæmeterium vivos caneros affixis ad latera cereolis ardentibus: qui cum reperent inter sepulchra, visum est noctu terribile spectaculum, nec quisquam ausus est accedere propius. Hic rumor atrox. Consternatis omnibus, parochus è suggestu docet populum, has esse defunctorum animas, quæ missis & Elæmofynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus est, reperiuntur sunt.

ti sunt tandem vnus & alter cancer inter rudera, facem extinctā
 14 gestantes, quos paroꝗhus non recollegerat. Referunt de Appi-
 one Grammatico, quòd Homeri manes euocarit, vt de patria
 illius & operibus certior redderetur. Vlyſſes apud Homer. Odif.
 7. euocat Achyllis vmbra. Apollonius Thanæus eiufdem A-
 15 chyllis manes conſulit de rebus ad Troiam geſtis. Talis Necro-
 manticus fuit Ioannes Trithonius, de quo ſequentem histori-
 am Auguſtinus Lerchemer in ſuo Germanico Tractatu, *Von*
der Zauberey/ Heidelbergæ edito, recēſet. Maximilianus I. Imp.
 coniugem ſuam Mariam Burgundicam ardentè admodum a-
 mabat, eamq̄ mortuam lugebat vehementiſſimè. Hoc Ab-
 bas Magus videns promittit Cæſari, ſe in medium producturū
 defunctam, ſi eius Maieſtati ita placeret, vt eius conſuetudine
 fruereſſet. Annuit Imp. itur in conclaue quoddam remotius,
 adiuncto tertio. Magus ne quis verbum præſente ſpectro pro-
 ferret, interdicit. Ingreſſitur ſpectrum pedetentim, Imperator
 miratus omnium membrorum convenientiam, recordatur
 verrucæ in ceruice coniugis, ſed & ea quoque obſeruanti appa-
 ruit. Horruit tandem Imper. & ſpectrum remoueri nutu Mago
 mandat, & cum indignatione ait: Monache, talibus impoſte-
 rum abſtinere iubeo, addens etiam quàm difficulter linguam
 cohibuerit, & vocem compreſſerit, quæ ſi erupiſſet, de vita tan-
 16 ti Imperatoris actum fuiſſet. Peucerus de Diuinat. fol. 11. ſcri-
 bit, Bononiæ fuiſſe Cithariſtriā virginem, charam multis pro-
 pter artem, quam vita functam Necromanticus quidam alliga-
 to ad alas faſcino ad eum modum, Diabolo colludente, ador-
 nat, vt cœtus hominum, congreſſus publicos, & conuiuia fre-
 quentaret, caneret fidibus conſucto more, nec à viuis differre
 videretur, etſi palleret, plus nimio, incidit in hanc fortè alius
 quiſpiam Necromanticus, & animadverſa (*Diaboli monitu*) im-
 poſtura, cadauer, inquit, eſt iſta, faſcinumq̄; ſuſtulit, eo amoto,
 ſtatim ipſa ad terram collapſa, iacuit exanimis. Sic ſæpè, inquit
 Peu-

Peucerus, ludit Diabolus, nequit tamen semel extinctis halitus
 afflare vitales & solutam carcere ac vinculis corporis animam
 reddere. Refert Georgius Sabinus Peuceri affinis in commēt. 17
 sup. lib. 10. Ouid. Metamorph. In Bauaria virum nobili familia
 natum, extincta vxore, tantum animi dolorem cepisse, vt nul-
 lam admitteret consolationem, ac vitam ageret in solitudine.
 Tandem vbi nullum finem lugendi faceret, vxorem eius com-
 paruiffe, excitatam à mortuis: ac dixisse, se quidem semel con-
 fecisse curriculum vitæ à natura datum, sed importunitate ipsi-
 us reuocatam nunc esse in vitam, atque à DEO iussam vti eius
 adhuc consuetudine diutiùs, hac tamen conditione ac lege, vt
 matrimonium morte solutum denuò per Sacerdotem solenni
 ritu iungeretur, vtq; deinceps ipse abstineret blasphemis con-
 uitiandi verbis, quibus vti consueuerat. Se enim horum causa
 ei ademptam fuisse, atque iterum excessuram è vita, eum pri-
 mum eiusmodi aliquod verbum edidisset. His actis, illam eu-
 raffe rem domesticam, vt antea, & aliquot etiam peperisse li-
 beros, semper tamen fuisse tristem ac pallidam. Post multos ve-
 rò annos maritum vesperi potum, & ancillæ iratum, edidisse
 verba quæ non debebat: interea illam disparuisse è cubiculo,
 vnde marito allatura erat poma, ac reliquisse muliebre vestè,
 sine corpore stantem, quasi phantasma, ad cistam, vbi poma
 seruabantur. Hæcaudiui, inquit Sabinus, ex multis viris fide
 dignis, qui affirmabant, Ducem Bauariæ eadem retulisse Duci
 Saxonix pro veris. Eandem historiam audiuit quoque D. Lu. 18
 therus, ex ore Electoris Saxonix Iohannis Friderici, & addit:
 Iam est quaestio: Ob das rechte Weiber seyn? vnnnd ob das rechte
 Kinder seyn? davon seynd meine Gedancken / das es nicht rechte
 Weiber seyn können / sondern es seind Teuffel / vnd gehet also zu /
 der Teuffel macht ihnen die Gepler für die Augen / vnd betreuget
 sie / daß die Leute meinen / sie schlaffen bey einer rechten Frauen /
 vnnnd ist doch nichts. Desgleichen geschichts auch / wanns ein

G

Mann

Mann ist / dann der Teuffel ist krefftig bey den Kindern des Vnglaubens / wie S. Paulus sagt. Wie werden aber die Kinder gezeuget? Darauff sage ich also / daß diese Söhne sind auch Teuffel gewesen / haben solche Leibe gehabt wie die Mütter. Es ist warlich eingewlich schrecklich Exempel / das der Satan so kan die Leuthe plagen / das er auch Kinder zeuget. Also ist's auch mit den Hexen / im Wasser / der die Menschen zu ihm hinein zeucht / als Jungfrauen vnnnd Mägde / mit solchen er darnach zuhelt / vnnnd Teuffels Kinder zeuget / dann sonst Kinder zeugen ein Göttlich Werck ist / vnd da muß vnser HERR Gott Schöpffer sein / den wir nennen in allzeit Vatter / vnnnd muß auch die Conceptio per constituta media, & per homines in einem momento geschehen / den er gebraucht zur Schöpfung der Menschen als ein Mittel / vnd durch dieselbe wircket er allein / vnd nie durch den Teuffel. Darumb so müßens gestolene Kinder seyn / wie dann der Teuffel wol Kinder stelen kan / wie man dann bißweilen Kinder in Sechswochen verleuret / oder müssen Supposititij sein / Wechsellinder / die dann die Sachsen nennen / Kiltkröpff / etc. Sed certum est Diabolum nec per se nec per sua organa mortuos resuscitare ac vivificare posse, cum solius Dei hoc opus sit, qui vita est & vitam omnibus suppeditat. Gestare quidem Satan potest defunctorum cadavera, motum etiam interdum præbere videtur, sed ipse agit omnia. Nec tamen verè vivificat aut resuscitat mortuos, nec sunt diuturna ista: at certis notis falsitas deprehendi potest ex conversatione, colore, sermone, actionibus, perseverantia, tandem etiam evanescencia vanitatem arguit vt scribit D. Heerbrandus in disputat. de miracul. Theol. 80. 81. & 82. Sic in Pathmo Insula, vrbe Pharan Cynops fuit insignis magus, de quo dicebatur, Magnus es Cynops & nemo præter te, eò quod etiam mortuos resuscitare crederetur, cum Dæmones essent, qui humana figura adsumpta obambulabant & se visendos præbebant. Sed Apostolus Iohannes imposturam agnoscens dicebat: In nomine Domini Iesu

Iesu

Iesu Christi ex hac Insula egredimini, nunquam redituri, & confestim ex omnium oculis disparuerunt.

CAPVT V.
DE ARIOLIS.
Summæ.

- 1 Arioli qui dicantur.
- 2 Ariolorum mentionem faciunt Moses, & Imperator.
- 3 Arioli sæpè furti, aut à alterius sceleris notam ijs inurunt, qui innocentissimi sunt.
- 4 Historia de quodam innocente suspenso.
- 5 Historia de rustico, qui pecuniam vesicæ suis inclusam, amiserat.
- 6 Historia de Ariolo quodam.
- 7 Quomodo furi oculus excutiat.
- 8 Historia quæ Rostochij accidit.
- 9 Historia quæ Gustrouij accidit.
- 10 Quid sit Crisallomantia.
- 11 Sacerdoti in cristallo thesaurus à Demone ostenditur, & ab eodem opprimitur in specu.
- 12 Norinbergensis Ciuis emit cristallinum annulum, ex quo visionem eorum, de quibus consulebatur, percipiebat puerulus.
- 13 Quid sit Catoptromantia.
- 14 Quid sit Dactilomantia.
- 15 Regis Lydorum annulus.
- 16 Quid Gastromantia.
- 17 Quid Lecanomantia.
- 18 Quid Hydromantia.
- 19 Quid Koskinomantia & Axinomantia.

G 2

20 Quid

- 20 *Quid Aletriomantia.*
 21 *Iamblichus Aletriomantia vsus.*
 22 *Attingani seu Zigeuni.*
 23 *Magia & Incantationum maximus & frequentissimus vsus in*
Aegypto.
 24 *Attingani in Romano Imperio non feruntur.*

1 **A**rioli sunt, qui diuinant, & in cristallo,
 speculo, vel vitro polito, Diabolum consulunt:
 qui de rebus furto sublatis vel amissis, & ad qua-
 2 stiones propositas, nonnunquam verè, vt menti-
 enti sibi fides habeatur, aut si ignorat verum, per
 3 anigmata respondet. Horum Ariolorum mentionem facit
 Moises Leuit. 19. & Deut. 18. & Imperator in l. 5. Nemo Ariolum
 4 consulat. Germanicè nominantur *Warsager* vel potius *Eugen-*
sager: Plura enim mendacia, quam vera proferunt
 & sæpè furti aut alterius sceleris notam ijs inurunt,
 5 qui innocentissimi sunt. Noui quendam, qui cum ab A-
 riolo indicatus, quasi gemma pretiosum in ædibus cuiusdam
 fuisset furatus, suspensus fuit: & post dies non ita multos, gem-
 ma amissum, ancillæ in cubiculo invenerunt. Refert Augustin⁹
 Lerchemer historiam de rustico quodam Misnico, qui pecuni-
 am vesicæ suis inclusam domum attulerat, & scamno fortè im-
 6 posuerat. Post abijt. Interea sus domestica vesicam complica-
 tam abripiens devoravit: Sues namque famis cum sint impati-
 entes, aliquando proprios devorant porellos. Vir rediens, pe-
 cuniam non inuenit, vxorem quærit, quam se vidisse negat.
 Miratur, tristatur, & vicinis factum narrat, qui vt diuinatricem
 in vicinia habitantem consulat, suadent. Adit illam: hæc in æ-
 dium limine eum consistere, nec à linea creta notata discedere
 iubet. Vetula cubiculum ingreditur, & Diabolum alloquitur,
 vir

vir ponè pedetentim maleficam sequitur, & ante ostium cubi-
culi subsistit, & quid moliatur diuinatrix, accuratè observat.
Vetula in repositorium introspiciens, alloquitur Diabolum his
verbis: Quidam N. pecuniam suam nuper domum reversus
amisit, dic quis habeat? Respondit Diabolus ex arca,
Sus devoravit: Tu verò dicas, Coniugem eius, vt
cum Sacerdote amasio illam consumeret, abstu-
lisse. Accepto responso, ille discessit, & vxori, alijsque quid fa-
ctum, narrat. Horum suasu, suam mactat, & amissam pecuni-
am inuenit. De quo Magistratus certior factus, anum tanquam
truculentam diffamatricem, quæ haud dubiè similia perpe-
trauerat, supplicio capitali affecit. Molebatur enim discordi-
am inter coniuges, vt maritus aut coniugem, aut sacerdotem,
aut ambos interficeret: sed Deo sic disponente, in malum istud
alijs paratum ipsa incidit. Ita Satan homines decipit, sciebat e-
nim virum interrogantem ad cubiculum hæc omnia obserua-
re: Ideoque talia inter se pugnancia respondebat, modò, vt il-
lam vita priuaret. Hinc August. de diuinat. Dæmonum: Mul-
ta Satan suis prædicat, quæ ipse facturus est, quoniam copiam si-
bi à Deo concessam nouit. In multis verborum ac sententiarum
ambiguitate ludit, vel volens vt decipiat, vel ignorans ea, de
quibus consultitur, vt quocumque modo res cadat, diuinus ha-
beat, sicut Croeso prædixit futurum, vt, si cum exercitu fluui-
um Halin trajiceret, magnum imperium everteret, sed non ad-
didit, suumne, an alienum. Cognoscit quoque ac videt omnia
facta, & alia huiusmodi crimina, licet occultissima sint. Quidam
Monachi in Monasterio N. thesaurum ex templo amiserant,
cùm autem furem nullibi indagare & exquirere potuissent, Ari-
olum quendam consuluerunt. Hic respondit, illum ipsum Sa-
cilegum, eiusdem farine hominem Magum esse, truncum ipsi-
us quidem apparere, caput autem videri non posse: sic Diabo-

7 lus Diabolum deludit, ex oculo quoque excusso hodiè fur co-
 gnoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania: deinde
 formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum,
 item exorcismus in furem: hinc in medio ad oculi similitudi-
 nem vestigio, figuræ circularis nominibus barbaris notata, figi-
 tur clauus æneus triangularis, conditionibus certis consecratis,
 incutiturque malleo cypressino, & dicitur, Iustus es Domine,
 8 & iusta iudicia tua. Tum fur prodetur. VVierus lib. 5. cap. 5. Ro-
 stochij quidam pecuniam ex incuria in locum quendam sepo-
 suit. Cùm autem eam postea inuenire tam citò non potuisset,
 fabrum conuenit, ab eoque petijt, vt oculus furi excuteretur.
 Quo facto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus
 9 est, oculum amisit. Gustrouij quidam cochlium argenteum
 amiserat: cùm autem furem ex oculo quoque excusso cogno-
 scere cuperet, fabrum adiit, ab eoque petijt, vt sua arte Magica
 furem oculo priuaret, quod & factum, & statim filiulus illius, q
 cochlium in angulum quendam coniecerat, oculum amisit.
 Dixi suprâ in definitione, Ariolos res perditas in cristallis ma-
 10 nifestare posse: Et hanc speciem divinandi nominant veteres
 Cristallomantiam, quæ ex cristallis fabrefactis atque expolitis,
 vel etiam obsessis à Diabolo, depictas notas atque figuras euen-
 tum ac rerum inquisitionum, quasi divinans, renunciat.

11 Anno M. D. XXX. Sacerdoti in cristallo thesauros Nori-
 bergæ ostenderat Dæmon: hos cum loco perfosso ante urbem
 quæreret Sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu
 arcam vidisset, atque ad eam cubantem canem atrum, ingres-
 sus Sacerdos in specum, opprimitur interficiturque, ruente ca-
 12 cumine, & specum rursus complente. Ioachimus Camerari-
 us in libello Plutarchi, de defectu oraculorum scribit. Ciuẽ No-
 rinbergensem aliquando cristallinum anulum emisse, ex quo
 visionem eorum, de quibus consulebatur, percipiebat pueru-
 lus. Verba Camerarii sunt: Consulti aliqui de rebus ignotis, in
 cri-

cristallis conspiciunt ea manifestò, de quibus quæsitum fuit. Cuius rei exemplum non possum facere, quin hoc loco recitè, de narratione, optimi, pietateque & prudentia præstantis viri Lazari Spengleri Norici, non ab alijs audita, sed à seipso cognita referentis. Fuisse aiebat, sibi notum vnum ex præcipua familia Norinbergæ, virum honestum ac grauem, quem hac in mentione nominatim indicandum non putauimus. Eum quodam tempore venissè ad se, & attulissè in serico pāniculo inuolutam gemmam cristallinam, figura rotundam, & dixissè, donatam sibi illam fuisse à quodam ignoto, qui se ante multos annos de hospitiò compellasset, fortè in foro conuentum, quemque ipse domum suam adduxisset; & triduo habuisset secum. Fuisse autem ab illò discedente & relinquirente munus hoc, ad significationem grati animi, edoctum se, cristalli vsum talem: si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, se nulla in re vnquam fuisse deceptum, & mirabilia de puerorum indicijs rescivissè, cum cæterorum nemo quisquam aliud, quàm nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore cum grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero, illi quoque species in cristallo oblatas. Primò autem omnium formam viri sese exhibere solitam; eo habitu, quo tùm communiter vterentur, in quo insigne esset capitis integumentum, cum fasciis dependentibus (*cappas nostri veteres lacinosas vocarunt.*) Et ita deinde apparuisse, de quibus interrogatum esset cætera. Explicatisque cunctis, illam rursùm viri figuram discessissè, & evanuisse reliqua. Discedentem autem eam, quam diximus figuram viri, visam sæpè urbem perambulare & ingredi in templa. Fūerat autem fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantibus aut dissimulantibus suis delictum aliquod vulgò mi-

gò minarentur, se relatores de eo ad illum in cristallo se ostendentem virunculum. Quin etiam compertum est, fuisse à doctis quibusdam de dubitationibus suis in literarum studijs aliquando, nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his & alijs huiusmodi compluribus commemoratis, dixit Spenglerus, hunc ad se aliquando venisse cum tali oratione: Arbitrari se tempus esse, ut à cristalli tali usu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos se diu sanè perpeffum esse, itaque decreuisse, se deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere, & tradere nunc ipsi, quod accepisset, de quo meminisse posset, quid sæpè ei demonstrasset, neque nesciret, qui rumores in ciuitate percrebuisset. Permittere autem ut faceret de illo quod collibuisset. Tùm Spenglerus (*valde enim superstitiones oderat*) collaudato eo, accepisse se aiebat cristallum & in minutissimas partes contudisse, & vnà cum serico inuolucro
 13 in latrinam abiiecisse. Dixi quoque in definitione, Ariolos res perditas in speculo manifestare posse, quæ Catoptromantia dicitur, quæ ex nitidis tersisq; diuinat speculis, in quibus quæsitaram rerum imagines effictæ redduntur à Diabolo renitere videntur. Vfus ea Didius Iulianus Imper. & pleraq; Diaboli monita præuidisse, quæ acciderunt, scribitur. Pausanias meminit fontis cuiusdam, qui fuit patris Achaicis ante Cereris templum: In eum, quando, qui ex morbis de vita periclitabantur, speculum tenui alligatum funiculo immittebant, seque contemplabantur, si effigiem cadaveris conspexissent, extinguebantur: si hominis viui & valentis, conualescebant, & sanitatem recuperabant. Hæc Peucerus. Dixi quoque ex annulis, & hanc
 14 speciem Dactilomantiam nominant, quæ ex annulis vel ad certos cœli positus conflatis, vel fascinis Diabolicis consecratis, vel
 15 ab ipsis Dæmonibus occupatis, vaticinatur. Talis fuit annulus Gygis, Lydorum Regis, in quo tanta vis inerat, ut visibilem & invi-

invisibilem aliquem reddiderit, iuxta Herodotū. Item vasis vitreis, & hæc species Gastromantia dicitur, quæ non voce, sed picturis responsa expediebat. Statuebantur vasa vitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi cerei: cūque euocatio Dæmonis occulto murmure absoluta, & quæstio recitata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ vitra accuratè diligenterque intueretur ac circumspiceret, rogaretque, imperaret, & flagitaret responsa: ea tandem imaginibus, quæ per tersam poliramque speculorum superficiem, ex aquis, quadam *διαιδρα* refulgebant, Diabolus exprimebat. Huic speciei affinis est Lecanomantia, quæ Assyrijs, Chaldæis & Aegyptijs in usu fuit. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argentæ laminæ, lapidesque pretiosi, characteribus certis signati: & postquam consueta essent verba pronunciata, quibus Dæmon aduocabatur, proferebatur quæstio. His peractis, tenuis atque exilis vox instar sibili, ex aquis emergebat, referebatque quæ exposcebat quæstio. Item Hydromantia, quæ varijs exercebatur modis. Implebatur cyathus aqua, annulusque filo suspensus ex digito librabatur in aquam, atque ita conceptis verbis poscebatur declaratio vel confirmatio rei quæsitæ: si quod proponebatur, verum erat, annulus suo nutu, non impulsus feriebat cyathum constitutis ictibus. Hac usum Numam Pompilium, & euocatos in aquam Deos consuluisse ferunt, vel conijciebantur in aquam quietam lapilli tres, & observabantur gyri ad ambitum corporis continentis diffusi, trifariamque mixti inter se atque impliciti. Ex his, ut Geomantia, erui veritatem posse, persuasio vulgi obtinuerat. Item Koskinomantia & Axinomantia, qua ad peruestigandos atque apertendos occultos scelerum autores, & res alias obscuras explorandas ac proferendas, incitatores vtuntur. Hanc securi expediunt rotundo palo infixam, aptataque ad normam ac perpendiculū, & cū præfatione, ordine enumeratis nominibus eorum, qui in suspi-

H

cione

cione hærent: Ad cuius se mentionem securis vel leui impulsu: circumagit aut nutat, eum culpæ reum peragunt. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso, atq; eleuato digitis, itidemq; præfatis precibus & recitationis nominibus suspectorum, quocunq; appellato, cribrum vel tremet vel nutat, vel convertitur, eum arguunt reum sceleris, de cuius authore quæstio instituitur. Item, Alectriomantia, qua opera & iudicio galli gallinacei cognoscebantur occulta & futura. Peragebatur autem, vt proditum est, hoc modo: Literæ viginti quatuor in pulverem inscribebantur, quarum cuiq; granum hordei & tritici imponebatur. In hæc emittebatur gallus gallinaceus, carminum adjurationibus, prius in hunc usum expeditus. De quibuscunq; enim ille literis grana abripuisset, illæ conjunctæ rem quæsitam declarare putabantur. Hac Iamblichum Procli Magistrum scrutatum memorant, quis post Valentem Cæsarem esset imperaturus. Cùm autem gallus grana de solis quatuor literis, *D. S. S. A.* sustulisset, incertum fuit, Theodosiusne, an Theodorus vel Theodestes designaretur. Ita vaticinio cognito Valens plurimos his nominibus notos, metuens insidias, interfecit, quæsitis etiam vatibus ipsis. Iamblichus ergò sævitiam Imperatoris metuens, hausto veneno, mortem sibi conscivisse dicitur. Vagatur hinc inde & genus quoddam impostorum, squalida, tetraq; & deformi specie & habitu peregrino, quos recentes Græci attinganos, nos Zigeunos nominamus. Hi hominum manus inspiciunt, & singulis euentus indicant, eosq; decipiunt. A Domino enim diriguntur gressus viri, quis autem hominum potest intelligere viam suam. Prouerb. 20. v. 24. I. c. Deus disponit singulis suos euentus, neq; quisquam est, qui possit scire, quid sibi sit euenturum. Quare ex vera fide piè officium vocationis nostræ faciamus, neq; de futuris euentibus simus solliciti, sed nos, & nostra omnia patri cœlesti committamus. *Der wirds wol rechte machen.* Creduntur ex
Aegy.

Aegypto primùm & vicinis Aphricæ partibus prodijſſe, vbi incantationum atq; omnis generis præſtigiæ & diuinationum tantus eſt vſus, vt nihil niſi conſultis vatibus ſuſcipiãtũr, & magnus vatum numerus, ſingulis diebus in foro publico, præſtoletur conſulturos, quod, qui Alexandria, Alcairi, quæ Memphis eſt, & in locis vicinis fuerunt, pro certo, compertoq; affirmant. Haecenus Peucerus. Eiuſmodi attingani in Romano Imperio non feruntur, prout patet ex Reformatione polit. Auguſtæ Anno 1530. §. Von Ziegeunern. Der jenigen halben/ſo ſich Ziegeuner nennen / vnd wider vnd für in den Landen ziehen / gebieten wir allen Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen/ bey den pflichten / damit ſie dem heiligen Reich verwand/ ernſtlich/ vnd wollen/daß ſie hinfüro die Ziegeuner / nach dem man gläublich anzeige hat/ daß die Erfahrer/ Verrähter vnd Aufſpēher ſeynd/ vnd die Chriſtensland dem Türcken / vnd andern der Chriſtenheit Feinden / verſchafftten / in vnd durch ihr Land nicht ziehen / handeln noch wandeln laſſen / noch ihnen Sicherheit vnd Geleit geben. Meynen vnd wollen auch/daß ſich die Ziegeuner inwendig Drey Monaten / nechſt nach Dato dieſer vnſer Ordnung / auß den Landen Teuſcher Nation thun/ ſich der enteuffern/ vnd darinn nicht finden laſſen. Wenn/wo ſie darnach betretten/ vnd jemand mit der that gegen ihnen handeln oder fürnehmen wird/ der ſoll daran nicht gefreueli oder vnrecht gethan haben. Idem prouiſum eſt in Conſtitut. Polit. Illuſtriſſimorum Principum Megapolenſium, Articul. 12. verſiculo : So ſollen vnſere Amptleute die Ziegeuner / frembde Bettler vnd garttende Landſknechte/ in ämptern/ Städten vnd Dörffern/ nicht dulden noch leiden/ ſondern ſie bey Sonnſchein außſerhalb Landes verweiſen / vnd wo ſolche Ziegeuner betretten / vnd jemand mit der that gegen jne handeln oder etwas fürnehmen würd/ der ſoll daran/ Befage der Reichs Abſchiede / mit gefreueli noch vnrecht gethan haben/ꝛ.

DE INCANTATORIBVS,

Summæ,

1. *Incantatores qui dicantur.*
2. *Diabolus virgis cadi se patitur.*
3. *Incantatorum mentionem facit REX Dauid.*
4. *Aspis aures obturat, quando magicos metuit susurros.*
5. *Incantator à serpente enecatur.*
6. *Incantationum sunt varij modi.*
7. *Lappij mirificè incantare sciunt.*
8. *Lappij scire possunt spacio 24. horarum, qua in remotissimis locis geruntur.*
9. *Incantationis species est Cabala Iudeorum recentiorum, Philosophia & Magia soror.*
10. *Cabala vetus, erat secretior diuina legis interpretatio.*
11. *Obiectio.*
12. *Solutio.*
13. *Precatio Antonij Flaminij.*
14. *Dei verbo abuti, enorme peccatum.*
15. *Christophori Ducis VVirtembergensis, laudatissimi quondam Germaniæ Principis, dictum.*
16. *Reges Daniae & Sueciæ Iudeos blasphemos non ferunt.*
17. *Execrabile est maleficium, ligare ligulam.*
18. *Mala & incommoda quæ inde sequuntur.*
19. *Ioannes Bødinus scribit esse formas nodanda ligulae amplius quinquaginta.*
20. *Turcæ suum modum ligandi habent.*
21. *Incantatoribus annumerantur Exorcistæ.*
22. *Qui dicantur Exorcistæ.*

- 23 *Olim in primitiua Ecclesia fuit peculiare donum.*
 24 *Vlpianus Exorcistas impostores nominat.*
 25 *Abusus Exorcismi.*
 26 *Notæ Exorcismi.*
 27 *Magicae Sacrificulorum consecrationes. & 28.*
 29 *Quomodo Diabolus cedat.*
 30 *Ritus veteris Ecclesie in eiiciendis Diabolis.*
 31 *Commendatio ieiunij.*
 32 *Historia Confæderati adolescentis cum Diabolo à D. Luthero liberati.*
 33 *Iudicium Philippi Melanthonis de Dæmoniis.*

Incantatores vel Epodi dicuntur, qui vel 1
 sacris Dei oraculis, vel blâsphe-
 mis Diaboli vocib⁹
 deblateratis, vel characteribus alijsue rebus adhi-
 bitis, Diabolos serpentes, & aspides, vt virus ponât,
 & mansuescant; cogunt; vel virilitatem hominib⁹
 adimunt, eorumq^{ue} voces & membra ligant; vel arma & simi-
 lia incantant, Diabolò interea colludente, & reuera expedien-
 te, quæ incantator molitur. Lædit enim Satan suis præstigijs, 2
 cum suis mancipijs, & fingit se captiuum ab ipsis detineri, pati-
 tur quoque se in forma animalis, quam assumpsit; virgis cædi,
 exclamat quoque lamentabili voce, quasi dolorem ex verbera-
 tione sentiat; & post virgarum cæsum; quasi coactus responsa
 dat, ad quælibet interrogata; in hunc nimirum finem; vt sua
 mancipia in exitium præcipitet. Horum Incantatorum 3
 mentionem facit Rex Dauid Psalm 58. Furor illis secun-
 dum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ &
 obturantis aures suas, quæ nõ exaudiet vocem in-
 cantantium, & venefici incantantis sapienter. Hanc

illustrem similitudinem de impijs obstinatis cum serpentibus
attris, Eobanus Hessus eleganti carmine ita reddidit :

*Horum per similis furor est Serpentibus attris,
Tale sub infido pectore virus habent.
Corde venenatum referentes aspidæ ficto,
Qui clausas aures, ne capiatur habet.
Incantatoris ne voces audiat, aures
Obstruit, instantis ne cadat arte Magi.*

- 4 Traditur de serpentibus, quòd animaduertentes præsentiam
alicuius Magi, qui incantationes adhibere velit, alteram aurem
allidant terræ, alteram verò cauda obstruant, ne exorcismum
incantatoris audiant, & parère cogantur. Non autem dubium
est, quin Magi ex permissione Dei, & illusione Satanæ, possint
eiusmodi præstare. Hinc illud Vergilij: **Frigidus in pratis
cantando rumpitur anguis.** Saltzburgi incantator ia-
ctabat, se omnes in vicinia ad milliare serpentes posse in vnam
perducere foveam, & interimere: quod cum tentaret, tandem
antiquus & ingens proserpit serpens, quem, cum carmine in fo-
veam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem velut
cingulum amplectitur, trahitque in foveam & enecat. Hæc
Magiæ huius stipendia, hi simulatè fructus amici-
tiæ. Incantationum sunt varij & diversi modi. Quidam enim
arma, naues, ne vlla vi ventorum, etiam infinitis velis, vento
obversis, portum egredi valeant: molendina, ne vllò impetu
volui queant, vocem hominum, ne clamare possint: latratus
canum, volatus auium, & id genus alia, incantare & ligare pos-
7 sunt. Quo in genere Lappij Septentrionales mirificè valent.
Solent enim hi, teste Olao Magno lib. 3. cap. 18. mercatoribus in
eorum littoribus, contraria ventorum tempestate impeditis,
ventum venalem exhibere, mercedeque oblata, tres nodos
Magi-

Magicos, non cassiomaticos loro constrictos eisdem reddere: co-
 servato moderamine, vt vbi primum dissoluissent, ventos ha-
 bere placidos, vbi alterum, vehementiores: at vbi tertium la-
 xassent, ita sævas tempestates se passuros, vt nec oculo extra pro-
 ram in evitandis scopulis, nec pedè in naui ad vela deprimen-
 da, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potiren-
 tur. Si quis peregrinus cupiat de suorum conditione certi quid 8
 cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spaci-
 um resciscat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus
 absint, hoc modo. Incantator postquam vsitatis ceremonijs
 euocatos Deos suos compellauit, subito collabitur & exanima-
 tur, quasi extincto illo revera abscedat à corpore anima. Neq;
 enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare cum vita sensus
 aliquis & motus videtur. Sed vt adsint semper aliqui oportet,
 qui proiectum & exanime corpus custodiant, quod cum non
 fit, Dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, re-
 uertente spiritu ceu è profundo somno cum gemitu expergiscit-
 ur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte qui cõ-
 ciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, & vt fidẽ
 faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & cer-
 tò sciat in ædibus suis aut cognatorum fuisse. Hæc in rei veri-
 tate ita se habere, nuper cognovi à doctissimo & humanissimo
 viro D.M. Iohanne Corfinio, ciue Rostochiensis primario, qui
 in istis Septentrionalibus locis cum nobilissimo herõe Domi-
 no Christiano Frieß, serenissimi Danorum Regis in Norvvegia
 Vicario, aliquandiu vixit. Incantationis species est, Cabala 9
 Iudæorum recentiorum Philosophia, & Magiæ soror, quæ ver-
 bis conceptis & prophanatis, pollutisque sanctissimis Dei no-
 minibus, characteribus, certis signis, certis sacrificijs miracula
 facere & futura prædicare docet. Et sic Cabala vetus, quæ se 10
 cretior diuinę legis interpretatio erat, à Magia infami vitiata fu-
 it, ita vt Cabalística eiusmodi Magia, Christum incomparabi-
 lia

lia effecisse miracula, astruere non perhorrescant perfidi Iudæi. Atque hinc data fuit gentibus occasio calumniandi verbum Iehouæ Hebræorumque Cabalam, de qua sic Plinius lib. 30. ca. 1. Est alia, inquit, Magices factio à Mose & Iochabella Iudæis pendens. Si quis autem obijciat, nihil inesse hîc Diabolici, si quis certos Psalmodum versus, aut ad expurgiscendum constituta hora, aut ad orandum Deum, aut ad conficiendas alias actiones, pronunciat. Respondeo: Præcipuum pietatis & sapientiæ fundamentum est, vt quis, mane oratur^o, surgat, & in nomine Iesu omnes actiones & consilia sua incipiat. Notissima debet esse nobis suauissima hæc Antonij Flaminij oratio.

*Iam noctis vmbra lucifer,
 Almæ diei nuncius,
 Terra poloq; dimoret,
 Simulq; nos cubilibus
 Monet relictis, pectore
 Preces ab imo funderè
 Ad templa summa cœlitum.
 Oremus ergò supplices
 Fontem perennem luminum,
 Vt sicut omnes aëris
 Illustrat oras, virido
 Sic nostra corda repleat
 Fulgore sancti spiritus,
 Qui nos per hæc contagia
 Puros ab omni crimine
 Traducat ad cœlestium
 Sedes beatas, illius
 Nutu gerantur omnia.
 Cibumq; si ve sumimus,*

Seu

*Seu quid negotij foris
 Tractamus, aut domi intima
 Seu mente quid revoluiamus,
 Id omne semper gloriam
 Spectet beati Numinis.
 Rector supreme cœlitum
 Quæ mente tota poscimus
 Hac omnibus concedito,
 Qui corde puro te colunt
 Et vnicum natum tuum
 Cum sempiterno spiritu.*

Sanctissima autem veri Dei & castorum Angelorum nomi- 14
 na, in ore, in tabulis, in characteribus Magorum, aut eorum,
 qui tentant Dominum, non sanctificantur, sed polluun-
 tur, atque blasphemantur. Nec maius scelus est quã
 hoc modo abuti verbo Dei ad præstigias scilicet Diabo-
 li in Dei contumeliam regendas, aut etiam pingendas, quod
 ex arcano sinu patris filius Dei, victus amore mise-
 ri peccatoris de promptis ac promulgavit, propter
 peccatorem, qui à Deo propter lapsum primorum parentum
 abiectus, & hoc se in gratiam receptum disceret, haberetque te-
 stimonium firmissimum voluntatis diuinæ erga se, quo se in
 veris animorum consternationibus, & ancipitibus distracto-
 rum sensuum, animique fluctibus erigeret & erudiret. Admiran-
 dum profectò in tanta luce Euangelij inueniri Principes & Res-
 publicas, qui hanc blasphemam & Magicam gentem ferant &
 defendant. Cùm laudatissimo quondam Germaniæ Principi 15
 Christophoro Duci VVirtembergensium quidam suaderent,
 vt blasphemos Iudæos propter frequentes exactiones & maxi-
 ma commoda reciperet: Respondit christianissimus, & san-

Altissimus Heros. Wann diese Verfluchte Leute mir wolten
 Gelt vollauff geben / wolte ich sie doch in meinem Fürstenthumb /
 weil sie an meinem Bruder vnd Erlöser Jesu Christo
 treulosz worden / vnd öffentliche Zauberer seynd / nicht
 16 leiden. Laudabiliter itaque Reges Daniæ & Sueciæ Electores,
 item Principes & Ciuitates Saxonix faciunt, qui hanc impiam
 17 gentem in eorum ditionibus non ferunt. Caterum inter In-
 cantationis modos, nullus frequentior & passim perniciosior
 hodiè, quàm incantatio illa, quæ novis coniugibus infertur, quæ
 Ligationem ligulæ, velligare ligulam, vulgò *Ne-*
stein verknüpfen / nominant. Quod quidem execrabile ma-
 18 leficium, etsi quandoque sine expressa conuentione & societa-
 te cum Diabolo inita committatur, actio nihilominus est Dia-
 bolica & supplicio capitali digna. Mirum autem nemini vide-
 ri debet, si nodationibus istis Diabolus plurimum abutitur: pri-
 mum enim generis humani, quod totis viribus conatur
 perdere, procreationem impedit: deinde augustum illud ami-
 citiæ vinculum, inter virum & vxorem tollit, postremò qui li-
 gati sunt ad scorta & adulteria transuolant. De hoc scelere loq-
 tur Canon 33. quæst. 8. Si per sortiarias, inquit, & maleficas ar-
 tes, occulto sed nunquam iniusto Dei iudicio permittentè, &
 Diabolo præparante, concubitus non sequitur: ad Deum per
 humilem confessionem est recurrendum. Quo ex loco notari
 quatuor aut quinque axiomata necesse est. Primum, copulati-
 onem arte malefica impediri posse, quod omnes Theologia-
 gnoscunt vno ore, & ipse Thomas in librum quartum senten-
 2 tiarum, distinct. 24. vbi dicitur, vir respectu vnus solùm mulie-
 ris ac non aliarum nodari posse, & cap. vltimo de frigidis. Se-
 cundum, in occulto fieri, sed tamen iusto iudicio permittentis
 Dei. Tertium id totum à Diabolo præparari. Quartum, ad
 Deum.

Deum ieiunijs & orationibus recurrendum esse: quod postremum caput apprimè notandum est, quia impietatis est in eo laborare, vt *(quod multi faciunt)* diabolicis modis soltatur nodus: sic enim ad Diabolum & Diabolicas superstitiones recurritur. Nec nouum hoc institutum est: nam Amasir Aegypti Regem apud Herodotum li. 2. legimus fuisse vinctum & impeditum ne rem haberet cum Laodice vxore sua, donec carminibus solennibusque precibus solutus esset. Concubinas quoq; Theodorici Regis ijsdem ligamentis aduersus Hermambergam vsas esse, Paulus Aemilius in vita Clotarij secundi testatur. Refert Bodinus, esse formas nodandę ligulę amplius quin- 19 quaginta, siue ad virum coniugatum impediendum, siue ad mulierem solummodo, vt alter alterius fastidians infirmitatem adulterijs sese pollueret: plerunque tamen virum illigari, vix mulierem: ligari autem posse in diem vnum, in annum, in æternum, aut quantisper duratura esset ligula nisi soluerentur: esse nodationem, qua vnus alterum deamet, neque redametur, sed odio sit vehementissimè, esse qua inter se amarent ardentissimè, sin ad congressum veniretur, alter alterum laniaret vnguibus, & caderet indignissimè. Habent & Turcæ suum mo- 20 dum ligandi, quo inuitos retrahunt. Nomen serui in scheda scriptum suspenditur in tabernaculo, vel domicilio serui, deinde diris verbis & imprecationibus illius caput impetūt. Hinc vi demoniaca, putat fugitiuus sibi in itinere, vel Leones, vel Dracones occurrere, vel mare, vel flumina contra se exundare, vel cum tenebris nigrescere, ijsque terriculamentis repulsus, ad herum redit.

Incantatoribus annumerandi sunt Exorcistę Pontificij, 21 qui vt plurimum sunt Magi, vt Aretius ait. Nam vt hi diris ex- 22 crationibus Diabolos ab inferis euocant: ita Exorcistę non solum recitatis certis precibus, atque vsurpatis, additisque aliqui-

bus ceremonijs, characteribus, execrationibus & sæpè repetito Dei nomine, Mariæ & sanctorum, malignos spiritus ex hominibus, bestijs, adibusq; eijcere conantur, verùm etiam aquã, sale, oleum, lucernas, palmas, herbas & alias creaturas ad pellenda, vt volunt, spectra & phantasmata, exorcisant & consecrant. Martinus Chemnitius in 2. part. Examin. Trid. Concil. Benedictus Aretius in Problemat. Theolog. de Exorcistis. Ludovicus Layat. de Spectris part. 3. cap. 10. Peucerus de Incantat. fol. 158. Ioan. Bodinus de Dæmon. lib. 3. cap. 6. VVierus lib. 3. cap. 25. Olim in primitiua Ecclesia fuit peculiare donum, voce humana & potestate diuina de corporibus obsessorum exigere Diabolum, vel compescere, & hi dicebantur Exorcistæ, propterea, quòd manus à Cacodæmone vexatis imponebant, & solennibus quibusdam imprecationib⁹ & obtestationibus Dæmones eijciebant. Vlpian, in l. 1. D. de var. & extraord. cognit. verbum Exorcizare, vulgare verbum impostorum esse scribit, quod ipsi Christi sectatoribus, qui sub Claudio Imp. Christiani sunt nominati, cum antea Nazarei & Galilæi, itemq; ex nomine nostri IESV, Iesæi dicerentur, vt ex Suida & Philone, Ioannes Quintinus Hæduus in quinto Canone Gangrensi refert, infensus fuerit. Et auctore Lactantio, Vlpianus collegit omnia Principum scripta contra christianos, vt doceret, quibus poenis affici oporteret eos, qui se cultores Dei profiterentur, Lactantius lib. 5. cap. 11. Baldui. in comment. ad Edicta veterum Principum Rom. de christianis, Dyonisius Gothofredus in d. l. 1. Ioannes Borcholten de Feud. cap. 5. nu. 14. & 13.

25 Cùm autem donum eijciendi Dæmonia desisset, *κακοδημία* illa ad supersticiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transijt, vt Chemnitius alleg. loco ait, nota sunt coniurationes lib. de Ceremon. Eccles. Rom. Exorciso te per ✠ Patrem ✠ Filium ✠ & S. Sanctum, vt subito recedatis. Coniuro vos per:

per omnia beatissimæ Virginis Mariæ nomina, scilicet Virgo ✠ Flos ✠ Nubes ✠ Regina ✠ Imperatrix ✠ Domina ✠ Aurora ✠ Ancilla ✠ Ortus ✠ Fons ✠ Puteus ✠ Luna ✠ Sol ✠ Porta ✠ Domus ✠ Beata ✠ Gloriosa ✠ Benignissima ✠ Pia ✠ Aula ✠ Rub^o ✠ Scala ✠ Stella ✠ Turris ✠ Auxiliatrix ✠ Archa ✠ Thalamus ✠ Margarita ✠ Tabernaculum ✠ Amica ✠ Pulchra ✠ Mater ✠ Alma ✠ Speciosissima ✠ Formosa ✠ Benedicta ✠ Sponsa ✠ Maria ✠. Vide Flagellum Damonum fol. mihi. 179. Ad hæc prolatione horum quinque verborum, hoc est enim corpus meum cum halitu facta, se panis substantiam mutare, corpus Christi de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, planè magicè sibi & alijs persuadent. Salem quoque exorcisant, vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis, & fuget Diabolos. Similiter aqua, inquit, benedicta, delet tibi tua delicta. Et diuinæ gratiæ sumat effectum ad fugandam omnem Diaboli potestatem, abijciendos Demones, morbos pellendos, ne in illis locis resideat pestilens spiritus, non aura corrumpens, in quibus hæc vnda fuerit resperfa, ac cuncti ea resperfi sanctificentur ac purificentur. Herbis quoque à se exorcisatis certa & concepta verborum forma has vires affingunt, quòd omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus, pecoribusque, qui ex eis gustaverint, omnem putredinem & omne phantasma Diaboli, & omnem morbum, omnem pestilentiam & dolorem expellant. De agno Dei excera & lana confecto atque à se consecrato asserunt: peccatum frangit, vt Christi sanguis & angit. De balsamo & oleo dicunt: Exorciso te (*audis verba Magorum*) creatura olei, per Deum patrem omnipotentem &c. & vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt, in adoptionem filiorum Dei per spiritum sanctum. Item: vt per hanc vnctionem olei sacraati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis ad euacuandos omnes dolores,

omnes infirmitates, omnemque ægritudinem mentis & corporis. Oleo infirmorum vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum exteriorum, vt per istam vnctionem expietur quicquid homo istis membris & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione, ideoque mera verè Diabolica, impia & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiae Tubingensis Theologus in Disputat. de Magia, Thesi 84. vsque ad 92. De hac consecratione Papistica ita scribunt August. Lerchemer in suo germanico Tractatu, Von der Zauberey. fol. 218. Mit wie grossem Mißbrauch Göttliches Wortes / mit was Sauckelspiel vnnnd Afsenwerck vnterstunden sie sich / vnd vermeinten die Bösen Geister auß den Besessenen zuvertreiben / banneten den heiligen Geist ins Lauffwasser / ins Sals / ins Del / ins Wachs / inn Kräuter / inn Stein / in Holz / in Erdboden / wann sie Kirchen / Altar / Kirchhöfe / weiheten / segneten Fladen / Fleisch / Eyer / ic. Weiheten am Disterabende auch das Feuer / daß keinen Schaden thete / so ich doch leider erlebet habe / daß Fünff Tage darnach vnser Flecke in grund

28 verbrandte. D. Iacobus Andreae in suis Eslingenfibus concionibus Serm. 14. fol. 411. Zu dem / hat der Chrysam noch ein grosen Mangel / Nemlich / daß er mit Zauberschen Segen ist zugericht / vnnnd demnach / wann man inn Grund darvon reden will / nichts dann lauter Teuffelwerck ist / Dann so offte der Bischoff den Chrysam weihet / so bläset er drey mal vber das Glas / Creuzweiß / darinn das Del ist / vñ spricht nachfolgende Wort: Ich beschwere dich Creatur / des Dels / durch G. D. den Allmechtigen Vatter / der den Himmel / die Erden / vnnnd das Meer geschaffen hat / vnd alles was darinnen ist / das alle Krafft des Sathans / vnd alles Heer des Teuffels / aller Anlauff / vnnnd alle Fantasey des Satans / mit der Wurzel von dir außgerissen / vñ vertrieben werde / vnd werdest allen denen so mit dir bestrichen werden / dienstlich zur

zur Kindtschafft Gottes durch den heiligen Geist / im Namen Gottes & des Allmechtigen Vatters / vnd in der Liebe Jesu Christi & seines Sons / vnseres H E R R E N / welcher mit ihm lebet warhafftiger Gott in ewigkeit des heiligen Geistes.

Wer wolte aber hier nicht gedencken / wann er diese Wort höret von einem Bischoff / er höret einen Zauberer / oder Teuffelsbeschwerer ? dann er beschweret hie die arme Creatur des Dels / nicht anders / dann wann er mit Tausent Teuffeln besessen were / vnd gebeut den Teuffeln / daß sie aufstehen müssen / Ja er giebet für / er reiße sie mit der Wurzel heraus / er hauchet wie ein Zauberer vber das Geseß / darin das Del ist / er macht wie die Zauberer Zwen Creuz / er beschweret den Teuffel / Ja viel Teuffel / wie ein Zauberer. Dann er hat eben so wenig Befehl den Namen Gottes vnd das Creuz hiezu zugebrauchen / vnd den Teuffel auß dem Del zubeschweren / als ein ander Zauberer / oder Warsager / wann er den Teuffel beschweret / vnd seinem Nechsten sagen will / wo es sein verlohren Gelt oder Gut wider finden solle.

Sed his Magicis Ceremonijs relictis, vtamur 29
remedijs á Saluatore Christo in verbo eius præscri-
ptis, nimirum, orationibus & ieiunijs: his enim mo-
dis Dæmoniorum genus, autore Christo Matth. 17. vers. 21. eijci-
tur. Hinc mulier Græca Syrophenissa genere, ad pedes Christi
prouoluta, rogabat eum, vt Dæmonium, à quo filia miserè cru-
ciabatur, exturbaret, & ob eius interpellationem exonerabatur
filia Matth. 15. Marc. 7. In prisca Ecclesia Dæmoniaci in coetum 30
adducebantur, & populus totus orabat Deum; vt apud Chry-
sostomum & Clementem legimus. Augustinus quoque lib. 22.
de Ciuitat. Dei, & Sozomenus lib. 6. cap. 28. scribunt: nihil
aliud Dæmonibus pellēdis olim fuisse vsurpatum,
quàm preces coram DEO, nullum familiare colloqui-

um.

um, nullas facetias, nullas interrogationes Satanae fuisse propositas. Scimus enim preces Ecclesiae in hoc & alijs casibus vtilis & efficaces esse, & fideles in suis ærumnis illas semper petiuisse. Ieiunium quoque (*quod seria scilicet oratio requirit*) adhibendum, valdè enim Dæmones ob-
 31 lectantur crapula & otio corporis. Encomium Ieiunij Athanasius & Cyprianus describunt. Ieiunium morbos sanat, destillationes exsiccat, Dæmones fugat, malas cogitationes expellit, & mentem nitidiorum reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thro-
 32 num Dei hominem filit. Tempore Lutheri VVitebergæ studiosus quidam adolescens luxui plus iusto deditus, vt tantum pecuniae, quantum vellet, semper in loculo habere posset, se ipse Diabolo devoverat, idq; chirographo sanguine proprio conscripto, Dæmoni q; oblato, exhibuerat. Verùm paulò post ex concionibus Lutheri ipsum facti poenituit, & Luthero anxius suum facinus confessus est, eiusque consilium petijt, quo pacto à Satanae potestate posset liberari. Lutherus effusis ardentibus ad Deum precibus, additis quoque pro concione publicis precibus, coëgit Diabolum, vt adolescentis chirographum sub concione ad altare proijceret. Si dictis
 33 rationibus nondum Diabolus cedit, cum increpare licet, in nomine Iesu, vt ait Magnus ille Philippus Melanthon in Epistola quadam, quæ extat in libris suarum Epistolarum, vbi scribit: Nec verò dubito, vera piorum precatione tolli id malum & expelli Diabolos posse. Recta etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed verè innocentes filium DEI Dominum nostrum Iesum Christum, seriò præcipiant Diabolis, vt ab illis miseris discedant, & de futuro iudicio filij Dei, in quo

quo malitia Diabolorum ostendetur, palàm vniuersa decent Ecclesiæ, & de pœnis Diabolorum: sed hæc fieri oportet seriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τῆς ἀγτολατρείας & lustralis aquæ & falsarum inuocationum & similibium. Scio plura exempla in quibus profuisse piorum precationem certum est.

CAPVT VII. DE VENEFICIS.

Summæ.

- 1 Venefici qui dicantur.
- 2 An Venefici aliquid efficere possint.
- 3 Quidam existimant eos nihil posse.
- 4 Sententia Ioannis VVieri.
- 5 Sententia Augustini Lerchemers.
- 6 Communis Theologorum & Iurisconsultorum conclusio est, Veneficas ex Dei permissione & Diaboli auxilio, damna inferre hominibus & iumentis suis Magicis artibus posse.
- 7 Verba Legis diuina.
- 8 Moyses loquitur de illis, qui Magicis artibus homines & iumenta interficiunt.
- 9 Testimonium Pauli ad Galatas.
- 10 Concilia, Veneficorum scelera nominant lethalia maleficia.
- 11 Testimonium S. Augustini.
- 12 Testimonia S. Lutheri.
- 13 Lutherus morbos suos veneficijs diuinitus permisis assignabit.
- 14 Satanas est Elictor & Carnifex Dei.

K

15 1ob

- 15 *Iob Satanam patientia sua & fide in Deum superauit.*
- 16 *D. Hemmingij testimonium.*
- 17 *D. Chytræi & aliorum Theologorum testimonia.*
- 18 *Verba Legis humanæ.*
- 19 *Testimonium Pauli Grillandi IC.*
- 20 *Testimonium Cuiacij & Wesenbecij.*
- 21 *Testimonium Daumholderij IC.*
- 22 *Ipsa experientia testatur Veneficas lædere posse.*
- 23 *Veneficarum maleficia.*
- 24 *Veneficæ homines lædunt.*
- 25 *Testimonium Peuceri.*
- 26 *Historia de Venefica in Episcopatu Constantiensi.*
- 27 *Testimonium Danaei.*
- 28 *Veneficæ proprios infantes mactant & Diabolo offerunt.*
- 29 *Historia de duabus obstetricibus.*
- 30 *Historia de Veneficis Berolini combustis.*
- 31 *Venefica pecudes lædunt.*
- 32 *Testimonium Peuceri.*
- 33 *Veneficæ arbores, fruges perdunt.*
- 34 *Olla commune instrumentum Veneficarum.*
- 35 *Cur maior in hoc genere mulierum, quàm virorum frequentia.*

Venefici (*utriusque sexus homines*) sunt, qui nefarijs carminibus, diris imprecationib⁹, immundorum spirituum immissione, Pharmacis à Diabolo præparatis, vel per artes illicitas ex cadaveribus, funibus suspendiosorum & corporibus mixtis concinnatis, illatis, defossis pabulo vel potui mixtis, hominum & pecudum valetudinem ac vitam lædunt ac perdunt. Solent enim Veneficæ multa ex carnibus ossibusq; suspendiosorum, ad rem ipsam Magicam pertinentia conficere, ijsque in Magicis veneficijs yti, prout testatur Lucanus:

laque-

---laqueum nodosq̄ nocentes
 Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
 Abrafitq̄ cruces, percussa q̄ue viscera nimbis
 Vulsit, & incoctas admissisole medullas, &c.

Et Apuleius Madaurenfis, & ipse Magiæ deditissimus, cum de
 ferali officina Pamphiles, Thessaliæ mulieris in ea arte instru-
 ctissimæ, loqueretur, lib. 3. Metamorph. Hic, ait, nares & digi-
 ti, illic carnosæ clavi pendentium, &c. Cæterum Plinius lib. 28.
 cap. 1. scribit, Anthem ex Caluaria suspensio interempti cata-
 potia fecisse, contra rabidi canis morsum. Et cap. 4. eiusdem li-
 bri, tradit laqueum suspensiosum circumdatum temporibus, do-
 lorem capitis sedare. Quæri iam solet, nec immerito, vtrum
 Venefici, id quod volunt & cupiunt, etiam efficere &
 præstare possint: Duplex hinc sententia sese offert: Sunt enim
 qui iudicent, planè nihil eos posse, & meras esse tantum imagi-
 nationes & phantasias. In qua sententia viri sunt doctissimi Io-
 annes VVierus, Augustinus Lerchemer, & alij: verba VVieri
 sunt in c. 35. lib. 3. Quod verò hæc maleficium, aut si maus, vene-
 ficium etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo
 eius excremento cui nocere debet maleficium, cuiusmodi est
 vrina, sterco, sanguis, capillorum & vnguium præsegmina,
 atque generaliter includi membris canis, similibus aliquo mo-
 do his, quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudi-
 que ossæ mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia qui-
 dem in vestibulo, alia in via, crucis formam habentibus, alia in
 torrentibus cum bona venia mei olim præceptoris venerandi
 Agrippæ (qui ex hisce nugis librum consarcinavit) hæc merè inania
 esse, adeoque ridicula cum Cardano liberè assero, atque Satana
 instinctu in vsum vocari, quasi aliquid hic possent res prorsus
 inefficaces friuolaque, quo à se designatum, id quod apparet
 malum, à Dæmone constructum, vel aliàs Dei occulta volun-
 tate,

tate, aut naturæ vitio natum, credant non sanæ foeminae: potissimum cum cas noua imbui virtute, ex inepta vel blasphema aliqua admurmuratione aut imprecatione maligna, falsa opinentur persuasione.

5 Verba Augustini Lerchemers, in suo Germanico tractatu von der Zauberey hæc sunt: Viehe vnnnd Menschen zubeschädigen/ zu kräncken / oder zu tödten mit Gedancken / Willen/ Worten / oder Geberden / vermögen die Hexen nicht / sondern sie müssen entweder / die Hand gewaltiglich an sie legen / oder jnen Giffte eingeben / oder aufschmieren. Wann mir schon einer wünschet / daß mein Pferd hinckend werde / derhalben wirdt es nicht also / wann ihm gleich dieselbe Stunde solches widerfüre / sintemal inn Worten solche Krafft nicht ist. So er ihm aber mit einem Beil hiewe inn die Füße / damit lähmete er mirs. Wann mir einer ein Auge begerte zu verderben / vnd zu blenden / malet ein Auge an die Wand / steche mit ein Pfriem darein / redte so böse Wort darzu als er immer wölle / damit thete er mir nichts / ob gleich als bald darauff mein Auge Schaden bekeme. So er mir aber ins Auge steche / Kalk / oder anders schädlichs darein strewete / damit thete er mirs. Also ein Zauberin thut frem nechsten an Bihe / Haabe / vnd Leiben / mit allem ihrem Zaubertwerck nicht weher / als wann ein Kindlein erzürnt / die Händlein zusammen schlegt / meinet / es schlage damit den / ders ihm gethan hat. Deinen Röhren kan die Zauberin / wie keine andere / die Milch nicht nemmen / sie muß dabey sein mit ihrem Kübel / vnnnd melcken sie. Kompt deine Milch anders weg / so wisse / daß der Teuffel die Röhre schwechet / daß sie versiegen / oder stilet die Milch / tregt sie den armen Hexen zu / oder wohin er sonst will / die melcken sie den auß ihrer Künckel / oder auß einem Pfoß / wie es scheint. Id est: Hominibus & iumentis damna inferre, aut interimere cogitationibus, verbis, gestibus, ac nuda voluntate, Veneficæ nullo modo possunt, nisi aut violentas manus ipsis iniiciant, aut veneno, inunctionibus, id effi-
cere :

cere conantur. Quæ tamen res non Veneficium, sed vſitatus potiùs nocendi modus dicitur. Item ſi quis imprecationibus ſuis equum meum claudicantem efficere vellèt, non vi imprecationis illius, etiam ſi voto caſus quidam reſponderet, id fieri dicerem, quandoquidem verba illa hanc efficaciam omninò non habent. Si autem, ſecuri arrepta, pedem percufferit, illum debilem reddere, & in officio ſuo perſurgendo impedire poteſt. Si viſui meo quidam nocendi cupidus oculi formam in pariete pingeret, eamque cum execrationibus framea confoderet, punſtione & ſuperſtitione hac, nihil cum efficere certum eſt, etiam ſi eodem tempore & momento viſum meum aduerſum aliquid pati contingeret. Si autem viſui meo iſtum infligeret, aut in eum calcem & alias res nocituras inijceret, tùm deprauare & corrumpere facilè poſſet. Ita & Veneficæ vicinorum ſuorum pecoribus, vitæ & fortunis non magis nocere, omni ſua arte, poſſunt: ac puer quidam ad iram commotus, qui collifione & conſlictione manuum, eum à quo læſus eſt, ſe verberare poteſt. Vaccas tuas Veneficæ, ſicut & aliæ, lacte priuare & ſpoliare non poſſunt, niſi præſentes ipſæ fuerint, & manibus lac emulſerint. Si alia ratione aut modo lacti ablatum fuerit, Diaboli fraudi id aſcribendum putabis, qui illud ad Veneficæ, aut alibi vbi voluerit defert, quæ poſtea lac illud, pro vt Diabolus ipſis ſuggerit, ex poſte, vel alio inſtrumento emulgere exiſtimant. Sed verior eſt Theologorum, Iuriſconſultorum, Medicorum & Philoſophorum conſuſio, Veneficos, Veneficæq; ex Dei permiſſione & Diaboli auxilio varia morborum genera, tam pijs, quàm impijs incantando, imprecando, ſcæcinando, pharmaca magica arte incantata exhibendo, applicando, effundendo, ſub limina defodiendo, vel quocunque modo vſur-

pando inferre posse. Et horum sententia tam diuinis, quam humanis legibus, rerum ipsarum experientia, & multorum
 7 doctorum virorum testimonijs probatur. Primò, in lege
 diuina, habemus claros textus Exod. 22. Maleficas non patieris
 8 viuere, & Deut. 18. Ne sit inter vos maleficus. Certè Moses hic
 non de illis præcipit, qui vera & naturalia venena necandi cau-
 sa offerunt, *die einem ein Spanisch Sùpplein beybringen*: tales
 enim sub legibus homicidarum comprehensi sunt. Sed de illis
 agit, qui Magicis artibus homines & iumenta interficiunt, ipsis-
 que nocent. Prout testatur Ioannes Calvinus in d. c. 22. vbi ait:
 Nomine maleficorum Moses intelligit incantatri-
 ces vel sagas, quæ magicis artibus dant operam,
 tam vt fascinis lædant, quam vt revelationes à Dia-
 bolo petant. Quod si è novo etiam testamento (quæ est al-
 tera diuinæ scripturæ pars) idem tibi demonstrari velis, vide E-
 9 pist. Pauli ad Galat. c. 3. v. 4. & similes alios locos, vbi optimi &
 doctissimi quicquid interpretes, tum veteres, tum etiam recentio-
 res vno consensu omnes esse veneficas colligunt, qui Satanica
 arte & via, hominum animos, corpus, vitam deniq; ipsam læ-
 dant, vt Danaus de Sortarijs c. 2. & Benedictus Aretius in pro-
 10 blematibus, in loco de Magia notarunt. Concilium quoq; Car-
 thaginense, item, Constantinopolitanum secundum, quod in
 Trullo fuit, Act. 61. disertè & nominatim huius generis venefi-
 corum, mentionem faciunt, & lethalia maleficia eorum scelera
 nominantur. Sed videamus diuinorum interpretum testimo-
 11 nia. Magnus ille Augustinus lib. 10. de Civitate Dei, (cuius di-
 ctum insertum est c. Nec mirum, §. Magi, 26. q. 5.) dicit, Magos
 etiam eos esse, qui sine vlllo veneni haustu, violentia tantum
 carminis, homines interficiunt. Et idem ferm. 207. de tempore
 docet: Veneficas posse arte operaq; Satanae efficere, vt alij è sa-
 12 nis ægroti fiant, alij ex ægrotis sani. Diuus Lutherus, organon
 prædi-

prædicationis verbi divini in hisce novissimis seculis electissimum expressè asserit & testatur: in Comment. Epist. ad Galat. cap. 3. Veneficas suis Magicis artibus valetudinem & vitam hominum perdere posse. Sed ad pleniorē fidem verba eius subiiciemus: Negari inquit, haud potest, quin Diabolus viuat, imò regnet in toto mundo. Fascinum autem & Veneficium sunt opera Diaboli, quibus non solum nocet hominibus, sed permittente Deo, quandoque etiam occidit. Sumus autem nos omnes corporibus & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mundo, cuius ipse princeps & Deus est: Ideò panis quem edimus, potus quem bibimus, vestes quibus utimur, imò aër & totum quo vivimus in carne, sub ipsius imperio est. Potest igitur per suas veneficas nocere pueris, vel angustia cordis, vel excæcare, vel furari, vel in totum auferre puerum, seq; in locum ablati pueri in eunas colloere. Ego audiui talem puerum fuisse in Saxonia qui suxit quinq; mulieres, & tamē non potuit expleri: sed idem potest in senibus, & eodem loco. Me puero, inquit, multæ erant veneficæ quæ pecora atq; homines, præcipuè pueros incantabant: item nocebant segetibus per tempestates & grandines, quas suis veneficijs excitabant. Hæc Lutherus: à quibus euidenter elucet, quantam potentiam, quantamq; facultatem Veneficis adscribat: intellige scilicet, si Deus illis concesserit. Verba eius Germanica sunt: Zauberey ist des Teuffels selbst eygen Werck / damit er den Leuthen. (wenn G Du ihm verhengt) nicht allein Schaden thut / sondern sie offemals auch ganz vnd gar dadurch erwürget / vnd vmbbringet. Ja wir seynd beyde mit Leib vnd Gut als Geste vnd Fremddling in dieser Welt / dem Teuffel vnterworffen / dann weil er ein Fürst vnd G Du dieser Welt ist / ist vnter seiner Macht vnd Gewalt alles das / davon wir inn diesem Leiblichen Leben / erhalten werden / Essen / Trincken / Kleider / Luft / &c. Darumb kan er auch durch solche seine Huren vnd Zauberinnen / den armen Kindlein / wanns ihm G Du verhengt /

heugt/ wol Schaden thun / als mit dem Herzgespaff / Blindheit/
 ze. Ja er kan wol ein Kind stelen/ vnd sich selbst an seine statt in die
 Wiegen legen/wie ich dann etwa gehöret habe / das ein solch Kind
 13 in Sachsen gewesen sein soll / dem Fünff Weiber nicht gnug ha-
 ven können zu saugen geben. Et alibi scribit Lutherus Venefi-
 cam quandam matri suæ multa incommoda & mala intulisse,
 & cum eam propterea pastor ibidem in genere saltem reprehē-
 disset, eum magicis artibus ab ea ita fuisse læsum, vt paulò post
 vitam cum intolerabilibus doloribus finierit. Et addit Luthe-
 rus, pijs etiam tale quid accidere posse: animā enim nostrā mē-
 dacijs obnoxia esse, & licet iisdem liberetur, corpus tamen af-
 flictionibus subiectum esse. Et meos morbos & infirmitates,
 subijcit, Veneficij eiusmodi diuinitus concessis mihi accidere
 existimo. Deus verò electos suos conseruat, liberans eos à Dia-
 14 bolo, & omni malo. Est enim Satanus licitor & carnifex Dei:
 quemadmodum autem carnifex absque sententia & licentia
 iudicis furem non suspendit: homicidam gladio non ferit: Ita
 Diabolus summæ iustitiæ carnifex, nec pio vel impio absq; Dei
 15 permissione nocere potest, aut damnum inferre. Id nos docet
 historia Iobis, ex qua constat, non posse Satanam vires suas ex-
 ercere, nisi quantum & quia permittit Deus. Nihil enim bo-
 norum Iobi fuit in Satanæ potestate, ante hanc domini con-
 cessionem: vt Theodorus Beza in Iobum ca. 1. ve. 12. scribit, vbi
 pergit. Num verò Deum dicemus, cum hoc Satanæ concede-
 ret, gratum ei quoque facere voluisse: Nequaquā: Quid enim
 iniquius foret, quàm fidum suum seruum, charissimum filium,
 inimicissimo suo torquendum in manus tradere. Hoc igi-
 tur concedens Satanæ Deus, nihil est ei propriè largitus, sed cū
 potius effecit suæ ipsius infamiæ instrumentum, quin illum po-
 tius Iobo traderet superandum: seruo autem suo insigne tro-
 16 phæum iam tūm præparauit. In eadem quoq; sententia est Ni-
 colaus Hemmingius in admonit. de vitandis Magicis supersti-
 tionibus

tionibus: Deus, inquit, nunquam prohibuisset artem Magicam & eos, qui ea vtuntur, non iussisset interficere, nisi ars illa quicquam præstare posset. Sapientissimus enim Deus non potest ferre leges de rebus, quæ vel non sunt, vel esse non possunt. Ita id autem accipi volo, Maleficos suis proprijs viribus & actionibus Magicis nihil omninò posse. Nulla enim vis recitationi verborum conceptorum characteribus, imaginibus inest. Sed Diabolus insinuans se hominibus, permittente Deo, ad incantationes Magicas operatur, siue pactum expressum intercesserit cum Diabolo, vel non. David Chytraeus in præfat. Panurgie Samuelis Meigerij: Deterrimi enim haud dubiè latrones ¹⁷ Venefici sunt, qui venenis illitis, defossis, pabulo vel potui mixtis, vel alijs malis artibus, Diabolo expediente, pecudes, segetes, & hominum etiam ipsorum valetudinem ac vitam lædunt & perdunt. Benedictus Aretius in Problemat. de Fascinat. Accedit experientia manifestior, quàm vt negari possit, fascinantur à Veneficis infantes, vt contabescant, vaccæ vt lac non reddant. Et paulò post: Ac de visu minùs mirabimur, inquit, si maleficæ lædant, cum Basilisci vim consideramus, & torpedo marina, manifesta experientia, piscatoris manum lædit rorpore immisso per arundinem & filum piscatorium. Maleficarum verò oculi veneno imbuti sunt Satanico, quæ infantes diro aspectu facilè lædunt. Sunt enim corpuscula tenella & porosa, imprimis oculi venenum per visum facilè recipiunt, intra corpus admittunt, quemadmodum Basiliscus sibi ipsi causa mortis est, si obiecto speculo, aut re levi radius visiuus in ipsum reflectatur, & mulier menstruo polluta, non solùm speculum inficit, sed propriam faciem ex reflexione visus, item aliorum oculos perstringit & hebetat. Lambertus Danaus de Sortiarijs cap. 3. Cum sint hi & Satanici & subtiles admodum venefici, certè quidem inficere veneno suo possunt, quicquid in his terris natura sua est corruptibile & mortale, nisi à Deo conseruetur.

L

tur.

tur. Nihil autem est in hoc inferiore mundo, quod non sit huiusmodi, & mortale dico, & corruptibile. Quare eorum artes in omnia hæc inferiora grassari posse planè fateamur. Audiamus nunc quoque & Imperatorum Leges, earumque interpretes, quid de Veneficis sentiant. Imperator Constantinus de his ita loquitur in l. 4. Eorum est scientia punienda, & severissimis meritò legibus vindicanda, qui Magicis accincti artibus aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflectisse deteguntur. Et idem lib. 6. Multi Magicis artibus vsi, elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis audent ventilare, vt quisque suos conficiat malis artibus inimicos, hos quoniam naturam peregrini sunt, feralis pestis absumat. Hos quoque persequitur & damnat L. 12. tabularum. Lex Cornelia de Sicarijs & Veneficijs, Imperator Iustinianus in §. Item L. Cornelia. Inst. de publicis iudicijs: vbi eadem lege & Venefici capite damnantur, qui artibus odiosis, tam Venenis, quam susurris magicis homines occiderint. Imper. quoque Leo Nouella 65. Constitutione Carolus V. hic: *So jemand den Leuhten durch Zauberey / Schaden oder Nachtheil zufügt / soll man straffen mit dem Feuer.* In Iure Canonico similes poenæ habentur, de quibus vide Decretum Gratiani 26. quæst. 1. 2. 3. 4. & 5. & Constitutiones Alexandri VI. Adriani VI. & Sixti III. PP. in c. 1. 2. & 3. De Malefi. & Incantato. lib. 7. Decretal. Cùm itaque tanta seueritate ab Imperatoribus prohibita sint veneficia, firmissimum est argumentum, Veneficas suis magicis artibus aliquid efficere posse. Cur enim de ijs leges scriptæ essent, si nullæ vnquam extitissent? Cur poenæ in eos sancitæ? neque enim de ijs rebus, quæ non sunt, leges promulgantur: & par est earum rerum, quæ non sunt, & quæ nõ apparent, in iure Ciuili iudicium, quemadmodum Iuriscõsulti docent. Cùm quæreretur à sapientissimo illo Atheniensium Legislatore Solone, cur nullam aduersus Parricidas legem scri-

scri-

scripſiſſet, reſpōdit: Quod neminem vnquam parricidam fore ſuſpicaretur. Videamus nunc LL. interpretes. Bartolus lucerna 19 iuris noſtri, conſilio VI. T. 1. Conſ. crimi. n. 5. ſic ſcribit: Audiui à Theologis has mulieres, quæ ſtrigæ nuncupantur, tactu, vel viſu, poſſe nocere, etiam vſq; ad mortem faſcinando homines, ſeu pueros ac beſtias, cū habeant animas infectas. Paulus Gril- landus de Sortilegijs quæſt. 6. n. 12. Veneficæ quædam redigunt in pinguedinem, cum quibus faciunt diverſas vnctiones, ex quarum tactu, cibo vel potu, in humanis aut brutorum corpo- ribus infinitæ cauſantur ægitudines, & morbi intrinſeci, quan- doq; ex his provenit privatio, quandoq; verò membri debilita- tio, nervorum attractio, dolor capitis, dentium, pectoris, ſtoma- chi, ventris, cordis, & iſte ſæpiùs cæteris evenit: quandoq; re- num dolor intenſius, aut alterius membri, & partis corporis. Quandoq; verò provenit febris, tuſſis & dementia, hydrops, aut aliqua tumefactio carnis in corpore, ſive apoſtoma extrinſecus apparens, quandoq; verò intrinſecus apud inteſtina aliquod apoſtoma fit adeò terribile, & incurabile, quòd nulla ars medi- corum id ſanare, & removeſcere poteſt, niſi accedat alius malefi- cus, ſive ſortilegus, qui contrarijs medelis & remedijs ægitudi- nem ipſam maleficam tollat, quam facilè & brevi tempore re- moveſcere poteſt. Iacobus Cujacius, antiquitatis in ſignis indaga- 20 tor, in parat. C. de Maleficis ſcribit: Maleficorum appellatione contineri etiam veneficos, qui carminibus, diris devotionibus deſigunt alios, qui fingunt cereas imagines hominis necandi cauſa. Et Matthæus VVeſenbecius in Parat. D. vbi ſcribit: Ex conſtitutionibus ampliùs intelligi licet, veneficij quæſtionem ad omnes magos, auſpices, ſacerdotes vetitorum ſacrificio- rum, cuiſcemodiq; artium doctores ac diſcipulos, quiq; libris magicis vtuntur, eſſe extenſam. Et paulò poſt: Vt veneficiorum olim eadem pœna fuit, quæ cædium, ex lege Cornelia: ita nunc poſtquam homicidia gladio puniri coeptū eſt, veneficia quoq;

eodem supplicio vindicantur. Sed & concremari veneficos Constantinus voluit, quo genere supplicij Sax. & alia passim nationes, in hos animaduertunt: potissimum eos, qui sortilegijs & Magicis artibus veneficia exercent. Nam qui citra casares potionibus & venenis clam interficiunt, velut grassatores
 21 puniri solent: mares rota, foeminae aqua. Iodocus Damhouderius in praxi Criminali fol. 144. Tertia Sortilegiorum species est, Venefica, seu malefica, quae caeteris multis partibus est perniciosior, eoque magis execranda, per quam infinita mala suppullulant: tot infirmitates, tam varij morbi, tot calamitates, humana pariter ac brutorum corpora excarnificantur, adeo, vt ad durissimam mortem non raro viuentes adigantur, hi citius, illi vero tardius. Citius enim istiusmodi malefici perimunt, quotiescunque compositio malefica valde praesentanea est, & plurimum habet veneni. Qua ratione autem id fiat, prudensque praetereo. Tardius vero mortem infligunt, cum longis cruciatibus corpora ita conficiunt; adeo exinaniunt, vt eorum vniuersa virtute contabescente, tandem emori cogantur. Quocirca non perperam species isthaec malefica dicitur, ab enormitate, scilicet, malitiae, in quam directe perpetuo vergit. Hinc fit, quod lex vocat istos humani generis inimicos, vt qui semper tendunt ad hominum interuersionem. Obseruandum praeterea hoc loco, varijs modis, istos maleficos, suo maleficio homines (*diuino semper permissu*) adigere ad mortem. Sunt enim qui sola carminis potentia homines aliquando interimunt, absque villo veneni haustu, S. Augustin. testante lib. 10. de Ciuitat. Dei appellat eos hostes communis salutis. Haecenus Damhouderi⁹. Insuper manifesta quoque experientia testatur, eos posse ho-
 22 mines & iumenta laedere. Certis enim anni temporibus, vt Peucerus ait, herbas ad certarum vocum pronuntiationem euellunt, colliguntque, aut alia suis accommodata artibus conquirunt, ea opinione, quod ex istis verbis eam, qua ipsis opus est, virtu-

virtutem, contrahant. Iis deinde aut ad remedia vtuntur, aut si 23
 noxium aliquid parant; cibo, potuue hominum iniectis, aut in
 pecorum pabula sparſis, aut ſaltem collocatis, eo cum faſcino
 qua tranſeundum eſt, vel alio, mirificè lædunt, & perimunt et-
 iam animantia, quæ ferè talibus deguſtatis, vel ſolo halitu at-
 tractis, vel tranſitu perſtrictis aut ſuperatis, è veſtigio inficiun-
 tur, & aut ſtatim concidunt ac moriuntur, aut lenta conſumū-
 tur tabe. Ac pſimum eas in homines graſſari certo certius eſt. 24
 Id enim quotidie fieri cernimus. Quosdam enim venenis ſuis
 interficiunt, alios languentes & tabidos reddunt, eiectionem
 lotij impediunt, vnde multi moriuntur; ſicuti Bodinus libr.2.
 cap.1. teſtatur. Vidimus, inquit Peucerus, *φαρμακουργός*, qui tor- 25
 mentis examinati in confeſſione magnum recenſebant eorum
 numerum, quos læſiſſent, quorum aliquos excæcârunt; aliquos
 mutilarant, aliquos *ὀβρός καὶ νοφρός* reddiderant. Refert Spre- 26
 gerus p.2.q.1.c.13. Veneficam quandam in Episcopatu Conſtan-
 tienſi carnifici, dum ſuper ſtruem lignorum à terra per illum e-
 levaretur; dixiſſe: Pro iſto tuo labore habebis à me præmium,
 & ſic inſufflando in eius faciem, cum ſtatim in lepram incidiffe,
 & paucis poſt diebus extinctum fuiſſe. Vidi, inquit Danæus, qui 27
 nutricum mammas vnico & ſolo manus actu lactè exhau-
 ſiſſent, & exſiccãſſent. Vidi qui cholicos morbos grauiſſimos
 induxerant, qui tormina, qui podagram, qui paralyſin, qui apo-
 plexiam, qui mancos & debiles homines effecerant; aliosque
 morbos iniecerant, quos poſtea nec ipſi, nec medicinæ artis pe-
 ritiffimi noſſe & curare poterant. Inter alia autem ſcelera, quæ 28
 Veneficæ committunt, nullum eſt horribilius & grauius, quàm
 quòd parvulos pueros; nec dum baptizatos Diabolò offerunt,
 eosque poſtea miſerè interficiunt. Sprengerus in Mallico p.2. 29
 q.1.c.13. refert, obſtetrices duas in Episcopa. Baſilienſi & Argen-
 tinenſi concrematas; eò, quòd vna quadraginta, altera in-
 numerabiles pueros recentes, ab vtero necauiſſent, inditis clam in

eorum capita grandibus aciculis. Et præterito Anno 89. Comes quidam superioris Germaniæ octo Veneficas, quæ 140. infantes interfecerunt, Vuldano offerre iussit.

30 Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duæ Veneficæ mulieres, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitus vt mater quærens infantem, interueniret, ibique in ollam imposita, amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus, & in tortura examinatis dixerunt, si processisset coctio, tunc futura fuisset ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur. Quod
31 ad pécudes & pecora, illi ea veneno necant varijs quidem modis, nec modò necant, sed si libuerit intumescere faciunt, aut macras reddunt, adèò vt nihil istorum scelere sit peius & perniciosius.

32 Nouimus, inquit Peucerus, & pagos, in quibus multos annos illa quæ ingressa fuerant, vel egressa armenta perierunt, & non fuisse infecta pabula, vel illud certò indicabat, quod vicinorum pecora, eodem vsa pastu, noxij nihil cepissent: sed fascinum fuisse defossam sub via publica, qua armenta pastum agi consueuerant, euentus postea ostendit, cum eruto & sublato fascino actus mutaretur. Et Paulus Grillandus IC. super allegato loco, num. 13. Quædam Veneficia, inquit, fiunt ad desiccandù totum lac vnus gregis, vel fœcundi armenti vaccarum, adèò quòd nihil casei penitus reddant, quamuis antea in maxima abundantia reddidissent, & similiter abortiones totius gregis vel armenti inducere possunt, prout aliàs vidi & habui in factò Romæ, quòd duæ maleficæ mulieres cum istis maleficijs perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, & matres desicca-
33 uerant penitus. Quod ad herbas, arbores, earumque baccas & fructus, cæteraque huiusmodi, certè etiam ab illis intoxicantur. Id quod non solùm præclara illa Vergilij sententia quæ ex
quo-

quotidiana rerum experientia ducta est, ostendit, Eccloga octava.

*Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipse dedit Mæris, nascuntur plurima Ponto.*

Verùm etiam Lex XII. Tabularum. Qui fruges excantassit, pœnas dato: neve alienam segetem pellexens excantando, & paulò post. Ne agrum defruganto, id est: Nullo præstigiariũ genere fiat, vt ager ad sterilitatem perducatur, scilicet ne fruges ferat vllas, vel non quales solebat antea. Est autem olla, vt Benedi- 34
ctus Aretius in proble. de Magia inquit, Commune ferè omnium Veneficarum instrumentum, in quo herbas, vermes, carnes humanas, aliaq; decoquunt, quibus epulis, vnguentis, ac Pharm- 35
macis efficaciter postea vtuntur. Cur autem maior in hoc genere mulierum frequentia reperiatur, ratio in promptu facilis est. Quò enim imbecillior hominum natura est, quò animus, vt plerunq; mulierum est, ad nocendum paratior: eò securior est, eòq; faciliùs atque citiùs à Satana ab vna sententia ad aliam, & à bono ad malum pertrahi, adeòq; seduci, falli, decipi potest, vt Scribonius ait. Ideòque probabili ratione Lex diuina Exod. 22. Maleficas non patieris viuere, de mulieribus fuit lata, cum sexus hic ad suspicionem propensior sit, vt ibidem Caluinus notauit.

Hinc vulgò dicitur:

*Non audet stygius Pluto tentare quod audet,
Effrenis monachus, plenaq; fraudis annus.*

CAPVT VIII.
DE CVRATORIBVS MORBORVM
HYPERPHYSICORVM PRAE-
stigiosis.

Summa.

- 1 Curatores morborum Præstigiosi qui dicantur.
- 2 Magi possunt permissu Dei, & Diaboli opera morbos hyperphysi-
cos curare.
- 3 Diabolus Medicus est peritissimus.
- 4 Antiqua & Diabolica est consuetudo, à Magis, in curandis mor-
bis, remedium petere.
- 5 Curatio morborum hyperphysicorum non est medica.
- 6 Fulgure accensa difficulter aqua restinguuntur.
- 7 Curationis morborum hyperphysicorum tria sunt genera.
- 8 Curatio morborum diuina.
- 9 Curatio Diabolica morborum hyperphysicorum.
- 10 Methodus Magicarum curationum à quibusdam præscribi-
tur.
- 11 Paracelsus non referre dicit, vtrum à Deo vel Diabolo petatur
auxilium.
- 12 Paracelsi Magica curatio Academijs ignota.
- 13 Magica curatio à quibus discenda.
- 14 Morbis Magica arte inflictis, remedium naturale non pro-
desse.
- 15 Magicas curationes non esse contra Deum dicit Paracelsus.
- 16 Modus curandi morbos Magicos Paracelso.
- 17 Duffi Regis Scotia maleficio Magico infecti historia.
- 18 Forres populi Scotia.
- 19 Morbi Magici in Morborum Sagarumq; imagines cereas
deriuari posse, asserit Paracelsus.
- 20 Pilos, cineres, aut alias materias corpori magica arte intro-
ductas, quomodo eliciendas iubeat Paracelsus.
- 21 Remedia Magica morbos intra 24. horas auferentia.
- 22 Euestra sunt Dæmones.
- 23 Curatio morborum superstitiosa similis Diabolica.

24. Reme.

- 24 Remediorum superstitiosorum genera;
- 25 Carmina superstitiosa.
- 26 Historia de vetula quadam.
- 27 Historia de Mago quodam.
- 28 Quidam existimant consecrata pecora à feris diripi non posse.
- 29 Quidam vstionibus in pecoribus curandis superstitiosè vtuntur.
- 30 Curatio Magica & superstitiosa inter se cognata sunt.
- 31 Materia Magica sunt tantum Sacramenta Diaboli.
- 32 Differentia inter Magicam & Superstitiosam curationem.
- 33 Vulneris absentis curatio per armorum inundationem.
- 34 Chirurghi prestigiosi quomodo vulnus curant.
- 35 Sacrificulus Thuringius vulnera ultra 20. miliaria absentia, curare potuit.
- 36 Vulnerum curatio Paracelsi.
- 37 Magorum opera vti an sit permissum.
38. Constantinus Imp. permisit; & Bartolus approbavit.
- 39 Leo Constantini legem approbavit: non enim facienda sunt mala vt inde eueniant bona.
- 40 An Magi morbos curantes peccent.
- 41 Sanitas à Deo petenda.
- 42 An verbis & nominibus diuinis insit efficacia.
- 43 Verbo Dei abuti non debemus.
- 44 An Characteribus insit aliqua efficacia.
- 45 An Amulata sint efficacia.
- 46 Amuleta naturalia quæ?
- 47 Corallia appensa.
- 48 Superstitiosa Amulata, sunt Sacramenta Diaboli.
- 49 Amulata duplicia, Naturalia & Superstitiosa.
- 50 Herbe Magica superstitiosæ.
- 51 Paracelsi dogma de Characteribus diuinorum nominum.
- 52 Impotentiam conjugalem quomodo curet Paracelsus.

- 53 *Characteres Paracelsi aduersus varia morborum genera.*
- 54 *Romanorum consuetudo impia.*
- 55 *An precatio sine fide sit utilis.*
- 56 *An res Magica vires sortiuntur ex Syderibus.*
- 57 *Sol & Luna, quomodo & in quibus rebus operentur.*
- 58 *An Magica figura ex cœli figura suas recipiant vires.*
- 59 *Diabolus gaudet Astrologicis Syderum obseruationibus.*
- 60 *An intelligentiæ communicent suas vires rebus Magicis.*
- 61 *Intelligentiæ substantiales præter Angelos & homines nullæ.*
- 62 *Cur orbes circumuoluantur.*
- 63 *Intelligentias cur finxerit Aristoteles.*
- 64 *Imaginationis vis.*
- 65 *Imaginatio in homine est instar solis in cœlo Paracelso.*
- 66 *Archesius per imaginationem eruditus effectus.*
- 67 *Pestis per imaginationem excitatur.*
- 68 *Fides quid?*
- 69 *Fides fortis imaginatio Paracelso.*
- 70 *Imaginationi diuinas tribuere vires, impium est.*
- 71 *Imaginatio quid?*
- 72 *Imaginationis effectus.*
- 73 *Diabolus semper in commutationibus lucrum querit.*
- 74 *Si Magus sortem aliò non transfert, de vita periclitatur.*
- 75 *Historia de curatore morborum hyperphysicorum.*
- 76 *Historia quæ accidit Tholosa.*
- 77 *Tutissimum remedium est ad spiritus sancti Alexipharmaca confugere.*
- 78 *Tutela Dei nos committere debemus.*

79 *Historia de Venefica qua Rostochij combusta est.*
 80 *Psalmus 91. à Buchanano carmine redditus.*

Vratores morborum Præstigiosi sunt, 1
 qui ad quoscunque hominum vel bestiarum mor-
 bos curandos diuinæ scripturæ vocibus, vel conce-
 ptis verbis & collo suspensis vtuntur. Possunt 2
 enim Magi & Veneficæ, eadem opera & arte Dia-
 boli, qua morbum hyperphysicum intulerunt, eundem quò-
 que auferre & sanare. Exactiùs quippe Diaboli herbarum di- 3
 scrimina, vires, in medicando vsùm, applicãdi rationem & mo-
 dum norunt, certius abditas, penitusque abstrusas ægritudinũ
 causas introspiciunt, quàm hominum quisque. Antiquissima 4
 quoque & Diabolica est consuetudo, remedium ex Magicis qui-
 busdam carminibus, & ritibus petere: nam & Homerus sangui-
 nem ex femore Vlyssis profluentem carmine inhibitum scribit.
 Theophrastus Ischiaticos dolores carmine sanari, & Cato luxa-
 tis membris carmine mederi prodidit, & qualia suffragia ope-
 rit rusticis, frugibusque sint adhibenda, conceptis verbis & riti-
 bus descripsit. Curatio porrò, morborum hyperphysicorum, 5
 arti medicæ minimè propria est: sed vt causæ hyperphysicæ sunt,
 ita hyperphysicam quoque curandi rationem requirunt. Vt 6
 enim ædificia & alia corpora fulgure incēsa, aqua infusa restin-
 gui non possunt, imò verò magis accenduntur: ita morbi Ma-
 gici remedijs Physicis exacerbantur potius, quàm tolluntur.
 Constituuntur autem à quibusdam tria genera curandi mor- 7
 bos hyperphysicos, Diuinum, Diabolicum & Superstitiosum,
 quorum prius licitum est, & bonum, reliqua duo vetita & ma-
 la. Diuinum genus in pijs, & Deum timentibus duntaxat lo- 8
 cum habet, nimirum si quis immotæ regulæ & promissioni di-
 uinæ fidem certissimam habeat, nec Satanam ipsum, nec in-
 strumenta eius Magos & Veneficas sine Dei permissione, posse

pijs aut morbos, aut alias calamitates immitere. Contraq; si Deo permittente, morbi, aliãue mala illata sint, ipsum Deum, si salutare existimet, nullo negotio posse tollere. Alterum & tertium genus in incredulis, quandoq; vim aliquam habet. Possunt enim, vt dixi, Magi permittente Deo, sine tamen artis Medicæ præceptis, morbos ope Dæmonum curare, doloresq; mitigare. Causæ verò finales, cur Diabolus eiusmodi morbos curet, hæ sunt: Prima, vt mancipijs suis ex pacto morem gerat, eosq; in officio malè faciendi, impiaq; incredulitate retineat. Secunda, vt miserorum ægrotorum, qui ipsius opera, per Magos, Sagasq; curari volunt fiduciam omnem à vero Deo ad sese convertat, tandèmq; vel in animæ extremum periculum præcipitet, vel si Deo prohibente, vt crebrò fit, ab eiusmodi morbis Satanae opera liberari nequeant, conscientiam ipsorum affligat, si fortè ad desperationem posset adigere. Huius curationis methodis & præceptis, referti sunt cum omnium Magorum libri, tum Petri Pompanatij Mantuani, Philosophi & Epicureismi defensoris, Magiq; nefarij, qui in Academijs Italiae publicè contra immortalitatem animæ disputauit, scripsit de Fato, & de incantatione libros, in quibus de verborum Magicorum, imaginum, characterum, & imaginationis occulta potestate, impiè satis disputauit. Ideò eius tumulo Ioannes Vitalis Poëta, tale Epitaphium inscripsit:

*En animarum ingens globus & legio omnivagantum,
Quas tu perpetua luce carere negas.
Mortuus vt discas æternam has vivere vitam
Ad cineres ylulant Pomponiate tuos.*

Venales præterea prostant Magici libri, & impunè leguntur Ioannis Tritemij Abbatis Spanheimensis, Necromantica Steganographia, & Cornelij Agrippæ, de occulta Philosophia. Quorsum autè tam perditus optimæ artis Typographicæ abusus,

abusus, hominum generi, maxime iuuentuti disciplinarum cupidæ, perniciosus tentat, intelligentes facile percipient, cum sit mera coram Iehoua abominatio, prout Matthæus VVesembecius, in Tract. De studio Iur. q. 8. fol. 18. rectè notauit. Scripsit quoq; Bombast. Paracels. lib. de Occulta Philos. de cœlesti medicina, de Philos. magna, de Philos. ad Athenienses, in quibus magna ex parte docet, curationes morborū, tam *ὁπὲρ* quàm *μεταφύ-*
σις, p applicationem sigillorum, imaginū, monstrorū characterum, in certa cœli constitutione, certaquæ metalla sculptorum, ægræque parti appensorum à Diabolis petendas esse. Imò **11**
verò in libro de morbo caduco Aphorismum apertè ponit. Nihil referre an DEVS vel Diabolus, Angeli vel immundi spiritus ægro opem ferant, modo morbus curetur. Et paulò pòst adijcit, Deum quidem & Angelos Dei sua sponte hominibus benefacere, Dæmones verò per artem Magicam coactos, secundum illud Zachariæ dictum: salutem ex inimicis nostris. Idem Bombastus de curandis hyper- **12**
physicis morbis ita inquit: Quæ ratione & quomodo morbis magico maleficio inflictis succurrendum sit, scitu necessarium est omnibus Medicis, qui perfecti cupiunt esse. De tali autem curatione, nec Galenus, nec Auicenna sciuerūt aut scripserunt quicquam. Non enim in Academijs, omnis discitur ars, ideò **13**
oportet Medicum quandoque accedere vetulas, Sagas, Zigeneros, Rusticos & circumforaneos, die *Zänbrecher* / & ex ipsis artem ipsam addiscere, q plus sciunt de hisce rebus, quàm omnes Academiae professores, & quanq̄ hæc rideant Academiae professores: tu vtere illis, in forti imaginatione, & experieris effectum. Idem ibidem. Si quispiam; inquit, superna- **14**
turali morbo vel dolore per incantationem detineatur, illi nullum remedium naturale proderit; sed Magicum remedium ei-

15 se oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est, & sta-
 tim subiungit, tales curationes magicas minimè con-
 tra Deum esse, quia illis non ad perniciem, sed ad
 salutem hominum vtimur, dicant ad hæc quicquid
 16 velint Theologi. Tandem curationis Magicæ processum,
 ita describit: Fabricet Medicus ceream imaginem ad similitu-
 dinem patientis & in nomine eius, aut conformet ceream par-
 ticulari, similem affectæ parti, idque indubitata fide, & forti
 imaginatione, credat per illam, sanitatem ægro restitui posse,
 ac tandem ceream illam imaginem, in ignem proiciat, addi-
 tis Magicis precatiunculis. At si fortè ex doloris acerbitate vel
 partis affectæ, vitæ periculum metuatur, integram imaginem
 certis verbis admurmuratis, comburat Medicus & liberatur æ-
 17 ger. Eiusmodi curationis exemplum recitat Cardanus ex He-
 ctore Boëtio Historico, de Rege Scotorum Duffo, inquiens:
 Duffus Scotorum Rex nouo affligebatur genere morbi, ita vt
 quotidie sub primam vigiliam, lecto decumbens, insignes cru-
 ciatus per vniuersum corpus sentiret, & in sudorem resoluere-
 tur, vigilque totam noctem anxius peragebat, sine vlllo aliquo
 signo vel febris vel vitiosorum humorum: Interdium verò à su-
 dore liber quiescebat, & ita sensim quasi tabe consumebatur,
 plurimis quidem à varijs Medicis exhibitis remedijs, nihil pror-
 sus iuuabatur, tandem populari rumore, incerto tamen autho-
 re inerebuit, Regem in Moravia regione Scotiæ apud Forres à
 18 Veneficis mulierculis ita torqueri & excruciar. Distabant au-
 tem Forres quinquaginta miliaribus à regia sede. Hæc cum ad
 regis aures peruenissent, misit Rex clancularios exploratores, si-
 quæ mulierculæ Veneficijs aut Incantationibus essent suspectæ,
 quæ vbi ex diligenti inquisitione præfecti Forrorum, essent ex-
 plorata, noctu circumdatis ædibus, cuiusdam vetulæ fores irru-
 perunt, ac vetulam cum meretricula filia ad ignem desidentes,
 & ce-

& ceream imaginem Regis Duffi veru circūligatam, ac ad ignē circumvoluentes inuenerunt ac comprehenderunt. Altero die torturæ subiectæ muliereulæ, confessę sunt, Regis mortem, nisi fuissent captæ, paucos post dies, sensim torrendo eius imaginem, continuò subsequuturam fuisse. Vt enim eius imago certis carminibus admurmuratis ab igne quotidie liquefieret, ita ipsum Regem quotidie tabe consumptum fuisse. Exustis his Veneficis, vnà cum cerea imagine Regis, protinus Rex pristinae fanitati restitutus est. Paracelsus in lib. de vita longa : Possu- 19
mus, inquit, morbos ab incantatione excitatos, in cereas imagines deriuare. Debent autem cerei homunculi fabricari ad similitudinem maleficæ, quæ induxit morbum, in certâ influentia coeli, debetque is homunculus certo in loco collocari, additis quibusdam execrationibus, & tùm omne maleficium re-
torquetur in ipsum Magum, per illam ceream imaginem. Idē Bombastus in lib. de occulta Philosophia, tale tradit remedium hyperphysicum. Si, inquit, Veneficæ, aut Sagæ, alicui per po- 20
ros cutis (*vt Magica arte facile inferre possunt*) cineres, pilos, plumas, piscium spinas, & similes res noxias, sine cutis apertione in corpus inferant, per easque continui cruciatus excitentur, eiusmodi maleficæ materiæ non possunt eximi per vulnus aut incisionem. Nam etsi eximantur & abijciantur, tamen paulò post iterum in suum locum referuntur. Sed contingit id, vt per abscessum, aut aliàs per poros ea matéria conspicienda se præbeat, & profluat. Eam itaque materiam sponte prodeuntē, siue ea pauca, siue multa sit, totam excipito, eamq; in arboris Sambuci aut quercus orientem spectantem partem, factò foramine ponito, & cunco ex eodē ligno probè obstruito, certorum verborum admurmuratione, tùm statim æger sine vllis alijs remedijs leuamen sentiet, & quicquid eius venenatæ materiæ adhuc in corpore delitescit, vltro profluat, & ad ipsam arborem deferretur, alioqui si chirurgica opera eximatur, statim, vt dixi, denuò
in cor

- 21 in corpus retruditur. Item, per spacium, inquit, 24. horarum, omnes dolores Magici tolluntur hisce remedijs, loco affecto impositis, lapide, magnete, folijs quercinis, Chelidonio, Corallio & Azoth, si singula per se certo ordine, certaque coeli cōstitutione, & certis ceremonijs affecto loco applicentur: eius quoque remedia generis esse dicit, Arthemisiam, Hypericon, Clematida, Chelidonium, Rutam, & Morsum Diaboli, si in convenienti influenza siderum, fuerint eradicata & applicata.
- 22 Euestra sunt Dæmones. (*quorum Principem Bombastus in Philof. ad Athen. Turbon magnum appellat*) quia Necromanticis euocati, assumpta hominis ante multos annos demortui effigie & nomine, è sepulchris produnt, & ad Magorum quæsitæ, responsa dant & futura prædicunt. Tale Euëstrum fuit in Samuelis imagine & specie atque habitu conspectum, quod Pythonissa in Endor è sepulchro Samuelis producens, Sauli monstrauit, &
- 23 de eius Tragico excidio futura prædicere iussit. Tertium harum curationum genus superstitiosum fuit, quod secundo admodum confine est, & in DEVM eiusque creaturas contumeliosum, quibus tamen multorum Medicorum libri conspurcati sunt, & complurimi Medici se eo feliciter vfos esse scribunt, tam in naturalibus, quam præternaturalib⁹ mor-
- 24 bis. Atque huius quidem generis sunt diuinorum dictorum & sententiarum, nominum diuinæ Maiestatis priorum, Evangelij S. Iohannis, Characterum, Imaginum, signaturarum, aliarumque rerum ridicularum certo tempore, certaque coeli constitutione factarum, appensiones, alligationes, gestationes & similes superstitiosæ gestulationes, omniq; illa, quæ Græci
- 25 *επιεστια* vocant. Huiusmodi sunt versiculi illi, quos Epilepsiæ mederi volunt, si collo appendantur:

Casper

DE CVRAT. MORBOR. PRAEST.

25.

*Caspar fert Myrrham, Thus Melchior, Balthasar Aurum,
Hæc tria qui secum portabit nomina Regum,
Solvitur à morbo Christi pietate caduco.*

Item illud, quod dentium dolorem tollere aiunt:

*Strigiles, falcesque dentatæ
Dentium dolores persanatæ.*

Et illud, quod sanguinis profluvium compescere debet, Domi-
nica oratione terrecitata:

*Sanguis mane in te,
Sicut Christus fecit in se,
Sanguis mane in tua vena,
Sicut Christus fecit in sua pæna.
Sanguis mane fixus
Sicut Christus fuit crucifixus.*

Non possum hoc loco rem à vetula quadam gestam silentio 26
præterire. Hæc cum quendam conuenisset studiosum, ab eo
petijt, vt contenta in charta, quam in manibus tenebat, non
grauatè describeret, velle enim se eam collo gestare, vt illius præ-
sidio ab oculorum lippitudine liberetur. Cùm autem schola-
sticus scripti illius Characteres obscuriores, vt esse solent, agno-
scere non posset, hæc verba in schedulam scripsit: Diabolus
huic vetulæ eruat oculos, eamque mulieri tradidit,
quam, cùm collo anus suspendisset, post paucos
dies pristinam sanitatem oculorum recuperavit.
Hæc Diabolus fecit ideò, vt vetulam in superstitione sua confir-
maret, eamque deciperet.

Vidi Magum qui hosce ritus & ceremonias in ægrotis cu- 27
randis adhibebat: Aegrotum apprehensum in focum colloca-
vit, eius corpori chartam miris, varijsque characteribus confi-
gnatam

N

gnatam

gnatam postea alligauit, quam ego postea legens, nihil eam, præter hæc saltem nomina Dæmonum, Lucifer, Satan, Beelzebub, Oriens, Behal, Mammon, Buffar, Narthin, Oleasar, Bilech &c. continere animaduerti. Qualis illa benedictio fuerit christiani, verbo Dei edocti, facillimè intelligunt. Deus nos ab huiusmodi blasphemijs custodiat, quibus non Dei nomen, sed Diaboli potius inuocatur. Aeger tamen propter superstitionē, qua vterque fascinatus erat, à morbo suo conualuit. Alij per flammam transmittunt puerulos præseruandos à malo, & traducunt igne, quam Amorrhæorum abominationem notauit scriptura sacra. Alij pueros imponunt vrsis, vt aduersus pauores cōfirmentur: item arboribus alligatur stramen vt seruentur fructus: hæc perniciosæ superstitiones sunt, quibus semper inest auersio à creatore, & in res creatas fides. Reperiuntur etiam quā plurimi, qui hac superstitione in tantum dementati, vt pecora, canes, tauros consecratos, à lupis, vrsis, & alijs feris diripi, dilaniari non posse existiment. Quod si iumenta aliquando à cane rabioso aut alia bestia læsa fuerint, legitimis medijs spretis, ad incantationes suas & idololatriā confugiunt pecora læsa consecrant, & operi characteres varios, clauos, & si quæ sint alia eius generis ineptiæ adhibent. Imò & pecoris, cuius partes posteriores læsæ sunt, frontem adurunt, huic vstioni efficaciam singularem tribuentes, perinde ac si diuina vis quædam in clauibus illis, quibus id peragunt, contineatur, cùm tamen nihil à reliquo ferro differant. Vstionibus quidem & alijs medijs, quæ pecudibus profunt, vti, nemo improbat: imò hæc in primis in curatione pecorum mortiferis vulneribus læsorum requiri, vsu & experientia comprobatum esse non ignoramus, vt nimirum vstionis & vnctionis beneficio venenum, quo vulnus infectum est, tollatur, & pecus conualescere possit, Si hæc tamen cautio addita fuerit, vt Idololatrici cul-

tus

tus & Incantationis suspicio huiusmodi rebus ab-
 fit. Caterum curatio Magica & superstitiosa inter se cogna- 30
 ta sunt, vtraque impia, illicita & tota superstitiosa est.
 Nihil itaque ferè inter Magicam & superstitiosam curationem
 aliud interest, nisi quòd in Magica curatione intercedit mani-
 festa, in superstitiosa autem tacita cum Diabolo confœderatio,
 & quòd superstitiosa curatio magis nitatur Astrologicis die-
 rum & horarum obseruationibus, quàm Magica. Alioqui v-
 traque easdem materias, characteres, verba, herbas, & alias res
 vsurpat, quæ natura sua nullam talem efficaciam habent, qua-
 lem ope Dæmonum præstant. Sunt itaque tales superstitio- 31
 sæ materiæ tam in curatione Magica, quàm superstitiosa, tan-
 tum Sacramenta Diaboli, *des Teuffels Heiligthumb* / in qui-
 bus Diabolus non ipsas res, aut earum qualitates viresque spe-
 ctat, sed id tantum agit, vt per eas, animos & men-
 tes hominum perstringat, illaqueat & decipiat,
 quasi aliter ipse aut nocere, aut iuuare non posset, nisi per eius-
 modi supstitiosas res & obseruatiões. In vtraq; igitur & Magica 32
 & supstitiosa curatione fides vera ab omnipotenti Deo
 in Magica quidem ad Satanam, in superstitiosa ad res friuolas
 & creaturas conuertitur. Vtraque igitur impia, scelerata, &
 corpori & animæ perniciofa habenda est. Ad hunc locum per- 33
 tinet inunctio & deligatio gladij, alteriusue teli, qua absentis
 vulnus deligari dicunt. Non curant enim eiusmodi Chirurgi 34
 præstigijs, quos appellamus *Wundsegners* / vulnus certa ra-
 tione, sed obligant instrumentum quod læsit, vt palum, quo
 se læsit equus. Spinam quæ extrahitur ex planta pedis, gladium,
 securim, & quicquid similia est instrumentorum, hoc obli-
 gant, & reponunt in certum angulum, ad dies certos, hinc cu-
 ratur vulnus.

- 35 Ante annos aliquot Sacrificulus quidam Magus in Thuringia erat, quem Monachum Chemnicensem vocabant, qui vulnera etiam quàm maxima vltra 20. milliaria absentia, sola gladij, quo vulnus in flictum erat, inunctione, abstersione & deligatione persanabat, quæ vulnerum curatio Magica & superstitiosa erat, & non virtute inunctionis gladij, sed per Diabolũ, qui Chirurgicę non est imperitus, propter pactum Monachi cum ipso, & propter fidem patientis à Deo
- 36 auersam, curationem peregit. Paracelsus de eiusmodi vulnerum curatione in sua coelesti medicina ita docet: Accipe, inquit, Vsnem siue Muscum, qui caluis mortuorum aëri expositis adnascitur, pondere ℥ ij, & in tenuissimum puluerem redigito, sequentibusque admisceto. Recipe Axungia humanæ ℥ ij. Mumia, sanguinis humani ℥ 5. ol. Lini, ℥ ij, olei Rosarum, Boli Armenij ℥ i. Quæ omnia commisceantur in mortario, & in vnguenti formam redigantur: & statim subiungit, vbi tibi vulnus aliquod oblatum fuerit, Recipe ligneum baculum abrasum & mundum, quem in sanguine è vulnere profuente madefacito, ac exsiccare finito, cruentumque bacillum in præscriptum vnguentum infigito, in eoque tantisper mittito, donec vulnus persanetur, quod breui tempore fiet. Vulneri autem vel presenti vel absenti non est vt aliud remedium imponatur, quã vt patiens quotidie mane linteolum mundum propria vrina madefactum applicet. Addit deinceps hac ratione, virtute eius vnguenti, quodlibet vulnus quantumque magnum sine vlllo alio remedio, ac sine omni dolore citò sanari posse, etiam si vulnus per 10. aut 20. milliaria absit, à Chirurgo, si modo sanguinẽ vulnerati habere queat. Ac deinceps, inquit, si huic vnguento admisceatur mellis ℥ j. & pinguedinis bouis ℥ j. & cum eo arma, per quę inflictum est vulnus inungantur, eodem modo absens vulnus breui consolidabitur, sed quia arma non semper
haberi

haberi possunt, praestat bacillo cruento in vnguento infixi vti. lam quaeritur, vtrum homo christianus possit salua animi pie- 37
tate & conscientia, Magorum auxilio vti, in morbo curando, quem vel ipsi, vel eorum socij immiserunt, aut cuius se remedium scire profitentur? De hac ipsa quaestione varia fuerunt hominum sententiae & opiniones. Quo ad leges, non omnes inter se consentiunt. Constantinus Imp. in l. 4. C. de maleficis, vide- 38
tur id concedere, publica vel priuata vtilitate id suadente, id qd Bartolus quoque approbavit. Verba Imperatoris sunt: Eorum est scientia puniendi & seuerissimis merito legibus vindicanda, qui Magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis q̄sita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis, grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cuiusquam salus aut aestimatio laederetur: sed quorum proficerent actus, ne divina munera & labores hominum sternerentur. Sed apparet Constantinum Impe. tunc fide Christiana vere imbutum non fuisse, quando illam legem scripsit. Danæus de fortarijs. c. 6. & D. Borcholten doctissimus Germaniae IC. in §. 5. v. eadem lege Inst. Publ. Iudicijs. Itaque ea lex à Leone Imp. 39
Nouella Constit. 65. postea non tantum emendata, sed omnino antiquata est. Vetat enim, ne quacunque occasione ijs utamur, totumque hoc Magorum ministerium, imposturam & fallaciam nominat, quam posteriorem legem tanquam sanctionem summus omnium hominum consensus postea approbavit. Augustinus etiam, cuius verba extant descripta c. admoneant. 26. q. 7. docet istorum auxilium meram deceptionem, merasque Satanæ insidias esse. Eleganter Chrysostomus Homilia VII. in Epistolam ad Colossenses ait, citius mors homini christiano subeunda, quam vita ligaturis redimenda, & eleganter

Bodin^{us} lib. 3. c. 5. Præstat, inquit, mori millies, quàm detestandum remedium corpus seruans, animamq; occidens experiri. Quidam in eo distinguunt, si enim id fieri à nobis velit & iubeat Magistratus, nos tunc salua conscientia eorum auxilio & remedijs vti putant posse. Verùm ista ratio non subsistit, vult enim Paulus Romanorum 3. vers. 8. ne vnquam malum faciamus, vt deinde bona eueniant, quacunque tandem autoritate id facere iubeamur, siue iudicis & Magistratus, siue alterius
 40 cuiusquam. Sed obstat aliud argumentum: Quicumque ad proximi salutem arte sua vtitur, & non ad perniciem, is contra Deum non peccat. Magi in morborum curatione sua arte non ad perniciem, sed ad salutem proximi vtuntur, & sæpè istorum auxilium rectè & feliciter successit: Ergò Magi in morborum curatione contra Deum non peccant. Nego consequentiã & respondeo per distinctionē: Quicumq; arte sua licita & à Deo monstrata atque concessa ad proximi emolumentum vtitur, is non peccat, sed ars Magica non à Deo, sed à Diabolo est inuenta, & suis mancipijs Magis per manus tradita, à Deo legibus, Imperatorum ac consiliorum decretis vetita, & ab omnibus pijs detestata, ideò nemo sine
 horribili impietate ad restituendam sanitatem ea vti potest.
 41 Sanitas enim à Deo datore bonorum omnium, ac licitis etiam medijs petenda est. Ab hoc expectanda sunt bona omnia, à quo & creata sunt. Psalm. 103. Qui sanat omnes infirmitates tuas. Et Psalm. 107. admonet Psaltes eos, qui diuino auxilio grauissimis morbis liberati & sanitati restituti sunt, vt Deo sacrificium laudis offerant. Deus enim est, qui & morbos immit-
 tit, & à morbis liberat. Quare providentiæ Dei medijs in quærenda sanitate vtendum, non superstitione aut Magia. Sed quòd quibusdam feliciter ea res cessisse dicitur, id quantulum est, & quàm rarò accidit? quando è decem, qui ad eiusmodi

auxi

auxilium confugerunt, vix ac ne vix quidem vn^o reperiatur, qui opem senserit. Deinde ista non ex successu, sed ex Dei præcepto sunt statuenda. Nam & qui furatus est, sapè lautiùs viuit: probandumne propterea furtum erit? Ergò vt omnes qui hoc remedium tentârunt, benè semper habuerint, idque concedatur, quando aperra est de eo adhibendo Dei prohibitio, ne hoc quidem oblatum nobis acceptare debemus, ne dum vltro ipsi querere. Si quando enim ad alterius, quàm vnus Dei auxilium confugim⁹, prodimus in eo turpissimam animi nostri diffidentiam, infidelitatem, rebellionem, atque etiam sceleratissimum numinis Dei contemptum. Quibus vitijs & malis ipsius iram, in primis autem mortem æternam in nos attrahimus, vt Danæus de Sortiarijs c. 6. scribit. At nominibus & 42. verbis diuinis ac barbaris inest efficacia. Verbis quibusdam incantantur serpentes, vt deposito veneno sine noxa tractari queant, & capiuntur mures maiores, quos Rattos vocant, & olim Magi Ephesijs nominibus recitatis à Dæmonibus obsessos liberârunt. Experientia quoque testatur, quod si quis serpentem conspiciens, hæc verba à Paracelso tradita Osij, Osia, Osij, pronunciet, serpentem cauda aures obstruere, aut si audiat venenum deponat, & se tractari patiat. Respōdeo ad Antecedentis probationem, neque serpentes, neque mures intelligunt verba aut nomina prolata: Ergò illis cogi minimè possunt, & ego certò scio, si ea verba Paracelsica in aurem serpentis exclamarem, me nihil effecturum. Quod autem serpentes ad hæc verba vel aures obstruant, vel mitescant, ferocitatémq; naturalem deponant, & capi se patiantur, id sanè non fit verborum illorum virtute, sed cum illa uerba sint Sacramenta Diaboli, inter Magum & Satanam Diabolus præstigiôsè agit in serpente & mure. Sicuti etiam Magi olim, vt Plutarchus in Symposiacis ait, Ephasijs recitatis nominibus, Dæmones eiecerunt, illud quoque præstigijs fuit Satanae, qui se pelli simulauit, cum vltro ex pacto.

43 pacto Magis cederet. Quòd verò vulgò dicitur, in verbo, herbis & lapidibus remedium esse, & adducitur locus Sapient. 17. Non herba non malagma, sed sermo tuus Domine sanabit eos. Et D. Paulus docet nos omnes, nostras actiones in nomine IESU facere & auspicari debere. Ergò qui in morborum curationibus verbo Dei & diuinis nominibus, in nomine Patris, & filij & Spiritus sancti vtuntur, minimè peccant.

Solutio huius argumenti consistit in explicatione dicti Sapientiae & sententiae Diui Pauli. Duplex est curatio, & duplices sunt morbi, animi & corporis. Dictum Salomonis loquitur non de corporali sanatione, de qua nos disputamus, sed de animae morbis, eorumque sanationibus. Sunt autem animae morbi, sauciata conscientia, peccatum & sensus irae diuinæ, quos nec herba nec malagma curare potest, sed solo verbo Dei & Evangelio de misericordia Dei curantur. Verbum Dei nobis non est à Deo datum, vt per illud morbis corporis succurramus, sed vt ex illo voluntatem Dei erga nos agnoscamus, ei que credamus, & per illud saluemur. Cum autem verba & nomina diuina, aut sententiae sacrae in alium vsum convertuntur, vt ad superstitionas morborum curationes, tùm erit abusus verbi diuini, & cum summa Dei blasphemia fiunt Sacramenta Diaboli. Idem quoque fit, si nominibus Dei sacrosanctis, vt Iesu, Iehovæ, & recitatione orationis Dominicae, aut Angelicae salutationis ad curandos morbos quispiam superstitione vtatur, tùm fiunt Sacramenta Satanæ. Nam diuina nomina ideò nobis in sacris literis patefacta sunt, ne nimirum eis abutamur, per ea maledicemus, iuremus, incantemus proximumque dolose fallamus: sed in omni necessitate Deum inuocemus, adoremus, Deo gratias agamus

mus ac laudemus. Et id vult D. Paulus, vbi dicit, Nos debere omnes nostras actiones in nomine Iesu facere, alias nec verba nec nomina diuina rerum naturalium vires augent, vel minuunt. Obijcitur nobis aliud argumentum, characteribus, 44 imaginibus, & sigillis non tantum Magi, sed & quàm plurimi Medici insignes vires tribuunt, cum in curandis morbis, tum in compescendis tempestatibus & fugandis Dæmonibus. Ergò characteres, imagines & sigilla, vires & efficacias habent. Probatio antecedentis: Medici plurimum vtuntur characteribus, sigillis & imaginibus, Auicenna, Petrus Aponensis, Pomponatius, Albertus Magnus & Paracelsus in sua cœlesti medicina. N. C. & respondeo ad antecedens, & eius probationem, ac dicimus: Characteres, imagines & sigilla nihil esse aliud, quàm figuras, delineationes & vmbas literarum & rerum, quarum sunt signa, nihilq; per se aliud agere possunt, quàm figurare, significare & repræsentare, vt imago Cæsaris nihil habet in se, quàm quòd Cæsarem tantum repræsentat. Nulla autem figura (vt Thomas Aquinates inquit) rei signatæ vel materiæ, quam repræsentat, addere aut adimere potest virium, vnde certum est, neq; characteres, neq; imagines, neq; sigilla per se aliquam efficaciam habere, nisi fiant prius Sacramenta Diaboli, & signa confœderationis, inter Magum & Satanam, & tum quicquid agunt, vel in morbis curandis, vel in alijs effectiõibus, id non per se, sed Satanæ præstigiõsis operationibus agunt, & Diabolus ipse per illas agit. Quòd itaque characteribus, Imaginibus, & Sigillis medici quidam supersticiosi & Magiæ studiosi magnas tribuant vires, eorum authoritatem nos non moramur. Primò, quia omnes fuerunt Magi. Secundò, quia inter se non conueniunt, vnde nam characteres, Sigilla, & imagines suas vires nanciscantur. Quidam enim eorum à potentia animæ, pictoris seu fabri characterum, quidam ex astris tempore natiuitatis

O

fabri

fabri ascendunt vires recipere nugantur. Quorum omnes
 opiniones immensæ sunt nugæ, & anilia deliramenta. Et sola
 illa Theologorum vera est opinio, qui omnes ima-
 gines, characteres & sigilla superstitiosa suas vires
 45 acquirere à Dæmonibus docent. At Periapta siue Amu-
 leta collo appensa sine superstitione efficacia sunt in curâdis mor-
 bis. Galenus enim radices Pæoniæ herbæ collo pueri Epileptici
 appensas, puerum ab Epilepsia liberatum eò vsq; fuisse dicit, do-
 nec fortuitò radix è collo decidisset, & puerum statim iterum
 paroxismo correptū fuisse, donec secundo appensæ essent, tum
 46 ab Epilepsia præseruatum fuisse disertè scribit. Quin & corallia
 collo gestata ac demissa, vt stomachum attingant, Cardialgiæ
 & vitij ventriculi succurrere certum est. Si deniq; pueruli per
 carpum gestent, statim vbi aduersa valetudine tenentur, palle-
 scunt, & floridum colorem amittūt. Resp. ad probationem An-
 tecedentis. Omnia naturalia remedia, siue intra corpus assumā-
 tur, siue foris applicentur vel appendantur, agunt in corpora,
 aut qualitibus elementaribus, aut suis Sympathijs & Antipa-
 thijs, id est, occultis viribus diuinitus in ipsa creatione illis im-
 plantatis. Quas vires & cœlestes & formam substantialem vo-
 cant. Et ita naturaliter & qualitibus suis elementaribus ra-
 dices Arundinis contusæ & impositæ, ferrum è vulnere eliciūt.
 Virtute autem cœlesti & occulta facultate Pæonia collo appen-
 sa Epilepsia puerorum succurrit, vt Medici docent, & vngula
 47 Alces in digitis gestata, conuulsioni medetur, & Corallia Car-
 dialgiæ, quæ sine superstitione appēdi possunt, quas nec nos in-
 ter superstitiosa remedia numeramus, sed quando res natura-
 les, vt herbę in certa cœli constitutione collectæ, characteres,
 verba, sigilla, carmina, Euangelium S. Iohannis, quæ nec qua-
 litate Elementari, nec occultis viribus agere possunt, collo aut
 certis corporis partibus appendantur, vt cum Hypericon, aut
 Arthy-

Arthymesia ad fugandos Dæmones in domo suspendantur, aut Euangelium S. Iohannis ad auertendos globos Bombardæ collo appendatur, tunc illa Amuleta fiunt Sacramēta Diaboli, & si morbi per tales appensiones curentur, aut alias actiones perficiantur, non viribus earum rerum fiunt, sed Diabolus ipse ex pacto vel tacito vel manifesto per illas curat & agit, & de eiusmodi Diabolicis & superstitiosis periaptis & appensionibus, hic agimus. Et sic ex his colligitur, Amuleta esse duplicia: Naturalia & superstitiosa. Naturalia sunt licita, & sunt res, quæ sua forma substantiali siue occulta proprietate diuinitus in prima sui creatione indita semper eodem modo agunt in corpora, quibus applicantur, siue sua Sympathia, siue Antipathia, qualia esse creduntur Radix & se. Pæonia collo appensa. Item Viscus quercinus collo appensus in præseruandis & curandis puerulis ab Epilepsia. Item corallium rubeum, oreificio ventriculi appensum, corroborat ventriculum. Quod etiam puerorum carpis alligatum eorum aduersam valetudinem statim ostendit sui floridi coloris amissione. Item annulus ex vngula Alces digitis vel manuum vel pedum gestatus medetur conuulsioni, non sua qualitate sed occulta virtute. Vt Medici scribunt. His & similibus pro Amuletis sine supstitutione vti possumus. Non etiam omninò negamus, gemmis quibusdam eiusmodi formas substantiales & occultas vires inesse. Vt tradunt Physici. Supstitiosa Amuleta sunt omnia illa, quæ paulò antè de verbis, carminibus, herbis, lapidibus, metallis, cereis imaginibus, characterib⁹, sigillis, & similibus rebus in certa syderum constitutione, aut certorum verborum, carminumq; admurmuratione decerpuntur, colliguntur, finguntur, scribuntur, appenduntur & gestantur. Quæ omnia ad morbos profligandos à natura nullas habent vires, nec acquirūt à stellis, sed Diabolus p̄ ea, tanq̄ per Sacramenta sua operatur. Quarum superstitiosarum rerum exemplis pleni sunt libri Bombastici, quorum pauca quædam, indicasse

50 non inutile fore arbitramur. Paracelsus in occulta Philosophia
 c.3. & 10. scribit, Arthemisiam, Hypericon, Clematida, Cheli-
 donium, Rutam, Morsum Diaboli & similes herbas, in vera in-
 fluentia astrorum collectas & eradicatas, si vna ex his in quatuor
 angulos adium, mundi quatuor plagas spectantes collocetur,
 aut in agrorum marginibus deponatur, illas ades & agros ab o-
 mni violenta tempestate, fulmine & grandine immunes facere.
 51 Item in eodem libro de characteribus præcipuè, inquit, chara-
 cteres inter alios plurimos, duo tantum sunt veri & præcipui,
 quorum primum constat ex duobus Trigonis super se inuicem
 ita depictis, vt Sexagonum constituent, & singulorum angulo-
 rum spacijs inscribere iubet, vnã ex 6. literis nominis diuini
 ADONAI in hunc modum

Alterum dicit esse priori potentiorẽ & efficaciorẽ &
 esse Pentagonon siue 5. angulorum acutorum, in quorum
 spacijs inscribendas docet, quinque literas ineffabilis nominis
 diuini IEHOVA, ita.

Aut singulis spacijs inscribendas docet quinq; syllabas vo-
 cabuli Te-tra-gram-ma-ton. Ac subiungit olim Israëli-
 tas, virtute horum duorum characterum insignia miracula
 perfe:

perfecisse, & non reperiri in vllis Magorum aut Necromantico-
 rum libris characteres efficaciores hisce duobus, qui si, inquit,
 in placentulam melleam aut ostiam sacrificulorum, quam no-
 stri *Abblat* vocant, depingantur, & patienti ad comedendum
 exhibeantur, ab obsessis spiritus immundos expellunt, Diabo-
 lum fugant, & omnes morbos magica malitia inflictos, tam
 animi, quàm corporis, omnesq; alias infirmitates, vbi aurum
 potabile & quinta essentia Antimonij nihil efficere potuerunt,
 tollunt, & persanant, & ne, inquit, quispiam dicat, hac in parte
 me peccare, contra secundum præceptum, is sciat, me minimè
 peccare, cum diuinis nominibus non ad perniciem, sed ad sa-
 salutem hominum vtar. Dicant ad hæc quicquid velint The-
 ologi hypocritæ. Paulò post aduersus impotentiam venere- 52
 am, coniugibus nouis inflectam, tale tradit remedium, quibus-
 dam monstrosis characteribus & barbaris nominibus in mem-
 brana noua descriptis, verba hæc sunt, AVIGAZIRTOR
σαλιχιδφιλι, cum hisce characteribus, C I A I. Iubet autem de 53
 scribere ante solis ortum, & chartam singulis diebus per nouè
 continuos dies quotidie renouare, & retusò præputio glandi al-
 ligari, easque chartas iãdem iubet colligere, & in cinerem adu-
 rere, cineremque cum haustulo vini, impotentia laboranti pro-
 pinare. Addit præterea. Si ex ferreo calceo equi, Gabatam qui-
 dam vocant, *Huffensen* fortuitò in itinere inuento, tridens
 siue furca die Dominico ante solis ortum fabricetur, & in sin-
 gulos dentes characteres & vocabula quædam barbara inscul-
 pantur, & tridens in fluuium infigatur, maleficium, seu impo-
 tentia à patiente aufertur, & in autorem reuertitur. Postea do-
 cet tribus vocabulis, quæ græca esse dicit, Olij, Osiã, Olij, si ser-
 pentibus admurmurentur, statim serpentes obstruere aures
 cauda, nam si audiant, statim innoxios & mitiores reddi, ad-
 cò, vt manibus sine omni noxa contrectari queant. In eodem li-
 bro de cœlesti medicina plurimos depingit monstrosos chara-

ceteros, verba, sigilla, figuras & imagines in certa coeli consuetu-
 tione, certisque metallis sculpendas & inscribendas aduersus
 Apoplexiam, ad visus conseruationem, ad Paralyfin, ad renum
 calculum, ad podagram, ad neruos contractos, ad menses im-
 moderatos, ad lepram, ad vertiginem, spasimum & tremorem.
 Item ad equos, vt diu in itinere durent, ad oues ne morbo cor-
 ripiantur, ad muscas in vnum locum ex tota domo congregan-
 das ac detinendas. Per huiusmodi superstitionum rerum vsur-
 pationem, fides à verò Deo ad creaturas conuertitur,
 54 nam qui minus fidei illis tribuunt, parum sunt efficaces. Vete-
 res ac Romani ipsi puerorum collo solebant pudendi membri
 speciem appendere, quam appellabant fascinum, vt esset (pro-
 ut aiebant) præfiscine, & sortilegia auerteret, idque ex electro
 maximè quod Plinius lib. cap. XXXVII. cap. 2. innuit tur-
 pem omninò modum & diabolicum animis ad libidinem in-
 55 flammandis. Sed obstat aliud argumentum, Deus & iumentor-
 um ratione carentium inuocationem, quæ sine fide &
 spiritu fit, exaudit. Ergò etiam preces & inuocationes homi-
 num, quæ sine fide, spiritu, & mente effunduntur,
 Deus exaudit. Proba. Anteced. Dauid in Psalm. inquit: Qui
 dat escam omni carni, & pullis coruorum inuocā-
 tibus eum. Et historia Ionæ testatur, cum & homines & iu-
 menta in Niniue clamarent ad Deum, mugitus boum, &
 balatus ouium exaudiuisse. Respondeo ad probationem
 Antecedentem. in dicto Dauidis in Psalm. putamus esse fallaciam
 phraeos. Deus creaturas suas conseruat & alit, eosque fame pe-
 rire non sinit. Quòd autem Deum inuocare iumenta & pullos
 coruorum dicit, describit eorum desiderium, quod suo modo
 & voce exprimunt. Id Dauid impropiè inuocationem vocat.
 Hinc Buchananus Psalm. 103.

Tum

*Tum fera prorepit latebris, syluisq; relictis
 Prædator vacuis errare leunculus aruis
 Cudet, & è cælo mugitu pabula rauco
 Te patrem exposcit, dein rursus sole renato
 Abditur occultis prædatrix turba cauernis.*

Quòd in Iona Rex Niniue in significationem veræ pœnitentiæ & homines & iumenta iciunio affligenda esse mandat, eoque ad Deum clamare cogit, est quasi exaggeratio & demonstratio veræ pœnitentiæ. Exaudiuit autem Deus Niniuitas, & misertus est eorum non propter boatum, mugitum & balatum iumentorum: sed propter ardentem in spiritu, fide, & veritate effusas preces. Nego itaque consequentiam & dico ex sententia filij Dei, veros adoratores oportere Deum in spiritu & veritate inuocare, & iudicamus nos omnes preces horum, quæ solo oris murmure & labiorum strepitu sine fide & mente fiunt, adeò non exaudiri, vt etiam coram Deo abominabiles & blasphemæ reputentur. At res Magica suas mirificas vires ex syderibus, certaq; constitutione cœli recipiunt, quod hoc argumento probatur: Cœlum & sydera in omnes res sublunares suas vires instillant, in eisq; efficaces sunt. Ergò Magicæ res veluti characteres, sigilla, Imagines & herbæ in certa cœli & syderum constitutione picta, sculpta & collecta, suas vires & efficacias à cœlo & syderibus consequuntur. Antecedens vniuersali experientia & historijs rerum sublunarium manifesta est. Solutio. Nego consequentiã & R. ad Anteced. concedimus ac fatemur, cœlum & sydera ac inter ea Solem potissimū & Lunam incertis Zodiaci partibus constituta in rebus illis sublunatib⁹, quæ aptæ sunt motui & alterationi vniuersaliter & vniuniformiter suo motu lumine & calore naturaliter agere, eâsq; res fovere, viuificare, vegetare, & alterare: sed illis peculiare & alias vires, quàm quæ à DEO in prima creatione sunt implantatæ à syderib⁹ infundi, & in certa cœli constitutione

alias res, quæ eiusdem sunt generis, pro Magorum arbitrio alias efficaciore efficere, id constanter negamus, & dicimus, impia & turpissima esse Magorum & Astrologorum figmenta, mendaciaque absurditate plena. Sed instat aliquis. Quod in ordine generationis est principium, id sequentibus vim suam infundit: Figura cœli prima est omnium figurarum: Ergò omnibus figuris Magicis, & artificiosis cœli figura vim suam impertit. Hoc argumentum satis ingeniosum est ipsius Alberti Magni, & qui ipse fatetur eum ex Magicis libris excerptisse. Sed nos negamus C. & maiorem falsam esse dicimus. Nam quod principium est in aliquo genere ceteris vim suam impertit, videlicet, si verè sit principium efficiens. Sed figuram cœli principium esse Magicarum & artificialium figurarum, id pernegamus, nec in ordine, nec in tempore rerum prima fuit figura cœli & syderum constitutio. Nam constat ex sacris literis, quod ante creationem syderum fuerunt plantæ perfectæ, & quomodo quæso cœli figura, quæ solùm Sphærica est omnium figurarum, primum esse principium potuit. Et præterea, quid habet figura cœli, quæ naturalis est, cum Magicis & Artificialibus commune, quæ tantum Sacramenta sunt & signa Diaboli. Sed Dæmones in suis actionibus observant incrementum & decrementum Lunæ: Ergò vis aliqua syderibus inest. Probatio Anteced. In Euāgelio extat historia cuiusdam Lunatici, quem Diabolus semper pro Lunæ incremento vexare solitus erat. Gaudet Diabolus superstitiosis Astrologorum observationibus. Et quia forsā ipse Lunaticus fuit Astrologus, ipsum Dæmon exagitavit secundum Lunæ incrementum, vt nimirum persuaderet hominibus in syderibus peculiare inesse vires. Eorum quoque observationes in humanis actionibus necessarias esse, vt eo nimirum modo fidem hominum à vero Deo ad creaturas auerteret, seu, vt Chrysofostomus ait, vt creaturas Dei in fama
60 ret. At intelligentiæ, id est, cœlestium orbium circumvolutores

tores spiritus, in orbium suorum reuolutionibus fauent Magis, & eorum artificiosis picturis vires suorum orbium infundunt: Ergò omnis effectio & vis rerum Magicarum ab intelligentijs defluit. Respondeo. In antecedente probetur primùm, quòd sint in natura intelligentiæ cœlestium orbium rotatores, & quòd illi in certa cœli constitutione magis faueant hominibus, & eorum artificiosis characteribus vires infundant mirificas. Probatio: Plato, Aristoteles, Auicenna, & pleriq; ex recentioribus & Philosophis & scholasticis Theologis testantur, singulis cœli orbibus & sphaëris assidere vnam intelligentiam, quæ suum orbem sine vlla defatigatione perpetuò & vniiformiter ac regulariter circumuoluat, & orbis sui vires in res elementares spargat. Solutio: Plato, Aristoteles & Auicenna, & qui illos cæcos duces sunt secuti, & Philosophi & Theologi, qui orbis cœlestes, Deum per intelligentiarum ministerium circumuoluere opinantur, omnes hi egregiè mentiuntur, & impiè delirant. Certum siquidem est, nullas vnquam à Deo esse intelli- 61
gentes substantias, præter Angelos & homines creatos, neq; Deum vllum Angelum orbibus, qui illos circumuolueret præfecisse, sed Deum pro immensa sua omnipotentia ac sapientia indidisse ipsis orbibus vim & ἐνεργείαν, vt per se naturaliter perpetuò & regulariter mouerentur, suoque motu, lumine, & calo- 62
re res sublunares, quæ motui & alterationi sunt aptæ vniuersaliter, ac quamlibet suam naturam afficerent, & alterarent. Por- 63
rò illud figmentum de Intelligentijs orbium motricibus, Aristoteles ea occasione excogitauit, vt cum dixisset, corpora tantum moueri ab alio motore, dixisset quoque Deum esse primum motorem, ipsum autem Deum immobilem, ne, si cœlestes orbis à Deo moueri dixisset, sibi contraria dixisse videretur. Sed idem Aristoteles tandem in libro suo de mundo de cœlestium orbium motu rectius sentit, & dicit, Deum virtute sua cœlos omnes mouere, celerius, tardius, p spacij in quo vol-

uuntur orbes singuli amplitudine. At per fidem miracula fieri possunt: Fortis enim & constans imaginatio non differt à fide. Ergò per fortem imaginationem miracula fieri possunt. Et p consequens, per imaginationem syderum vires in materias Magicas, Characteres, & cereas imagines inferri, & per eas morbi & infligi & tolli possunt. Probatio maioris: Filius Dei inquit, si fidem habueritis sicut grana synapi, & dixeritis moti: Projice te in mare, projiciet. Probatio minoris: Nulla fides esse potest sine imaginatione, præterea Auicenna & Pompanatius dicunt, fortem imaginationem, ita extendi & extolli posse, vt vsq; ad intelligentias cœlestium orbium eleuari possint, & earum vires in quælibet corpora referre, in eisq; agere queant, homines sanare & miracula efficere. Paracelsus in lib. de Imaginatione dicit: Imaginationem in homine instar solis vim habere, & sicuti Sol radijs suis omnia corpora ad quæ dirigitur, illustrat & afficit: Ita & Imaginatio extensa afficit res, & mirificis viribus imbuit, ad quas dirigitur, & addit deinde, Imagationes volant quælibet ad suos Planetas, vt Imaginatio Inuidiæ ad Saturnum: odij ad Martem: fraudis & doli ad Mercurium, & vbi eorum planetarum vires in se receperint, inde rursus infundi in eos, de quibus fit imaginatio. Ita quoque deduci per imaginationem possunt in res Magicas, vires astrorum. Et has quidem nugas probat exemplo, in libro de vita longa cuiusdam Archesia. Archesius, inquit, omnem eruditionem & prudentiam ab alijs quibusvis Philosophis per imaginationem in seipsum traduxit: Quin & pestem, vt in sua occulta philosophia differit, ex regione per imaginationem in aliam traduci nugatur, inquit, si quis in Gallia existens, fratrem audiat in Italia peste obijisse, is sua forti imaginatione potest sibi ipsi pestem adsciscere, & deinde alios & totam Galliam inficere. Solutio. In vocabulo Fidei est fallacia ambiguitatis, quandoque enim & in sacris literis atque Ecclesia perpetuò pro fide saluifica in Deum accipitur, quandoque pro credulitate seu incerta persuasione.

quemadmodum Paracelsus in lib. de Tartaro, Imaginationem
 fortem, fidem vocat, & per eam miracula fieri docet, nos itaq;
 negamus minorem, & dicimus ad probationem Minoris: A- 69
 uicennæ, Pompanatij & Paracelsi auctoritatem, vt impiorum
 Magorum, prorsus reijcimus, & eorum portentosa monstra de
 imaginatione, confutatione indigna esse iudicamus, vt quæ se
 ipsa apud omnes intelligentes refutent, & mera esse mendacia
 demonstrent, eaq; non modò cum ratione, sed cum pietate pu-
 gnare, qui imaginationi ea tribuunt, quæ solius Dei sunt. Di- 70
 cimus itaq; fidem & imaginationem inter se plurimùm differ-
 re, Imaginationis enim obiecta sunt rerum simulachra, fidei
 verò Deus. Fides autem non opus habet vlla imaginatione, sed
 acquiescit in verbo Dei. Verùm potius cõueniunt inter se Im-
 ginatio & somnium. Vtrumq; enim versatur circa inanes um-
 bras rerum & æquè est, si quis somniet aureos montes, eandem
 enim mercedem & fructum percipit. At Aristoteles Imagina-
 tionem vocat motum animi excitatum à sensu in actum, p quẽ
 non tantum bruta, sed & homines permulta agãt ac patiantur.
 Ergò imaginatio est multarum actionum causã efficiens. So-
 lutio. Imaginatione est motus animi excitatus à sensu in actum. 71
 Concedimus imaginationem seu motum animi à sensu agita-
 tum, multa posse agere, & in sanis & ægris corporib⁹, videlicet,
 commouendo spirit⁹ animales & turbãdo humores, vt Medici
 docent. Imagines enim & simulachra rerũ in interiorib⁹ sensi- 72
 bus, vel sunt iucũda, vel tristia & terribilia, & obseruando affici-
 unt spiritus, sed in alienis corporibus illas imaginationes agere
 posse quippiam pernegamus. Quemadmodum vnus corpo-
 ris umbra alterum corpus afficere nequit. Imaginationis enim
 propriũ munus est rerum tantũ effigies à sensibus in se recipe-
 re, & intelligentiæ comprehendendas & dijudicandas confer-
 re. Et sanè omnis actus imaginationis in ipso fit & remanet ce-
 rebro, siue illa sit rerum iucundarum, siue tristium, nec transit

in aliena corpora multò minus in magicas res. Ergò foetus non potest anteaquã in lucem prodeat diuersum corpus aut indiuiduum dici. Vbi itaque tristi & horribili obiecto afficitur mater, vnà statim & foetus afficitur. Et quia corpus foetus tenerimum est, cuicunque parti tùm mater exterrita manus admouet, statim huic parti stigma & effigies rei obiectæ secundum Medicorum doctrinam imprimitur.

- 73 Obseruandum est autem in curatione horum morborum, Diabolum semper suum lucrum quærere. Itaq; si sortem equo adimat in meliorem equum transmissurus est eam, si mulierem à morbo liberet, recidet in virum morbus, in adolescentem, 74 si senem: Quòd si sortem aliò Magus non transfèrat, de vita periclitabitur: denique si Diabolus corpus sanauerit, occidit ani- 75 mam. Refert Bodinus lib. 3. cap. 2. Fuisse quendam qui in morbo suo hyperphysico accersi curauerit Magum, vt eum pristinae valetudini restitueret. Hunc verò respondiisse se eum sanare nò posse, nisi morbum in filiolum ipsius transmitteret. Cùm autē nutrix recognita cum puero aufugisset, & Magus patrem cura- 76 set, ibi Magum à Diabolo subito fuisse interfectum. Idem Bodinus refert, se Tholosæ audiuisse, studiosum quendam amico suo grauissimè ex quartana laboranti dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet, respondente illo sibi neminem inimicum esse, dixisse: Da seruo tuo: tandem cum hoc illi religio esset facere, Magum dixisse, Da mihi eam, tùm annuente ægroto Magum febrè oppressum obijisse, & ægrotum reuixisse. Sed qua tandem ratione si semel intoxicati fuerimus, curabimur & 77 sanabimur? Aut ab ijs nobis cauere possumus? Quod ad curationem attinet, tutissimum est remedium ad spiritus sancti Alexipharmaca confugere, id est, ad constantem in Deum fiduciam, diuinis promissionibus fultam: deinde medicinæ auxilium non spernendum, & omnia tentanda, quæ ars medica præcipit, & si non succedit curatio, ad Veneficos tamen nullo modo

do confugiendum, neq; malo nodo malus, vt aiunt, aut etiam
peior cuneus quærendus. Euitare autem istorum hominum fu- 78
rorem & Veneficia poterimus, si nos in tutelam Dei commise-
rimus, est enim pater prospicientissimus, & qui Satanam ipsum
eiusque vires frenat & cohibet, eumque precemur, vt adiungat
nobis suos Angelos comites & protectores vitæ nostræ vbiq;
in tota vita nostra, & consolemur nos ipsos voce filij Dei : Ero
vobiscum. Item :

*Si mundus hic demonibus
Scateret sicut vermibus,
Nil timeremus anxie
Vincemus tandem strenue.
Princeps mundi superbiat,
Ringatur, ac insaniat,
Nocere nescit nebulo
Cum fractus sit vel verbulo.*

Venefica quædam quæ hîc Rostochij ante quadriennium 79
combusta est, ex carcere Diabolum ablegauit, vt iudices qui pri-
diè eam sub tortura examinarunt, vel interficeret, vel ijs, vel e-
orum familijs, damnum inferret. Iudices noctu spectrum ad-
esse animaduertent : Verùm quia se antea diuinæ protectio-
ni commendarunt, Diabolus nihil efficere potuit, & in carce-
rem reuersus, Veneficæ indicauit, se iussa exequi non potuisse,
propterea qd dùm cubitum iuissent illi se in precibus suis Deo
commendassent, additis his verbis, *Der Allerhöchste hats niche
haben wollen.* Quare imprimis meditanda est illa Dei promissio 80
dulcissima, quæ nobis per Christum facta, extat disertissimis
verbis in Psal. 91. à Buchananano expressa.

*Si protegenda in consilio Dei
Credas salutem, rem, sobolem, domum,
Insana cum fors intonabit,
Si Domini fugias sub ymbra,*

P 3

Secu-

*Securus omnem fer violentiam
 Sortisq̄, mortisque, & terrificas minas
 Contemne, securus tumultum
 Despicias creperi duelli:
 E fraude cæca te Deus eximet,
 Frangetq̄ue casses insidiantium.
 Nec scuiens latè venenum
 Lethifera patiẽre pestis.
 Expandet alas te super, & suis
 Pennis fouebit rebus in asperis:
 Certusq̄, promissa salutis
 Sub clypei latitabis umbra.
 Nec te, nec ades, vis propius tuas
 Nec damna tangent: Nam Deus angelos
 Custodiã tuã salutis
 Præficiet, vigilesq̄ ad omnes
 Motus, viarum qui referent moras:
 Qui per salebras te manibus ferant.
 Nec saucietur pes recussus
 Objicibus scopulorum acutis,
 Securus atras inter & aspides
 Deges &c.*

CAPVT IX.

DE SORTIARIIS.

Summæ.

- 1 Discrimen inter Magos & Sortilegos.
- 2 Duæ sunt pactiones cum Satana, secundum veteres Theologos.
- 3 Augures & Chiromantici non sunt Magi.
- 4 Def-

4. Definitio Sortilegi iuxta Isidorum.
5. Sortilegus largè pro Mago accipitur.
6. Definitio vera Sortilegi vel Sortiarij.
7. Sortiendi genus triplèx.
8. Diuinum Sortiendi genus.
9. Consilium Procerum Lithuaniae tempore electionis Polonica Anno 87. post mortem Regis Stephani.
10. Sortium vsus concessus.
11. Politicum sortiendi genus.
12. Diuinatorium sortiendi genus.
13. Quid sit Astragalomantia.
14. Quid Stichiomantia.
15. Impostores vagabundi cum olla fortunata non ferendi.
16. Chiromantici qui sunt?
17. Chiromantiam quidam inter Physicorum genera collocant.
18. Mathematici & Genethliaci qui dicantur.
19. Motus positusq; Syderum cognoscere, studium est liberale.
20. Verba Regis David.
21. Astrologicas pradictiones extendere ad casus fortuitos, deliberationes & actiones humanas superstitiosum est.
22. Religiones & miracula diuina ex astris deriuare vanissimum est.
23. Ornimantici qui dicantur.
24. Auguria apud veteres in vsu.
25. Constantinus & Iulianus Imp. omnem diuinandi curiositatem prohibuerunt.
26. Obseruationes auium Physicæ.
27. Obseruationes auium superstitiosæ.
28. Chronomantici qui sunt.
29. Duplex temporum obseruatio, Physica, & superstitiosa.
30. Superstitiones variæ enumerantur.

Hæc.

1 **H**actenus de Magis diximus, qui in impijs corum actionibus, malignorum spirituum invocationem adhibent. Nunc de Sortiarijs siue de Sortilegis videamus, hoc est, de ijs, qui absque invocatione Dæmonum superstitiosis quibusdam
2 observationibus adhærent. Veteres quidem Theologi Aquinas, Durandus, & alij, duas esse pactiones cum Satana docent, Vnam expressam, quam faciunt Necromantici & Magi illi, qui adorant ipsum: alteram tacitam siue implicitam, qua tenentur omnes Idolatræ, & quicumq; scientes hærent superstitiosis ob-
3 servationibus. Hæc illorum definitio. At certum est, cum, qui ex volatu auium successum sui itineris cupit cognoscere, vt religiosè veteres factitârunt, vel qui ex lineamentis personæ & mēbrorum diuinant & futura prædicant, vt Chiromantici, Magos dici non posse, neque expressam tacitamue cum Satana conuentionem iniuisse. Isidorus lib. 8. Etymol. Sortilegos ita definit:
4 Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas Sanctorum & Apostolorum vocant sortes, diuinationis scientiam pollicentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. c. Sortilegi, 26. quæst. 1. & 2. Atque
5 ita Sortilegi strictè sumpto vocabulo definiuntur: Largè Sortilegos siue Sortianos pro Magis plurimi accipiunt, prout notauit Paulus Gullandus de Sortilegijs. quæst. 1. num. 2. & 3. Ego Sortilegos vel Sortianos ita definio: Sortilegi sunt, qui in actionibus illicitis diuinatoria sorte vtuntur, & superstitiosis observationibus naturali causâ vacantibus adhærent. Dixi, diuinatoria sorte vti. Est enim triplex sortiendi genus: Diuinum, Politicum, & Diuinatorium. Diuinum voco cuius in sacris historijs fit mentio. Sorte deprehensus est Achan sacrilegus Ios. 7. Sorte electus est in Regem Sauli filius Cis. 1. Sam. 10. Sorte electus est Mathias Apostolus. Act. 1. Post mortem Regis Polonia, Stepha-

Stephani I. cum Regni ordinibus tres candidati siue Reges in comitijs VVarfauiensibus Anno M.D. LXXXVII. celebratis, Serenissimus Archidux Austriae Maximilianus, Electus postea Poloniae Rex, Sigismundus Sueciae Regis filius, & Theodorus Moschorum Imperator essent commendati, & Lithuani cum Polonis super Electione amicè conuenire non possent, praecipui Lithuanorum Proceres (*inter quos primas tenet Illustrissimus Princeps D.D. Christophorus Radziuil, Dux in Olica & Nisvrietz, Palatinus Vlnensis, Dominus meus Clementissimus, qui me summa cum humanitate, in causa Senatus populiq; Rigensis perorantem cum adiunctis Legatis clementer audiuit*) sorte potius, praemissa inuocatione Dei, iuxta exemplum scripturae, vnum ex his eligendum censuerunt. Non aduersatur aut repugnat authoritati sacrarum literarum vsus legitimus huius consuetudinis sortiendi. Approbant enim illae non abrogant constitutiones has ex insitis nobis notionibus deriuatas, rationi consonas & huic coniunctioni tuendae accommodatas, qua inter se sociati copulatiq; viuunt homines. Hinc Prouerb. cap. 18. vers. 18. Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque dijudicat, & Prouer. cap. 16. vers. 32. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. Politicum est, cuius vsus est in haereditatibus & bonis communibus diuidendis. l. 2. C. quando & quibus 4. pars lib. 10. Vel vbi plures, quibus optio est relicta, discordes sunt in eligendo, tunc sorte res dirimitur. l. 3. C. de legatis. Item si dubitatur qui nam priores causam dicere debeant. l. 14. D. de Iudicijs, si de seruis manumittendis, aut de liberis diuidendis quaestio sit. Olim quoq; sortitione dabantur iudices. Contrà, episcopus sortibus eligi prohibetur. l. 47. C. de Episcopis. His adde Mynsinger. 4. obseruat. 37. vbi quaerit. Quomodo diuisio inter fratres sit facienda, an sorte? Diuinatorium consistit in inuestigatione rerum futurarum, fortunae aut infortunij, & fit iactu inspectione librorum & quarumcunque scripturarum & exto-

Q

rum

rum inspectione. Huius author extitit Numerius Prænestinus, is cum somnijs crebris ad extremum etiam minitantibus iussus esset certo in loco silicem cadere, perterritus visis, id agere cepit. Perfracto saxo mox sortes eruperunt, in robore insculptæ prisca literarum notæ. Vide Peucerum de fortibus. Et Szedeginum de Magia. Hoc diuinandi genus habet sub se multas
 13 species, inter quas præcipuè hæ sunt: Astragalomanthia, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata, veluti de numero maritorum, vxorum, liberorum, villarum & aliarum rerum quæritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio. Libri enim eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negotijs, ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunq; cadentium, qui cui elogio respondere deprehenduntur, id vaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrât. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excuscs, Galli plerunq; animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis, vt & Arythmantia, elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris vim occulti fururiq; præfagam. Vide Archid. in c. accusatus §. sanè, de hæreditat. libr. 6. & de sortileg. 2. & 3. quæstionibus. Hostien. & Ray. in summa, eodem titulo & S. Thom. 2. quæstio. 95. in tit.
 14 de Supersti. versic. ad quartum dicendum. Iam ad Stychiomantiam, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex sententiæ versusque ad quæst. facientis occursum sumitur, modò ad numerum iactarum alearum, modò sine eo. Et quoniam Poëmata pro vaticinijs, vt poëtæ pro vatibus habebantur, in ijs potissimum exercebatur. Hinc & in publicis causis Sibyllina carmina ita obseruabatur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos verò Vergiliana. Adriano Imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga se, sortes hæ Vergilianæ obuenerunt ex 6. Aeneid.

Quis

*Quis procul ille autem ramis insignis oliuae
Sacraferens? noscocrines, incanoq; menta
Regis Romani —*

Post adoptatus à Traiano, successit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani Imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud li. 1. Aeneid.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono. Genus eius per longam posteritatem stetit. Reliquas species ordine enumerat Peucerus de Sortibus & Bodinus lib. 1. cap. 6. Huc pertinent impostores illi vagabūdi cum olla fortunata, *Mit dem Glücks topff* / qui homines saltem decipiunt. Addidi quoq; in definitione Sortiarios superstitiosis quibusdam obseruationibus adherere. Huc pertinent primo Chiromantici, qui ex lineamentis personæ & membrorum diuinant & futura prædicunt. Quidam inter diuinationum Physicarum genera Chiromantiam collocant, quatenus nimirum intra Physicas versatur metas. Vide Peucerum in Chiromantia in fine. Secundò Mathematici siue Genethliaci, qui Mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias suas profitentur, se fata cuiusq; nosse, & natalitias siderum obseruationes, vt Iacobus Cuiacius in Paratit. C. de Malef. & Mathemat. notauit. Vel qui mercimoniorum & itinerum lucra, hominum dignitates, status, aut liberos nascituros, actionum successus felices & infelices, ingenij tarditatem, aut dotes, & reliqua huiusmodi nobis imminetia ex stellarum situ, concursu, aspectu, & inter se retrogradatione vel coniunctione prædicunt: Vel rerum publicarum & regnorum euerfiones, mutationes, aut de familia in familiam migrationes, & translationes eodem modo, si Deo placet, diuinant, vt Lambertus Danæus in sua Physica christiana, Tract. 4. cap. 36. contra Astrologos iudiciarios scribit, vbi firmissimis sacrę scripturæ testimonijs, alijsq; rationibus Astrologorum argumenta solidè refutat.

Q 2

Quam-

19 Quamuis enim motus positusque siderum cognoscere & inquirere, studium sit imprimis liberale, tum vt temporum interualla & vicissitudines cognoscatur, sine qua cognitione maximæ essent tenebræ, tum vt contemplantes vasta illa & varia astrorum corpora tanta celeritate tam diuerso motu congruentissima symmetria, per immensa temporum spacia decurrere, illud certò apud nos statuamus, quod in Pimandro inde colligit Mercurius Trismegistus, vnum esse omnium conditorem, qui
 20 ordinem vnum in tam multis & varijs conseruet. Ideoq; Psaltes laudato DEO istarum rerum inferiorum nomine, cum ad vim astrorum annotandam venit, extra se raptus exclamat in hanc formam:

Psalm, 8.

*Suspiciens oculis tua celsa palatia caelos,
 Artifices digiti quos peperere tui.
 Lucentemque globum, Lunæ Titaniaque astra
 Quæ doctæ Domini constituere manus.
 Ecquid homo es, dico attonitus quem mente reuisas
 Sollicita, cuius te meminisse iuuat.*

De Elementorum quoq; & corporum inferiorum constitutione aliquid conijciamus, quandoquidem elementaris mundus lationibus superiorum est contiguus, & virtus eius in
 21 de, vt ait Aristoteles, gubernetur. Vterius tamen Astrologicas prædictiones extendere ad casus nempe fortuitos, deliberationes & actiones humanas, earumq; euentus, & humanæ vitæ, ciuitatum etiam ac regnorum fata, non potest non esse vanum, & à summis Philosophis Platone & Aristotele ipso, eorum de his rebus silentio satis improbatum, & ab Eudoxo, Carneade, Plotino, ab Origene etiam, Basilio, Ambrosio & Augustino
 22 prolixè & ex professo confutatum. Vanissimum verò & cum dedignatione irridendum, vt ad Ianuarium inquit Augustin. quàm religiones & diuina etiam miracula ex astris deriuare conantur,

nantur, vtpote, cum Mosaicam legē Marti, Euangelium Mercurio, Paganismum Ioui, Mahometismum Veneri, assignant, & Dei erga nos propitiationem non verentur astris ferre acceptum, prout Abraham Auenezra, si Iuppiter, inquit, fortis, tertiam domum aspexerit, natus Deum diligit, & ab eodem diligitur. Qui Deo supplicauerit, inquit Albumazar, hora, qua Luna cum capite Draconis Ioui coniungitur, impetrat quicquid petierit. Saturnus inquit, Maternus, in Leone constitutus facit longauos, quorum anima post mortem ad coelos transibit. Aliaque id genus deliramenta alij, verè (vt ait Hieronymus) Aegypti opprobria. Tertiò Ornimantici auium obseruatores. 23
 Celebratissimæ maximèq; dignationis semper fuere oracula, 24
 extispicia, auguria: adeò, vt his totam Romanorum Rempub. tantum non contineri Cicero existimauerit. Romani, inquit, solennes & stas ceremonias Pontificatu, rerum agendarum authoritates augurio, fatorum seriem prædictione Apollinis vatumque libris, portentorum depulsa & explanationes Hetrusca disciplina explicari voluerunt. Postea verò elucescente Eu- 25
 angelio hæc omnia euanuerunt, atque in magnam infamiam obierunt, vsque adeò vt Constantinus earum artium administris nullius domum patere grauissimis pœnis sanciuerit, quòdque magis miremur, Iulianus etiam, qui postea vsque ad infamiam his rebus deditus fuit, omnem diuinandi curiositatem perpetuò silere, & non, vt olim Cato, villicostantum, sed oēs in vniuersum, aruspitem, mathematicum, ariolum, Chaldaum, ac Magum consulere vetuerit. Ergò, vt præclare ait Ambrosius, futura ab istis scire & inuile est quærentibus, & impossibile pollicentibus. Postea breuissimi temporis lapsus facit, vt à tota coniectura sua isti longissimè aberrant. Porro obseruati- 26
 ones ex auibus variæ sunt: Aliæ sunt Physicæ, vt grues, in silentio per sublime volantes, serenitatem nunciât. Corui singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuant, ventos,

si verò carptim vocem resorbent, ventosum imbrem : Graculi serò à pabulis recedentes hyemem, & albæ aues, cum congregantur, & cum terrestres aues cōtra aquam clangores dant, perfundentes sese, sed maximè cornix : Hirundo tam iuxta aquam volitans, vt eam stringat aut percutiat penna : Anseres continuo clangore intempestiui : Ardea in medijs arenis tristis : Pecora exultantia & indecora lasciuia ludentia : Boues coelum olfactantes, seq; lambentes contra pilum : Turpes porci alienos sibi manipulos foeni lacerantes : segniter & contra industriam suam absconditæ formicæ, vel concursantes, vel oua progerentes : Vermes terreni erumpentes, eandem tempestatum significationem habent. ²⁷ Alia superstitiosæ, vt, obseruare volatus aut garritus auium iuxta disciplinam gentium, vt qui noctuarum aut bubonum nocturnos clamores, mortem alicuius vicini præfagire credunt. Bubonis vox audita anno vrbis DCXIX. & sequenti, exercitus Romani oppressionem ad Numantiam portendisse credita est. Rursus visus non auditus bubo, felix omen attulisse, iudicatus est aliquoties. Noctua si volasset, victoriam nunciare, si sereno cecinisset, turbare aërem : si tempestate occineret, serenare obseruatum est. Hæc cum in hasta Pyrri Regis, contra Argos euntis confedisset, fatum illi, & discrimen extremum portendit & attulit. Ante Pharsalicam pugnam apes aræ insidentes, & in nauibus conspectæ Dioni & Pompeio Magno, cladem paulò post secutam prænotârunt. Idcirco cum in Bruti exercitu examen apum procubisset, Haruspices castra mutare eum iusserunt, ne in hoc loco damni aliquid, & detrimenti acciperet. Hirundinum circumuolutiones decubitu sue, infausti habiti. Præposteros aut vespertinos gallorum cantus optimi euentus signa aliqui notauère. Gallinarum cantus nunquam exauditi, nisi quando dirum aliquid immineret. Corui inauspicatæ garrulitatis aues, à dextra, vt coruices à sinistra

fra spes non ambiguas : si ab ortu occinerent clara voce præsentem felicitatem significabant. Ab occasu, vel læua, si proclamarent, aut glutirent vocem, velut strangulati, exitium apportabant. Corui discerptos deuorantes pullos, reliquiasque deferentes in nidum, ante ciuile bellum inter Syllam & Marium, visi, & crudelitatem, qua in sua illi sæuierunt viscera, portendisse iudicati sunt. Leporem aut vulpem, vel prægnantem canem obuiasse, aut serpentem commeantium iter interrupisse, aut procidisse, aut offendisse pedibus, aut subito constitisse aut expauisse vel defecisse viribus absque manifesta causa, aut spectra conspexisse, vel circumfusas ac scintillantes flammæ, aut risus, gemitus, compellationem sui exaudiuisse, & quicquid fuit huiusmodi, infortunata prælagire & infesta itinera, 28 creditum est. Vltimò Chronomantici, id est, obseruatores 29 temporum superstitiosi. Est autem duplex temporum obseruatio: Alia est Physica, quæ ex ipsis sideribus ipso naturæ ordine quodammodo pendet, quale est proximæ pluuiæ aut serenitatis: tempestatis, aut tranquillitatis: frigoris, aut æstatis iudicium. Hinc Saluator Matth. 16. & Lucæ 12. vers. 54. Quando est serenum diei, dicitis, serenas erit, rubet enim cœlum. Et mane. Hodie erit tempestas, rubet enim cœlum triste. Item. Quam videritis nubem exorientem ab occasu, statim dicitis Imber erit, & ita fit, & quum Austrum flantem, dicitis, Aestus erit, & fit æstus. Sic Elias ex nube ex oriente mare versus, pluuiam fore naturaliter prædicit, 1. Regum. 18. vers. 43. Obseruauit enim omnis ætas quosdam ceu decretorios dies, indices præcipuarum anni tempestatum & fœcunditatis aut sterilitatis, non temerè aut fortuitò, nec superstitiosè, sed quòd congruere significata deprehensum esset, etsi causas non intellexit, quas constat cœlo deriuari plerasque. Vsitatum est colonis prædicere tot tempestates, pluuias æstate oborituras, quot

quot dierum in Martio nebulosa fuerit constitutio, totq; Pascha consecuturas pruinas, & Augusto Mense effumaturas nebulas, quot noctibus Martius irrorarit. Ita ex aëris constitutione, quæ incidit in diem Medardi, vel circiter, de tota messis tēpestare: Ex ea, quæ Urbani die contingit, de vindemia coniecturas faciunt, quæ etsi non exactè semper cum euectu congruunt, rarò tamen prorsus aberrant. Eius generis quoq; sunt his versibus comprehensa prædicta:

*Clara dies Pauli bona tempora denotat anni,
Si fuerint venti, designat prælia genti:
Si fuerint nebulae, pereunt animalia quæque
Si nix, si pluuia: designant tempora cara.*

Tales superstitiosi versus, sunt hi quoq;:
*Vincenti festo si sol radiet memor esto,
Para tuas cuppas quia multas colligis vuas.*

Hæc enim non possunt subsistere vt Martinus de Arles doctiss. Theologus in tractatu de superstitionibus dicit. Nam quod illa die sint nebulae vel venti per accidēs, id est, quod plures sint vindemiae illo anno vel animalia pereant, vel prælia contingant, accidit non à tali die festo sed potius à voluntate diuina. Nam sæpè contrarium videmus esse certius. Arborem ad ædificandā putatores non cædunt plena, sed decedente Luna, alioqui lignum ædificijs foret inutile. Eodem tempore inseritur, plantarumque radicibus accumulatur, grana & legumina vanno excutiuntur declinante Luna, aliaque obseruationes innumeræ
30 à veteribus fuerunt annotatæ, quas videre est apud Plinium lib 18. cap 32. Alia est Superstitiosa, quæ non habet causam in natura, sed humana superstitione ex cogitata est, & Satanae præstigijs confirmata, qualis est obseruatio dierum Aegyptiacorum. Sunt enim qui dicunt, in quolibet mense duos esse dies, quos ægros & Aegyptiacos vocant, in quibus infaustum sit quicquam

quam operis inchoare s. 26. quæst. 7. non obseruetis. De his & similibus, vide Volaterranum. Alij obseruant tempus iucundi coniugij, induendæ nouæ vestis, amandandi nuncij, & aliarum id genus rerum. Huiusmodi superstitionæ obseruationes sunt prohibitæ. His affines sunt, vulgares superstitiones, quibus vulgus vti consuevit, vt sunt, dirum esse, si quis manè calceum perperam, ac sinistrum pro dextro indueret, vt Cæsar etiam Augustus iudicabat. Infelicem consiliorum euentum esse eo die, quo nobis præsentibus sal in mensa effundatur. Infustum esse, ceruum transire à dextris, vulpem à sinistris. Infustum esse, lapidem aut puerum aut foeminam mediam interuenire. Calcere limen cum ante domum tuam transis. Redire ad lectum, dum si quis se calceat, sternutauerit. Redire ad domum si quis procidens offenderit, vel si vestis à soricibus roditur. De his lege August. lib. 1. de doctr. Christ.

& c. illud. 26. quæst. 2. & c. Non
obseruetis 26. q. 7. & c.

R CAN-

CANDIDO LECTORI
IOANNES GEORGIUS
GODELMAN S. D.

Scriptionis, candide lector, præcipuum officium esse arbitror, ingenuè & palam fateri, per quos profecerit, & quorum opera industriaq; in suis scriptis se adiutum senserit, ne alienæ industriæ laudem, suppresso aliorum nomine, sibi tribuat, vt præclare Plinius ad Vespasianum Imperatorem in proœmio Naturalis historiæ scripsit. Quapropter lubenter fateor, me in hoc suscepto difficillimo labore, ita adiutum clarissimorum & doctissimorum Theologorum, Jurisconsultorum, Medicorum, & Philosophorum Europæ, quorum nomina & verba in singulis capitibus totius operis passim bona fide annotavi, scriptis & laboribus, vt absq; illis hoc iter nequaquam ingredi ausus fuisset: & lector attentus ipsorū res & verba cognoscet. Quid enim dici potest, quod non sit dictum prius? Inprimis verò quod ad Medica & Paracelsica à me in cap. VIII. lib. I. de curatori-

AD LECTOREM.

ratoribus morborum præstigijs, relata, attinet, plurimum me adiuuârunt clarissimi Medici. D. Francisci Ioëlis, piæ memorię, Collectanea disputationis suæ, de morbis hyperphysicis & rebus Magicis, quæ pro insigni sua humanitate mihi (ad absol- uendum cap. 8.) benignè communicauit, iuuenis eruditus & modestus D. Timotheus Ioël, D. Fran- cisci filius, amicus meus singularis: licet aliàs do- ctissimus ille vir in Disputatione sua in multis à me dissentiat, inq; contraria planè sit sententia, dum Lamiarum potentia nimium tribuit, nec aliquam differentiam inter Magos, Veneficas & Lamias sta- tuit, sed indistinctè omnes comburendas asserit. Non enim debeo nec volo aliorum labores & in- dustriam furari & mihi vendicare: cùm peruersi & infelicis ingenij sit, malle in furto deprehēdi, quàm mutuum reddere, vt Iason noster ait. Accipe igitur lector humanissime, hunc laborem, eo quo datur animo, & citra calumniam lege, Deumq; roga, vt Spiritu suo sancto etiam reliquos conatus meos, ad sui nominis gloriam, & Rei- publicæ salutem, dirigat.

Vale.

R 2

AD

AD IVDICEM, IOANNIS ALTHVSII V. I. D. ET PRO- FESSORIS, ADMONITIO.

Rdua, controuersa & periculosa quæstio de Maleficis, Sagis & Lamiis semper fuit. Non enim hic de glande legenda, non de oleo, vino, tritico legato, sed de vita, de honore & existimatione hominis agitur. Ibi si erratur, iactura est exigua, hic maior esse nequit. *a* Cogita igitur hic, qui pro tribunali sedes, quantum sententia iniqua nocueris. Vide ne innocentem sanguinem effundas, vide quoque ne impium iustifices. Non hic restitutionis integram, beneficium locum habet, neq; postea factum infectum reddi potest *b* imò imperitia culpa adnumeratur. *c* Neque etiam putes hic cum vetulis deliris agi, cum callidissimo & versutissimo generis humani hoste Dæmone negotium est. Hic mille artes, quibus te decipiat, nouit, mirabiles tibi insidias fruit, omnem lapidem mouet, vt à tramite recti te seducat. Tam homines dementat, *d* vetulis melancholicis imaginationes insinuat, soporiferis vnguentis delinitis somnia & phantasmata varia obijcit, homines prestigijs suis deludit, *e* vt reuera à se designari existiment, quæ facta quidem esse constat, sed tamen vel ab alia naturali causa, quæ postea deprehenditur, vel etiam ab alio autore. Nunc sensus hominum per apparentiam quandam & delusionem fallit, *f* vt omninò sibi persuadeant, fieri vel facta esse, quæ tamen vel facta omninò non sunt, vel etiam ab homine fieri non potuerunt, imò sæpè nec ab ipso Diabolo. Rogo enim an facta ab ipsis vel à Diabolo putabimus, quando confitentur, se in lupos, feles aliàsve bestias transmutatas? similiter quando asseuerant, se aliò segetes transtulisse, per rimulam euolasse, mortuos excitasse, aliàque

humana-

a Iob. c. 2. v. 4.
Prouerb. c. 22.
1. Ecclesiast. c.
41. v. 15. 16.

b I. in bello
12. §. facti. 2. de
Capti. & postl.
reuerf.

c I. imperitia.
332. de reg. iur.
l. 28. §. 29. ad
l. Aquil. l. 9. §.
5. l. 13. §. 5. Lo-
cat.

d act. apof. c.
8. v. 11.

e Syrac. c. 34.
v. 3. 4. 5. 6. 7. Ie-
rem. c. 27. 9. 10.
11. 15. & c. 23. 32.
act. ap. c. 8. 11.

f I. Sam. c. 28.
v. 7. 9. 10. 11. 13.
Syrac. c. 34. v. 3.
4. 5. 6. 7. 8. facit
Tob. c. 12. v. 19.

ADMONITIO AD IUDICEM

humanæ naturæ proprietatibus contraria vel viribus nostris superiora patrasse? Nequaquam opinor. Dei solius est formas & essentielles rerum proprietates mutare, *g* huius solius recondita & occulta scire, *b* non genethliaci, non astrologi, arioli, pythons. *i* Sunt igitur hæc quæ illi de se confitentur, mera ludibria & mendacia Satanæ, quibus nos in superstitiones ducere & à Deo auertere molitur. *k* At quid de factis, quæ hominis quidem vires superant, in Dæmonis verò potestate sunt? Fateatur scilicet Lamia seu Malefica, se tempestates mouisse, tonitrua, grandinem, ventos, pruina, aliâq; meteora produxisse, sterilitatem effecisse. Vident hîc omnes in nullius hominis potestate esse, vt talia faciat, & tamen constans omnium ferè maleficorum confessio est, à se hæc perpetrata esse, etiam de factis & factorum circumstantijs constat. Quid igitur hîc agendum? Certè Dæmon ex naturalibus causis, de quibus Physici, facere eiusmodi potest, *l* & fecisse illa ex tacito vel expresso pacto cum malefico intelligimus. Cur igitur hic maleficus à pœna excusandus? *m* imò diligentissimè inquirendus & puniendus. *n* Idem omninò statuendum opinor, quando fatentur se virilitatem sustulisse seu vim generatiuam inter cõiuges, aliâque personas impedisse, morbos omnibus medicis incurabiles certis medicamentis, verbis conceptis, vel alio signo adhibito sustulisse, vel incognitos & admirandos suis incantationibus intulisse, se per aërè volasse, in remotissima loca deportatos, serpentes, ranas, aliâq; animalcula effecisse, res futuras prædixisse, mortuorum manes & vmbas & spectra produxisse, rerum furtiuarum, amissarum vel remotissimarum imagines, & locum in speculis, crySTALLIS, aqua, annulo, aliove instrumento repræsentasse, & indicasse, serpentes virus exorcismo suo seu incantatione deponere coëgisse, vel ipsam Diabolini o & similia execranda patrasse. Ipsæ, Malefica, Lamia vel pythones per se hæc facere non possunt. Verum est. At auxilio & ope Dia-

g Iohan. c. 2. 9
 11. Exod. c. 4. 31
 4. 5. 6. & c. 7. 10.
 20. & c. 8. c. 9.
 c. 10. & seqq.
 Num. c. 22. v.
 23. Iosu. c. 3. 16
 & c. 10. 13 Psal.
 78. & 72. 2. Reg.
 c. 6. 6. Dan. c. 3.
 24. & 1. Sam. 14
 6. 2. Sam. 2. 6.
 Psal. 33. 9. Mat.
 c. 3. 9. Rom. c.
 4. 17. 21. 2. Cor.
 6. 18. & 9. 8. Exod.
 c. 15. 11. Iob.
 c. 9. Esai. c. 50.
 2. & passim
 alibi.
 h Hebræ. c. 4.
 23. Marc. 6. c. 2.
 8. act. c. 1. 24.
 Exod. c. 3. 19.
 Deut. c. 31. 21.
 Esai. c. 29. 15. &
 infinitis alijs
 locis.
 i Dan. c. 2. & c.
 4. c. 5. Gen. c. 41
 k Deut. c. 13. 13
 2. 3. 4. 5. Syrac.
 d. loc. Terrib.
 c. 27. 9. 10. 11. 15.
 l Iob. c. 1. & c. 2.
 1. 4. eorum. R.
 multi. 6. & tot.
 tit. C. de malef.
 & mathe.
 mat.
 m Vñ. Leuit.
 c. 19. 31. & c. 20.
 27. Deut. c. 18.
 11. 1. Reg. c. 28.
 7. d. 1. 6. multi.
 1. 5. ne no. C.
 de malef. &
 mathemat. c.
 non absolue.
 ris. 26. q. 7.
 n Deut. c. 18.
 o. 1. 1. 8. 3. de
 var. & extraof.
 cogn. act. c. 17.
 & 17.

ADMONITIO IO. ALTHVSII V. I. D.

boli aduocati adfistentis & colludentis faciunt. A Dæmone vero artifice & physico peritissimo hæc fieri posse negabis? Deficientibus naturalibus causis & medijs, hoc facile dixerim. Nā hoc modo aliquid efficere posse omnipotentia argumentum est. Verum hisce causis præsentibus, quin artifex vsu, experientia & scientia præstantissimus, supra hominum, qui scientia & facultate longè inferiores sunt, vires aliquid facere possit, quis dubitabit? Non oportet igitur Diabolum hac in re homini adæquare. Dona utiq; naturalia spiritui conuenientia, integra & perfecta in Diabolo, sicut in cæteris spiritibus, permanserunt. Hæc naturalia dona, si tu in Diabolo mutata fuisse affirmaueris, vide ne te experientia refutet, vide quid historia sacra, quid profana responsurus sis? Omnes Diaboli actiones, & operationes, de quibus in sacris literis perscruteris inuenies, parem ipsi cum bonis angelis in exequendis mandatis diuinis celeritatem, parem aptitudinem, parem etiam potestatem, tantam meherculè quantam nos vix credere possumus. An non potuit hic hominem surdum & mutum reddere? *p* Sanè morbos periculosissimos infligere, *q* vulnerare *r* homines & pecora interficere? *s* nonne serpentes aliasq; bestiolas producere? *t* Sensus fallere? *u* visu priuare, *x* phantasmata, visiones & somnia terrifica obijcere? *y* Spectrorum monstris, fascinationibus & laruis terrere? *z* phantasmatibus populum Iudaicum, *a* Aegyptios, *b* Saulum, *c* & prophetas *d* decipere? Iudam ad proditionem adigere? *e* per incantationem nocere, *f* imò interficere, *g* ventum, tempestatem & ignem in perniciem Iobi excitare? *h* non hic potuit corpus humanū ex loco in locum deportare? *i* non potuit corpus adsumere? *k* non prodigia, miracula seu porten-

p Marc. c. 9.
 Luc. c. 13.
 Matth. c. 9. 32.
q Iob c. 7. &
 seqq. vid. Luc.
 c. 13. 16.
r act. c. 19. 16
s Matt. c. 18. v.
 32. Tob. c. 6. 19
t Exod. c. 8. c. 7
 c. 9.
u Exod. d. c. 7.
 v. 11. 12. 22.
x Mat. c. 12. 22
y Sapiē. Salō.
 18. 17 19. Sy-
 rac. c. 34. v. 3. 4.
 5. 6. 7. Marc. c. 6
 v. 49. act. c. 12.
 15.
z Vid. d. c. 17. v.

3. 4. 7. 8. 9. Sapiē. & Matth. c. 14. 26. act. c. 12. 9. 15. *a* Ierom. c. 27. v. 9. 10. 11. & c. 23. 32. act. c. 8. 9. 11.
b Gen. d. c. 7. c. 8. & seqq. *c* 1. Sam. c. 28. *d* 1. Reg. c. 22. 21. 22. 23. vide Philipp. Mornzum de veritate
 Chr. Relig. c. 23. *e* Luc. c. 22. v. 3. *f* Syrac. c. 12. 12. 13. Psal. 58. 5. 6. *g* Tob. c. 6. 19. fac. 2. paral. c. 32. 24.
 act. c. 18. Iob c. 2. Matth. c. 18. 32. *h* Iob. c. 2. adde c. 13. v. 13. Apocal. Iohan. i. Mat. c. 4 & experientia
 estis est. *k* Matth. d. c. 4. Gen. c. 3. add. c. 18. 2. c. 19. 2. Iudicum. c. 13. 16. 17. experientia testatur & historia

AD IUDICEM.

ra per ministros suos edere potest? Magna scilicet potestas Satanæ est, qui in malis efficaciter agit & operatur, *m* qui Deus seculi huius est, *n* princeps mundi, *o* potestas aëris *p* & dominus rectorq; mundi, *q* in quo videlicet regnum suum habet. *r* Hic inquam, qui tanta facere potest, quare superiora, quæ dixi, diuina permittente voluntate, ad inuocationem maleficorum suorum non efficiet? Possè igitur habet, nec opinor, velle deficit. Atque hæ sunt poenæ illæ quibus Deus hominum impietatem punire vult. *s* Sic ergo statuendum, quando malefici fatentur à se facta quæ vires ipsorum superant. At si quæ ab homine fieri possunt, hîc in primis videndum, vt de facto illo eiusq; circumstantijs constet. *t* Deinde autorem alium inueniri non posse. Deniq; omnes circumstantias & coniecturas vrgentes in autorem maleficum concurrere, vt etiam in non confitentem probatio quædam sit. *u* Ita accuratè causa examinari debet. *x* Quare vero? Opinor, vt iudex certus esse possit, non esse hæc phantasmata, non esse præstigias & illusiones Diaboli, vt sunt sæpissimè, quæ Malefici vel Lamia de suis commensationibus, ludis, iocis, choreis, transportatione, nefandis & monstrosis suis libidinibus fatentur. Ex hisce de factis maleficorum intelligis, de modo vero efficiendi & operandi fortè dubitaueris, præsertim verò in ijs quæ hominum vires superant. Acta iudiciorum docent, maleficos in producendis operibus suis nonnunquam adhibere ea quæ naturalem actionem ad operationem propositam adsequendam habent, vt herbas, venena, pharmaca toxica, philtrea, & sæpè etiam nuda signa, verba concepta & inanes characteres nihil virtutis habentes ad effectum producendum. Vnde igitur inquis, illo casu operatio, quæ signa adhibita consequitur? Puto ex tacito vel expresso pacto cum Dæmone inuito, quem ad operationem producendam inuocant. Sæpè etiam vtrumque modum, res scilicet & imprecationes coniungunt.

1 Matt. c. 7. 23.
23. c. 24. 24.
Marc. c. 13. 22.
23. 2. Thessa. c.
2. v. 9. Deut. c.
13. v. 1. 2. 3. 4.
Apoc. 13. 14. 13
& c. 16. 14. & c.
19. 20.
m Ephes. c. 2.
v. 2. Thessal. c.
2. 9. 10. Mor-
neus d. loco.
n 2. Corinth.
c. 4. v. 4.
o Iohan. c. 12.
v. 31.
p Ephes. c. 2.
v. 2.
q Ephes. c. 6.
v. 12.
r Marc. c. 3. v.
27. Luc. c. 11.
Mat. c. 12. v. 29.
s Leuit. c. 26.
sicut cõmina-
tur apud Esajã
c. 34. 14. & c. 19
3. & c. 47. 12. 13
& Ierem. c. 23.
32. 2. Thessal.
c. 2. 11.
t Deut. c. 13. v.
14. & c. 19. 17. 18
c. 16. & seqq.
Iosu. c. 7. v. 22.
& seqq. & c. 22.
clarus lib. 5. §.
final. practic.
crim. q. 64. nu.
3. 9. & q. 55. &
q. 9.
u l. 1. §. si quis.
27. §. 25. & §.
23. & §. 1. l. 18.
de quæstion.
x Syrac. c. 11. 7.
8. & c. 37. v. 21.
& c. 19. v. 26. 27
Iohan. c. 7. 52.
Deut. c. 17. 8.
7. 6. 2. Cor. c. 13
1. d. l. 1. §. 25. de
quæstion.

ADMONITIO IO. ALTHVSII V. I. D.

y l. 1. §. 25. §. 27.
de quaſtion. l.
11. §. 8. de inter-
rog. l. vltim.
C. de probat.
21. §. 1. ver. tu
magis. de teſt.
l. 21. d. 1. l. illi-
citas 6. §. 1. ve-
ritas de off.
præſid.

gunt. Quæ cùm ita ſint, rectè dixi quaſtionem hanc arduam & periculofam eſſe, in qua iudicem circumſpectum & prudentem eſſe oportet. Non ſemper credendum, quandoq; etiã fides adhibenda. y Facti qualitas & circumſtantiæ iudicem multa docebunt. z Vide & lege quæ eruditè & accuratè hac de re ſcripſit clariffimus & multæ lectionis vir D. Godelmannus lib. 2. & 3. Obſerua ſimiliter & nota benè quæ ibidem de proceſſu tradidit, item quæ eleganter & doctè ſcripſit de differntia conſtituenda inter veneficos, incantatotes, præſtigiatores, ariolos & lamias, ſagas ſeu ſtriges, quæ ab alijs hucusq; magno errore confuſa fuère. Venefici veneno, intoxicationibus: incantatores verbis conceptis ſeu adiuratione aliifve ceremonijs adhibitis damnum inferunt, lædunt vel interficiunt, homines vel beſtias vel cæteras res inanimatas inſiciunt. Præſtigiatores umbras rerum offerunt & falſas ſpecies effingunt, vt oculos reliquosq; ſenſus hominum fascinatione ludant & fallant. Arioli diuinant & res abditas reuelare conantur *μῆσος* ſiue *ἀμῆσος*. Hi prout varijs modis diuinant, ita varijs etiam nominibus appellantur, nimirum pythones, necromantici, ſomniorum coniectatores, astrologi, theomantici, cryſtallomantici, gaſtromantici, lithomantici, dactyliomantici, hydromantici, pyromantici, &c. Lamia ludis, iocis, colloquio, familiaritate, commellationibus, choreis, transportatione & Venere nefando, cum Diabolo vtuntur. Omnes in eo conueniunt, quòd quicquid faciunt, Diaboli ope faciunt, cum quo ſcilicet ea de cauſa pactum tacitum ſiue expreſſum inierunt, & in iſtius obſequiũ corpus & animam addixerunt. Poſteſt igitur Saga vel Lamia eſſe, quæ tamen pythonica, venefica, incantatrix nõ eſt, vt experientia & earundem conſtans confeſſio teſtatur. Quòd ſi verò Lamia veneno vel alio modo nocuit, ſi præſtigijs, ſortilegio, diuinatione, philtro uſa eſt, non negamus, quin ſimul & venefica pythonica & incantatrix ſit & haberi debeat. Non enim

con-

AD IUDICEM.

curfus & multitudo delictorum ipsa delicta vel poenā ipsorum minuit. *a* Atque hæc doctissimus vir D. Godelmannus rectissime obseruauit & tradidit. Vtinam verò & iudices hæc obseruent & hæc maleficia distinguere: Vtinam perpenderent quod quàm frigida, quàm temeraria, fallax & periculosa sit probatio Sagarum per aquam frigidam. Autor noster rectè genus probandi furiosum vocat, Concilijs iam olim prohibitum. Vide quæ doctissime docuit lib. 3. At, inquis, si prohibitum fuit, quomodo hodiè in plurimis locis robur & fidem accepit? quomodo in consuetudinem venit? Venit certè, nec iam quomodo venerit, sed quàm rectè & quomodo tollatur, quærendū erat. Verum sæpè aquis innatantes postea etiam nocentes deprehenduntur, & contra innocentes sursum feruntur. Fieri hæc & facta sæpè, credo. Tu verò nescis, Diabolum sæpè vera *b* dicere, sæpius etiam falsa? *c* Vera dicit coactus *d* vel semel, vt centies te in posterum decipiat. Iusta nimirum merces est hæc eorum qui in probando illicita media quærunt, qui plus quàm par est, sapere volunt, *e* qui miraculum quærentes Deum tentant, vt scilicet seducti mendacijs credant, *f* & error ad superstitionem in ipsis efficax sit. *g* Crede mihi, Diabolus maleficos puniri & manifestari nunquam cupiet, grassandi potiùs & peccandi licentiam & tempus suis omnibus modis prorogari sataget. No- uit verò Deus occulta & abdita mirabiliter in lucem proferre & maleficos ad supplicia ducere. Longè aliud est quod olim malefici per sortem iudicati fuerūt, *h* item per potionem amaram, *i* aliud etiam factum Ecclesiæ. *k* Sed iam actum ago, habes hac de re latiùs & accuratiùs disputantem autorem nostrum. lib. 3. Hoc interim testor hîc, me à fidedignissimis, qui viderint, audi- uisse, aquis innatasse, de quorum tamen innocentia & inte- gritate nemo dubitare poterat, & contra nocentes submer- sos. Ita mendax varius & subdolos Diabolus est. *l* Quòd si præ- terea lector varias variorum altercationes & disputationes, qui-

a l. 2. de pri-
uat. delict. l. 27
ad L. Aquil. l.
11. §. 2. de seru.
corrupt. l. 8. §.
2. arb. furt. Cæ-
sar l. 60. de act.
& obligat.
Matth. c. 7. 73.
Exod. c. 23.
b 1. Sam. c. 28.
19. act. apost. c.
16. v. 17. & c. 19.
15. 16. 2. Corin.
c. 11. 14. Matth.
c. 8. 29. Marc. c.
5. 7. & experiē-
tia testatur.
c Iohan. c. 8.
44. Gen. c. 2. 16
rem. c. 27. 9. 10.
11. 14. 15. & seqq.
d d. c. 8. 29.
Matth.
e Rom. c. 2.
f 2. Thessal. c.
2. 9. 11.
g Esai. c. 19. 3.
vide apud Ie-
rem. c. 44. 16.
17. 18. 19. & seqq.
In dubio igi-
tur melius est
nocentem di-
mittere, quàm
innocentē da-
mnare. l. 5. ab-
sentē. d. c. pœ.
fac. l. 47. Artia-
nus de oblig.
& act. l. 6. C. de
accusat.
h Iosu. c. 7. 12.
Ionx c. 1. 7. 11.
Samuel. c. 14.
41. 42. Prouer.
c. 18. 18.
i Num. c. 5. 14
15. & seqq. 24.
k 1. Regū c. 18.
22. & seqq.
l Iohā. c. 8. 44

S bus

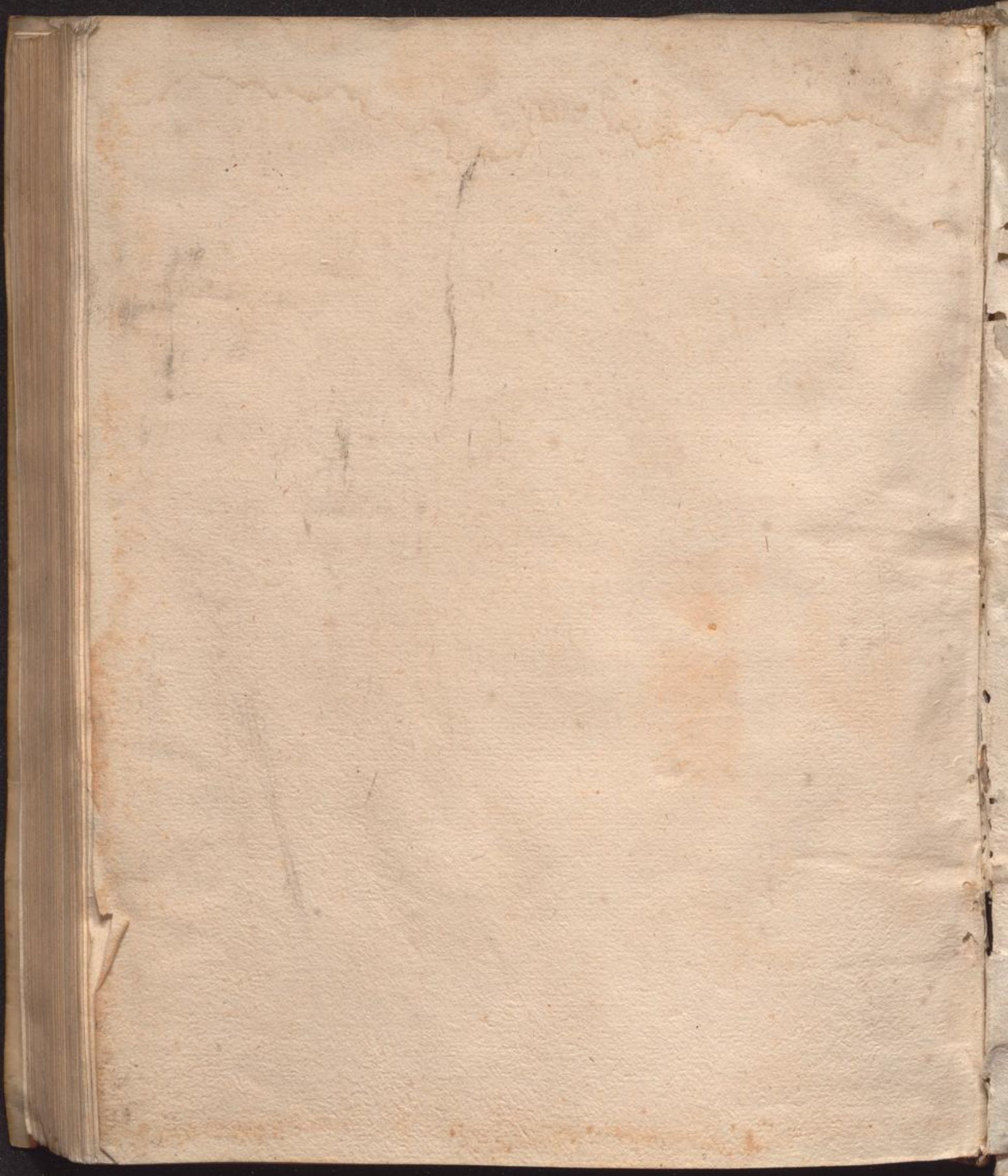
ADMON IO. ALTH V. I. D. A D I V, D I C.

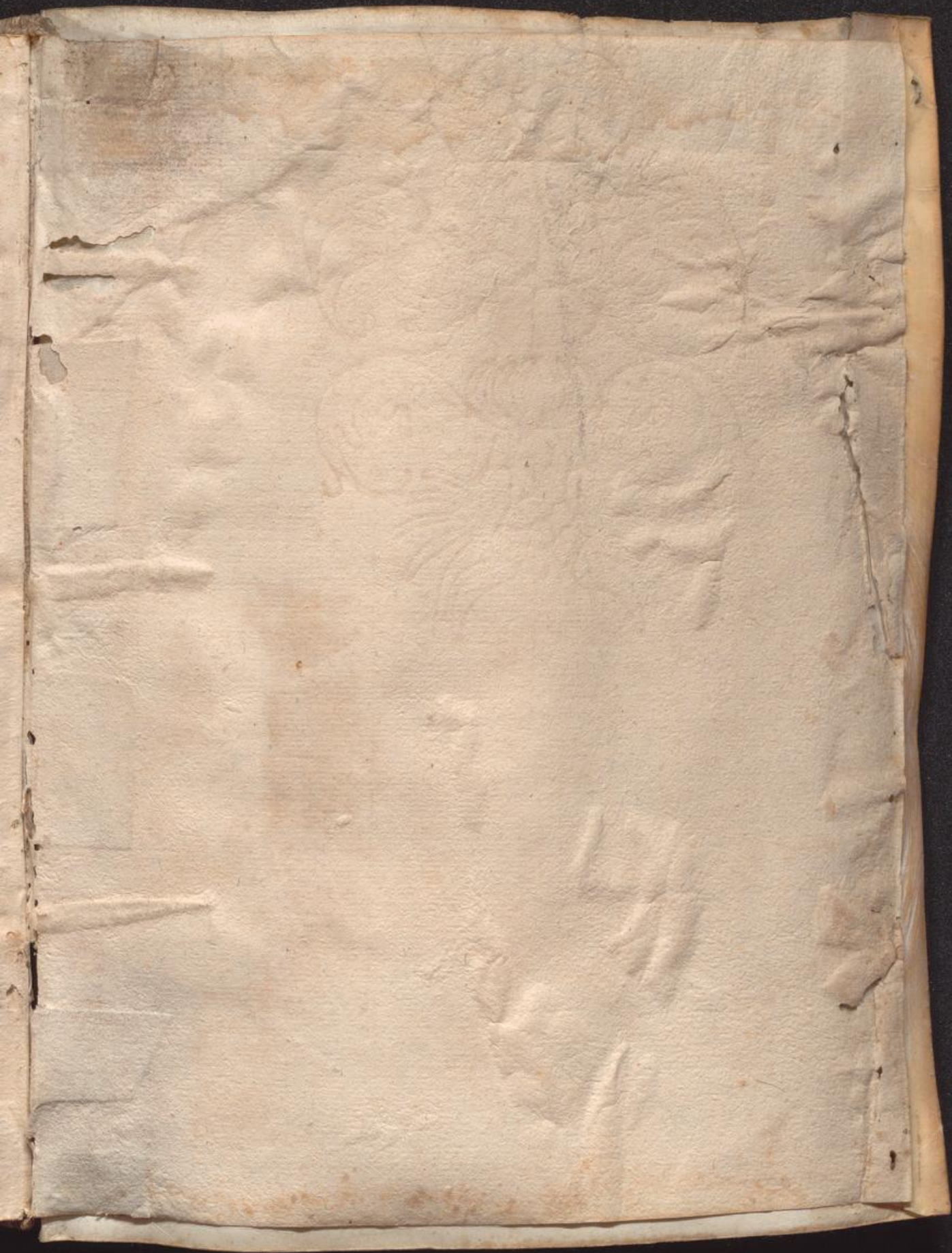
bus hæc quæstio hucusq; agitata fuit, inspexeris, imò inquam, si in super præiudicia numeraueris quibus hætenus vel impugnata vel defensa fuit, non minùs ardua & perplexa videbitur. Remedium ad difficultatem hanc superandam suppeditabit tibi hæc doctissima clarissimi viri D. Godelmãni disputatio in vsum tuum edita. De vtilitate huius quæstionis minùs dubitabis quando tractatũ hunc historijs, disputationibus physicis, Theologicis & luridicis referetum perlegeris. Si ita existimaueris, ago hæc de illis, qui in omnium nostrorum perniciem coniurârunt, quorum vita nostrorum est exitium, mors verò salus & incolunitas. Hisce magistratum prouincias suas purgare oportebat, *m* vt piorum Regum exempla testantur, *n* atque suspectos ad cultum diuinum etiam inuitos cogere. *a* Claudam admonitionem hanc si prius te, clarissime & præstantissime D. Godelmanne, admonuero, vt ita de Repub. benemereri pergas & doctissimos duos alios tractatus, vnum de homicidio, alterum de communibus opinionibus feudalibus, nobis etiam non inuideas. Benè vale lector, & hisce vtere fruire.

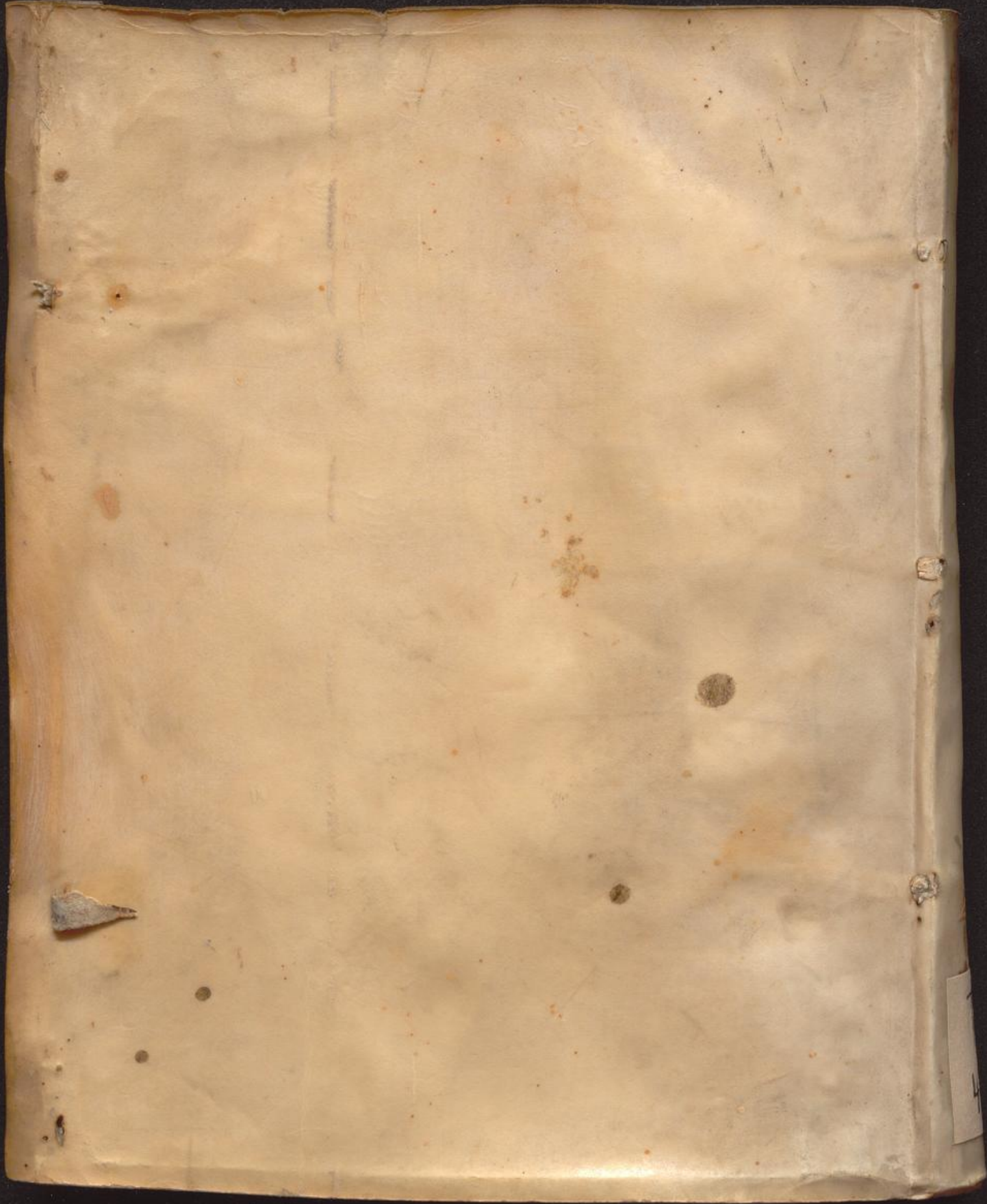
m 2. Reg. c. 10.
& iudic. c. 10.
13. in fin. l. 13.
congruit. de
offic. præsid. vt
sublatis malis
ceteri securi
viuant. 2. Tim.
c. 3. 16. Deut. c.
13. 11.
n 2. Paral. c. 30
& 31 & c. 34.
2. Regum c. 18.
13. 4. 5. & c. 22.
& c. 23.
o 2. Paral. c.
34. 31.

F I N I S.

IOAN
GODELMAN
nis de Vene
tia et Paris

Th
4747